

Owner / Sahibi

Doç. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU

Editor in Chief / Baş Editör

Prof. Dr. Mehmet ASUTAY

Editors / Editörler

Prof. Dr. Şakir GÖRMÜŞ

Dr. Mücahit ÖZDEMİR

Editorial Assistants / Editör Yardımcıları

Arş. Gör. Hakan ASLAN

Arş. Gör. Abdullah Talha GENÇ

Arş. Gör. Salih ÜLEV

Arş. Gör. Ali Can YENİCE

Book Review and Translations / Kitap Tanıtımı ve Çeviri

Arş. Gör. Muhammed Beşir ÇALIŞKAN

Design / Mizanpaj

Arş. Gör. İsmail BEKTAŞ

Arş. Gör. Mustafa ÖZER

Contact Editorial Office Address:

Arabacı Alanı Mahallesi Mustafa Ocak Sokak No:9 D:2
Serdivan-Sakarya/TÜRKİYE, Phone: +90 532 769 5899

www.ijisef.org

International Journal of Islamic Economics and Finance Studies

(Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi)

November / Kasım 2019

Issue / Sayı: 3

p-ISSN: 2149-8393

e-ISSN: 2149-8407

International Journal of Islamic Economics and Finance Studies (IJISEF) is an international, academic, periodical and peer reviewed journal published by Centre of Political Economical and Social Research (PESA). The Journal particularly focuses on topics related to Islamic Economics, Islamic Banking, Islamic Financial Markets, Islamic Management, Fiqh and other relevant topics. The Journal is dedicated to building a platform for academicians, market and those who are interested in Islamic economics and finance studies to share, discuss, evaluate and distribute their works and opinions.

International Journal of Islamic Economics and Finance Studies is published three times a year. Further information on the International Journal of Islamic Economics and Finance Studies can be found at: <http://www.ijisef.org/>

Permission to make digital or hard copies of part or all of the International Journal of Islamic Economics and Finance Studies for personal or classroom use is granted without fee provided that copies are not distributed for profit or directional commercial advantage. No part of this publication may be reproduced or distributed in any form or by any means, or stored in data base or retrival system, without the prior written permission of the publisher. Permission may be requested from the PESA Research and Publication Department.

Copyright © 2019 by PESA

No responsibility for the views expressed by authors and reviews in the International Journal of Islamic Economics and Finance Studies is assumed by the editors or by the Publisher Center for Political, Economic and Social Resarch (PESA).

Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi (IJISEF), Politik Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (PESA) tarafından, İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırma Merkezi (İSEFAM)'ın katkılarıyla basılan uluslararası, akademik ve periyodik bir hakemli dergidir. Derginin amacı akademisyenler, sektörde çalışanlar ve İslam ekonomisi ve finansı araştırmalarına ilgi duyanlar için kendi çalışma ve görüşlerini paylaşabilecekleri, tartışabilecekleri ve değerlendirebilecekleri bir platform oluşturmaktır.

Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi, yılda üç defa yayınlanır. Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi hakkında daha fazla bilgiye, aşağıdaki linkten ulaşabilirsiniz: <http://www.ijisef.org/>

Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi'nin bir kısmı veya tamamının kişisel yahut ders amaçlı kullanım için dijital ya da basılı kopyasının edinilmesine, kopyaların getiri veya ticari kazanç sağlama amacına yönlendirilmemesi kaydıyla ücretsiz olarak izin verilmiştir. Bu yayının hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı ön izni olmaksızın hiçbir şekilde ve hiçbir amaç için kopyalanamaz, dağıtılamaz ve veritabanı ya da erişim sisteminde depolanamaz. İzin, PESA Araştırma ve Yayın Departmanı'ndan talep edilebilir.

Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi'nde yazarlar tarafından ifade edilen görüş ve yorumlarla ilgili hiçbir sorumluluk, editörlere veya Politik Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (PESA) Yayınevi'ne ait değildir.

INTERNATIONAL ADVISORY BOARD / DANIŞMA KURULU

Habib Ahmed

Durham University, UK

Lokman Gündüz

İstanbul Şehir University, Turkey

Haider Ala Hamoudi

University of Pittsburgh, USA

M. Kabir Hassan

University of New Orleans, USA

Mohammad Hudaib

University of Glasgow, Scotland, UK

Zamir Iqbal

Islamic Development Bank, USA

Abdul Ghafar Ismail

IRTI, Islamic Development Bank, Saudi Arabia

Rifki Ismal

Bank Indonesia, Indonesia

Hylmun Izhar

IRTI, Islamic Development Bank, Saudi Arabia

Yusuf Karbhari

Cardiff Business School, UK

Necmettin Kızılkaya

University of Istanbul, Turkey

Shehab Marzban

Islamic Development Bank, Qatar

Shinsuke Nagaoka

Kyoto University, Japan

Saduman Okumus

Istanbul Gedik University, Turkey

Mehmet Sarac

University of Istanbul, Turkey

Zurina Shafii

Universiti Sains Islam Malaysia, Malaysia

Fatih Savaşan

Sakarya University, Turkey

Noor Zahirah Mohd Sidek

Universiti Teknologi MARA, Malaysia

Olivia Orozco de la Torre

Casa Árabe, Spain

Abdullah Turkistani

King Abdul Aziz University, Saudi Arabia

Rodney J. Wilson

Durham University, UK & INCEIF, Malaysia

Dian Masyita

University of Padjadjaran, Indonesia

ABSTRACTING/INDEXING:

ASOS Index

ERIH PLUS

Index Islamicus

Google Scholar

BASE

EconLit

ALMANHAL

EconBiz

İSAM

J-GATE

DOAJ

Index Copernicus

Arastirmax, WorldCat

Ulrich's Periodicals Directory

CONTENT / İÇİNDEKİLER

Research Articles / Araştırma Makaleleri

- Halal Conception and Other Factors Affecting Income Distribution in Islam** 1-15
Sahraman Hadji Latif
- Determinants of Zakah Disclosure Level: Evidence for Indonesia** 16-27
Siti Afidatul Khotijah, Hadri Kusuma
- Managing Zakat through Institutions: Case of Malaysia** 28-44
Abdalrahman Migdad
- Credit Risk Management: A Comparative Study between Islamic and Conventional Banks in Turkey** 45-64
Mohammed M.I. Alkhawaja, Şakir Görmüş
- Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Türkiye'deki Katılım Bankaları Üzerine Bir Nedensellik Analizi** 65-86
Derya Topdağ, Nihat Işık
- Türkiye'de Faizsiz Finans Sisteminin Duygu Analizi Bağlamında Değerlendirilmesi** 87-112
Yunus Emre Aytekin, Ömer Keskin

Translation / Çeviri

- İktisad Meselesine Usûlî Bir Bakış** 113-126
Takî El-Osmanî
Çeviren: Ozat Shamshiyev
-

Halal Conception and Other Factors Affecting Income Distribution in Islam

Sahraman Hadji Latif *

Received: 20.03.2019

Accepted: 02.11.2019

DOI: 10.25272/ijisef.542534

Type: Research Article

Abstract

This paper examines and analyses the vital role of halal conception and its impact in mitigating and reducing the problem of unjust income distribution in our society. It also further expounds some relevant approaches to different economic systems in addressing income inequality. Generally, the conception of halal earning is not only associated with consumptions and devotional acts. Halal, in general, is a term that encompasses all aspects of lawful and unlawful in Islam including economic activities. For Muslims, halal earning is not only mandated by the Almighty God, but it is also indispensable for the acceptance of their religious acts. In relation to its significance in society, halal conception has indisputable impacts on the socio-economic problems of our society. Undeniably, one of the challenging economic issues in our society is the continuous rising of income inequality where the rich become richer and the poor become poorer. This unjust income distribution not only widens the undesirable gap between rich and poor people but also empirically brings socio-economic predicaments in our society. However, the conception of halal earnings is of remarkable mechanism can response the issue of unjust income distribution. Halal earnings can allocate economic resources efficiently and reduce income inequality in our society. The rising concentration of wealth in the hands of few rich individuals has something to do with high returns from proliferation of unlawful professions and economic activities in our society.

Keywords: Halal Conception, Income Distribution, Earnings

Jel Code: N30

* Mindanao State University-Marawi City, Philippines, maranaopeace@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4212-4218>

Introduction

One of the complex issues in economic development today is the continuous increase in income disparity in developing and developed countries. The unfair distribution of income and wealth among people our society entails socio-economic impacts in our society. Rich people are becoming richer and low-income people are getting poorer without concrete solutions from conventional economic systems. Governments and Non-Government Organizations (NGOs) have proposed various policy measures such tax regulations and government transfer payments to the poor to resolve the problem of income gap between affluent and low-income people. Unfortunately, those policies measured are not enough to address the said issue. The latest report by Oxfam's International (2017) emphasized how rich people in the world own and enjoy world economic resources while the rest of the unprivileged low-income people are suffering from poverty. The report showed that eight men own the same wealth as the 3.6 billion people that are composed of poorest half of humanity. This alarming scenario of unjust income distribution poses challenging solutions. However, as complete of life, Islam provides achievable and viable solutions for all problems of humankind and provides guidance and rules for each angle of human actions and conducts. Any activity or conduct of a Muslim, which is within the framework of Shari'ah rules and principles, is lawful and anything that is against those principles and rules is impermissible. Unlawful and lawful in Islam are known "*haram*" and "*halal*" respectively. Islam encourages everyone to uphold permissible thing or manner and provides rules and guidance to non-permissible professions, trading and economic activities that will lead to acquiring wealth unlawfully, and support income inequality in the society (Ayub, 2007). For instance, earning for living is indispensable and necessary for all living human beings for survival. However, Income and wealth earned from unlawful ways and activities such as interest, gambling, corruption, and other immoral economic activities are totally prohibited (al-Qaradawi,1997) Hence, this paper analyses the comparative approaches of three economic systems, conventional, socialism and Islam in addressing income inequality. Specifically, it discusses the vital role of halal earnings conceptions and their impact on mitigating and reducing the problem of unjust income distribution in our society.

1. Concept of Halal in Islam

The word "*halal*" is derived from the Arabic word "*halla*" which means to be lawful, legal, and permissible and its opposite is "*haram*" which means prohibited. It is sometimes also referred to like food that is lawful to eat but generally, halal does not only confine to consumption of foods rather it has a wide scope of applications in all economic and non-economic activities. Halal refers to everything that is permissible in Islamic law such as acceptable behaviour, speech, dress, manner, and food (Al-Jallad, 2008, p. 79). There are five categories of rulings in Islamic law for every humankind action. These are *fard* (obligatory), *mandub* (recommended), *Mubah* (permissible), *Makruh* (detestable), and *haram* (unlawful).According to Kamali (2013), the term "*halal*" is more frequently mentioned in the Qur'an and Hadith while its synonymous term like *Mubāh* or *Jāiz* is always used in *fiqh* literature. It refers to an "act, object or conduct

over which the individual has freedom of choice and its exercise does not carry either a reward or a punishment" (p. 2). Conversely, Al-Qaradawi (2001) defines "*haram*" as "that which the Law-Giver has absolutely prohibited; anyone who commits it is liable to incur to the punishment of Allah in the hereafter as well the legal punishment in this world". Moreover, doubtful is "*Mashbooh*" which means uncertain or doubtful. It is between halal and haram and should be avoided because it might fall into haram when there is no clear evidence that confirms its lawfulness.

There are two classifications of haram as Imam Ghazali (1993) provided. Firstly, anything which is naturally unlawful. Secondly, earnings which are unlawful (p. 62). However, some Muslim scholars stressed that *haram* can be categorized into three classifications. First, unlawful by its own sake or the thing itself is inherently forbidden (*haram lidhatihi*) such as murder, theft, and what Allah mentioned in the Qur'an like dead meat, blood, the flesh of pig, and that animal which has been dedicated to other than Allah, the strangled animal, animal struck to death, animal killed by a fall, animal killed by being bitten by the horn, animals which wild beasts have eaten, and animals sacrificed on stones set up for altars/idols (Qur'an 5:3). Second, unlawful due to external factors (*Haram Ligairihi*) such as sales with *riba*. Selling is permitted but *riba* is totally prohibited. Third, Unlawfulness caused by invalidity and impoliteness of its underlying contract (Karim, 2005 p. 28). Furthermore, Kamali (2013) divided halal (*mubah*) into three subdivisions. First, *mubah*, a state that does not give harm to the individual whether it is done or not like travelling, hunting and walking. Second, halal due to necessity and its commission becomes permissible.

A. Underpinnings and Implications of Halal Earnings

There are foundations of halal earnings that should be put in mind and observed by Muslims while looking to have lawful earnings (Darussalam, 2013). Firstly, Muslims should believe that only Allah that provides provision for us. The sole provider of sustenance of all livings is the Almighty Allah. Allah says in the Qur'an, (20:132), "We ask not of you a provision. We provide sustenance to you ". He also said, "And kill not your children for fear of poverty. We provided for them and for you (Qur'an, 17: 31). Secondly, it is our duty to strive hard to look for halal earnings. Allah says in the Qur'an, (62:10) "So when the prayer is finished, spread out through the earth and seek Allah's wealth, and remember Allah a lot so that you may be successful". Thirdly, it is mandated to seek provision (earnings) in a prescribed Shari'ah. Abu Hurairah reported that Allah's messenger said "O people, Allah is Good and He, therefore, accepts only that which is good" (Sahih Muslim: 1015). Lastly, we should spend our wealth in an Islamic prescribed way of spending. Allah says in the Qur'an, 17:26-27) "But spend not extravagantly (your wealth) in the manner of a spendthrift. Verily, spendthrifts are brethren of the *shayatiin* (devils), and the *shaytan* (Devil Satan) is ever ungrateful to his lord.

Halal earning is very important for Muslims because it does not only indispensable to support the material necessities of life rather than it also very relevant to devotional acts (*ibadat*). It is not just the prohibition of consumption of wine, pork, blood or dead animal but it also covers

business transactions and manners. There are some vital implications and significances of Halal earnings on Muslims: First, it is Divine Prescription. The halal injunction is a divine prescription where only the Almighty Allah has the authority to determine it. Since it is God's direction, halal has its own inherent and distinct significance and value. Halal is a part of Islamic legal and moral system of Islam derived from the Qur'an and Sunnah. Allah said "He commands them what is right and forbids them what is wrong, he makes lawful the things that are wholesome and makes unlawful the things that are bad and lifts from them their burdens and the yokes that were upon them."(Qur'an, 7:157). Second, halal earning is mandatory for Muslims. Looking for halal earnings is mandatory for every capable Muslim. Abdullah Ibn Masud narrated that Allah's Messenger once remarked: "It is obligatory to seek to earn Halal after other obligatory observations i.e. prayers etc." (Sunan Al-Baihaqi, 6:126). Third, Halal is prerequisite for the acceptance of prayer and Ibadah. The acceptance of the worship of Muslims depends on the consumption of halal earnings. Muslim earnings and spending have an effect on all types of religious activities. A true Muslim should follow what Allah mandates and avoid what Allah prohibits. There are preconditions for the acceptance of *Ibadat* and one of those conditions is consumption of halal things. It is reported that the Holy Prophet (peace be upon him) and he gave an example about the case of a person who came to a holy place in a state that his hair was messy, and his body covered with dust from his upper to bottom. He made himself busy in his supplications and said, "O my God, O my Lord!" Nevertheless, his food and drink are harams. His outfits are haram and he was brought up with a haram wealth. So, how could his prayers be accepted?" (Muslim, 1686). Fourth, Halal is blissful and signifies health. *Barakah* means blessing in Islam and eating of lawful earnings has a blessing. There are some who earned lot of income from unlawful sources but no blessing from Allah for their income. Some people earn little income through halal ways and sources, but this income becomes sufficient for him and his family due to the Baraka with it. It is recorded in a long Hadith that the Messenger of Allah (saws) said: "The person, who earns unlawfully and then spends for his needs; he will be deprived of blessings. If he gives something in charity, his act will not be accepted. When he leaves his wealth as inheritance, then it will lead him to Hell." (Musnad Ahmad, 36:72). *Fifth*, seeking halal Income leads us to paradise. A person will not move from his place until he is asked where he got his income. Tirmidhi narrated that the Prophet Muhammad said: The two feet of the son of Adam will not move from near his Lord on the Day of Judgement until he is asked about five questions: about his life; How he expended it; about his youth, how he took care of it; about his affluence, how he earned it; and where he spent it and about that which he acted upon from the knowledge he acquired.

2. Concept and Issues of Income Distribution

Income distribution is one of the key concerns in economic development. It has been observed that income disparity has been alarming in some countries particularly in low-income countries. Rich few people have controlled the majority of economic resources and low-income people could not able to catch up the affluent people. Rich people become richer and poor

people are getting poorer and the gap between few rich people and majority low-income people is quite escalating. Developed and developing countries have integrated into their economic policies on how this issue be addressed. The Dictionary of Economics defines Income distribution as “the way in which income is distributed between various individuals or firms who receive it” (p.97). Income distribution can be analyzed into two main ways: These are functional distribution of income and size distribution of income. The first one refers to the distribution of income among factors of production and the latter is the distribution of income among persons (Cowell, 2007, p. 2). When this distribution of income is disproportionately distributed among people than income inequality exists. Income inequality is defined as “the disproportionate distribution of total national income among households” (Todaro&Smith, 2015). Generally, there are three basic sources of households’ income. The income of households maybe derived from wages or salaries received in exchange for labor, from property like capital and land, from government (Case, Fair & Oster, 2012, p. 367). However, the households’ incomes are not proportionately distributed among society due to some relevant factors. Some acquire and enjoy higher income and luxurious lives and the rest are suffering from poverty and hunger due to income imbalances in its distribution. In developing and developed countries, Income distribution has been an issue and observed as one of the causes of increasing poverty. The correlation between income inequality and poverty is undeniable. Todaro and Smith (2015), argued that the presence of inequality among the poor is indispensable for the analysis of the severity of poverty and the impact of market changes on the poverty level. In fact, the concern for income inequality is more priority than poverty because high level of income inequality will lead to economic inefficiency and inefficient allocation of assets and lower economic growth. With high-income inequality, the rate of savings in the economy will be decreased because the higher marginal rate of savings is found in middle-income people. Moreover, high inequality weakens social stability and unity. The political power of the affluent people is strengthened and will to lead to economic bargaining power and rent-seeking behaviors including bribery, lobbying, cronyism, and nepotism. Social disorders like corruption, crimes, and demonstrations will gradually increase as result of the income disparity. Additionally, extreme inequality is seen as unfair and unjust particularly when income disparity is caused by luck or inappropriate ways (p. 231-232).

3. Factors Affecting Income Distribution

Economists have been debating on the factors that drive income distribution among people. The reasons why income distribution is not equal among different sectors of society are due to some relevant factors. People have different incomes due to differences in their natural abilities and talents. It can also be related to their efforts to learn and acquire knowledge that help them to earn more. Lastly, some people are economically lagged behind due to lack of preparedness to work hard and be productive (El-Ashker&Wilson 2006, p. 74). According to Kaasa (2003) in her study, there are five main groups of the causes of disparity in the distribution of income. These are economic growth and development, macroeconomics, demographic, political, and natural or cultural factors (p.29). One of the popular theories

pertaining to income inequality and the relationship between economic growth and income inequality is Kuznets's Hypothesis or sometimes known as Inverted U Relationship. According to this theory, as incomes or Gross Domestic Product increases, income inequality also increases, but it will gradually decrease. However, this can be explained when the economy is getting better, wealthy people have various opportunities to increase their wealth and movement of labor force from agriculture to industrial sector. Certainly, technological breakthrough contributes also to income distribution. Technology creates new markets and brings variety of opportunities. However, some people have been lagged behind as technology advances, labor competition increases due to increasing demand for high skilled workers over low skilled workers. Moreover, government has huge expenditures for society through transfers, subsidies, grants and other social programs that can contribute to fair distribution of income and wealth. The higher the share of government sector in economy, the lower the income inequality. Democratization and liberation including globalization are undeniable among the factors of income distribution. Land concentration, corruption, cultural variation and shadow economy also trigger income inequality (Kaasa, 2003).

A. Income Distribution in Capitalism, Socialism and Islam

According to the capitalist economy, wealth produced from cooperation of the factors of production can be distributed over the four factors of production, capital in the shape of interest, labor in the shape of wage, and land in the form of rent, and entrepreneurship in the form of profit that brings together the other factors (Shafi, 1976). However, according to this system, this distribution should be left to the market as being self-regulating and having special characteristics that provide incentives to market participants. Factor prices determine the factor distribution of income among labor, land, and capital. By this, the concept of fair distribution of income in capitalism can be understood through the concept of the marginal product of factor and the Marginal Productivity Theory of Income distribution. The theory proposed by Neo-classical economists emphasizes that all factors of production end up receiving rewards determined by their productivity as measured by marginal revenue products. Households earn income from the payment for the factors of production they supply in input markets. However, the income of workers, landlords, and capital owners depends on the market wage rates, price of capital, and rental value respectively (Krugman, W. & Wells, R, 2005); Case, K., Fair, R. & Oster, S. (2012). Hence, in competitive market, the equilibrium price of each input is equal to its marginal revenue. For instance, market wage is equal to the equilibrium value of the marginal product of labor. The same case applies to other factors of production. Therefore, when the factor's price is equal to value of its marginal productivity, then the distribution is fair and ethical with the assumption that the prices are determined through demand and supply forces. Conversely, income distribution in communism or socialism is quite different from that of capitalism. In contrast to capitalism, Carl Marx argued that the capitalists exploit workers, and this made the milestone of his call for workers revolution. So, the theory of income distribution in this economic system can be described as theory of exploitation. The value of the products made by worker is higher than the actual

price of labor he received in capitalism. Hence, the difference goes to capitalists as profit and this is what Marx called surplus value. From this theory of surplus-value, Carl Marx says that core of capitalism is exploitation (Kahf, 2014, p. 224). In Socialism, the resources are owned by the state including factors of production, capital, and land. Therefore, the issue of interest and rent does not arise at all under this system. Labor is the most important factor relating to income distribution. Only Labor is considered to have a right to wealth, which gets share in the form of wages (Shafi, 1976, p. 14).

In Islam, the differences in income and wealth of people have been recognized in the Qur'an. Hence, Islam does not aim to attain perfect distribution of income. Fair distribution of income in Islam does not mean that all members of society should have equal income. Islam gives more important consideration for fair distribution of income through halal activities and any type of income from impermissible means is unacceptable in Islam. Moreover, just distribution of income must be consistent with Islamic principles and with human efforts described by competitive market. In other words, just distribution of income in Islam can be achieved when income earnings are derived only from economic activities prescribed by Islam as permissible (Abdelrahman, 2013, p. 161). According to Kahf (2014), Islam approaches to income distribution is comprehensive, detailed and realistic. Comprehensively, income distribution in Islam begins from the early point of distribution and realistically, it considers actual market, and market forces. However, Islam recognizes the limitedness of the market and does not ignore the role of the government. Moreover, it deals with every aspect of income distribution through detailed approach. Mufti Muhammad Shafi (1976) emphasized that at least there are three objectives of income distribution in Islam. Establishment of ideal and practical economic system, for others to get rightfully what is due to them and to reduce the concentration of wealth to certain few people.

There are two ways for an individual to procure and possess rights to property. First, property can be acquired through creative and fruitful efforts and labor. Second, it can be through exchanges, contracts, donations, and inheritance from others. Furthermore, there are obligations to be observed with respect to property rights as prescribed by Shari'ah. Just income distribution can be achieved when the use of property and sharing of its processes must be observed and there is an obligation to take care of the property from destruction, wastage, squandering, and misuse of the property for unlawful purposes (Iqbal & Mirakhor, 2011, p. 33). Moreover, Islam recognizes the importance of market economy to allocate resources efficiently and effectively as promoted by capitalism through perfect competition. However, when factors of the production market are not perfectly competitive market, this can be one factor of unfair income distribution in Islam. The market in Islam should be perfect competition. In Islam, the factors of production are capital, land, and labor, risk-taking managerial executive labor (Kahf, 2014). However, it is not interest but profit is the reward of capital. According to Mufti Shafi (1976), "while admitting to a certain extent the principle of supply and demand, Islam has at the same time laid down certain injunctions for both the

employer and the employee, so that the system of supply and demand has come to be based on human sympathy and brotherhood, and not on self-interest" (p. 29).

Personal income distribution is the most important challenge when it comes to income distribution. It is because this is redistribution for those people who have not participated in the process of production, but they are in need of help and support. Islam does not promote laziness and jobless in society but it recognizes the rights of some groups of people that have a right to wealth as prescribed by Allah. Their rights towards wealth are through the principle of "invariant claim ownership" which upholds that all human beings have a right to the resources provided by Allah to mankind (Iqbal&Mirakhor, 2011). Hence, the unfair personal distribution of income and wealth is due to the concentration of wealth to some certain people who are stingy and not willing to give the rights of the low-income people to their income and wealth according to the prescriptions given by Islamic rules and principles. Hence, to achieve fair income and wealth distribution, mandatory and voluntary approaches are needed to redeem some faction of income and wealth from the rich people to be given to low-income people. Islam imposes zakah for rich Muslims whose income and wealth reach the *nisab* or the minimum amount of assets that subject to zakah. Another approach in Islam is through Islamic inheritance law. After the death of Muslims, the estate of a person shall be distributed to his/her legal heirs and relatives in an equitable and just manner prescribed by the Qur'an and Sunnah. Furthermore, *Fai* and *Anfal* (*Ghanimah*) distribution also are one of the Islamic approaches to promote equitable income distribution. *Fai'* was the spoils of war that were acquired without exertion of actual battle and this will go to the entire population, while *Anfal* is the spoils of war that gained from the enemy through actual fighting. Moreover, tax or zakah known as *jiyyah* is imposed on non-Muslim living in the vicinity of Muslim territories (El-Ashker&Wilson, 2006, p. 84). Islam encourages Muslims to do benevolent charities and donations out of their excess wealth for the benefits of needy people and society. Through these benevolent deeds, Muslims will be rewarded for their sincere support for others who in some way in need of financial support. This recommended acts in Islam to promote social solidarity, brotherhood and cooperation and much more for fair distribution of income in the society. Through *sadaqah*, the rights of less privileged people in the society are redeemed voluntarily from the income and wealth of the affluent people.

4. Just Income Distribution through Halal Earnings and Economic Activities

Islamic Economic system as a rule-based system defines principles, rules, and institutions for the society to comply in order to achieve practical and realistic development. In Our societies, there are some people in the society who earned higher income and accumulated huge amounts of wealth due to unethical trading, professions and economic activities that provide them with lucrative profits. Income and wealth play vital roles in society and economy, and its utilization is encouraged to provide benefits and improve the well-being of the society. However, accumulation of wealth should be through lawful earnings from good, productive and beneficial work prescribed by Islamic Law because wealth is only a means for the achievement of ultimate human objectives, not an end itself (Askari, Iqbal&Mirakhor, 2015,

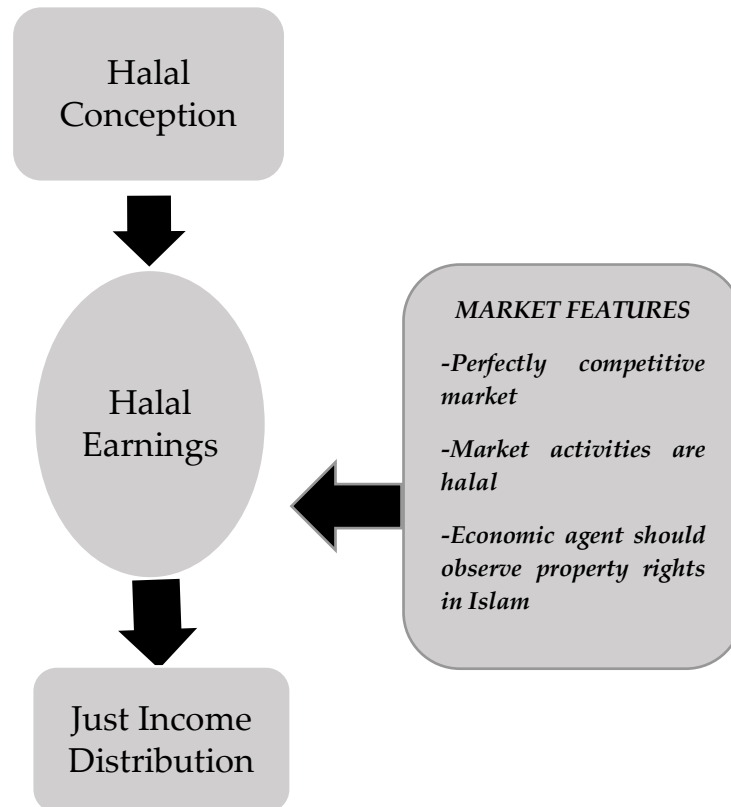
66). According to Abdelrahman (2013), fair distribution of income in Islam does not mean attainment of equality of income among individuals. It means first that the income should be from halal activities "(p.161). When Islam came as a religion with its complete and comprehensive legal system including social and ethical injunctions for the interests of humanity, it provides guidance pertaining to prohibited and lawful things as part of its total Shari'ah legal system. It aims to remove harmful and serve to provide ease for day-to-day transactions and designed to benefit everyone in society regardless of its socio-economic status (Luetge, 2013, p, 884). Islam provides guidelines for looking for earnings through lawful means and prescribes professions, trading and economic activities that are lawful in Shari'ah and any earning gained from lawful ways are encouraged and any earnings gained from haram ways are considered prohibited. Nowadays, rich people become richer due to professions, trading and economic activities, which deem immoral and brings about injustices to the society. According to the report of Oxfam's International entitled "An Economy for the 99 % ", the reason for global higher income inequality is unjustifiable strategy of large corporations in reducing the cost of inputs of productions including the wages and salaries of the workers while keeping high profits for themselves. In other, workers are not compensated justly and equitably based on their productivity. There is also forced labor in some countries, where workers are paid below minimum wage. Moreover, the report added that another reason why income is not distributed properly is the avoidance of tax by big companies, which leads to a great loss on the part of the government to provide good services to its society. Furthermore, elite people in society monopolize the shares of big and lucrative businesses and do rent-seeking behavior through crony capitalism and lobbying in order to control the market at the expense of the common good.

Anent to this, Islam also has preventive measures to mitigate or reduce the concentration of wealth at hands of few people through the concept of halal activities and earnings. Looking for halal earnings for Muslims is mandatory and halal earnings always associated with the acceptance of worship. As a rule in Islam, Islam prohibits all trading, professions and economic activities that entail injustices and harm to others. Among others is prohibition of interest, hoarding, monopoly, and monopolistic practices, gambling, corruption and bribery, robbery, stealing and other malpractices that lead inefficiency in the allocation of resources. Islam encourages Muslims to be generous and helpful instead of wasting resources or wealth. By this, *Israf* (extravagance) which is spending more than necessity, and *tabzir* (wastage) is spending especially on objects or things that are prohibited by Allah are obviously unlawful.

Hence, Islam unconditionally prohibits interest (*riba*) because of its undeniably negative impacts on the society and economy as whole. Instead, Islam promotes and endorses the risk-sharing principle as an instrument for fair distribution of income and wealth. In interest-based contracts, the entire risk is transferred to borrower, creditor is always entitled to returns and principal, and this undoubtedly brings the continuous accumulation of wealth on the part of creditors. Abdelrahman (2013), explained clearly how interest system maintains a pattern of income distribution and favorably benefits the wealthy and large business ventures and

deprives small medium enterprises. Interest-based financial institutions provide easily credit facilities to large companies due to creditworthiness while the small-medium enterprises that serve as agents of growth are rarely given an opportunity to avail credit facilities provided by interest-based financial institutions due to various requirements and hence, they are discriminated and charged with higher interest rate (p. 129). However, in Risk-sharing financing, where risks and outcomes of the ventures are shared among the participants will empower the participation of the low-income people in economic activities and promotes solidarity, brotherhood, productivity and good behavior such as trust and honesty. Since the risks and profits are shared, this can lead to proper and fair distribution of income. Interestingly, income earned from interest is considered by famous author Andrew Sayer (2016) as unearned income in his book entitled "Why we can't afford the Rich "because it is produced without hard effort and work". According to him, Wealth from lending money with interest is charged is fundamentally unearned, because the rich are simply taking advantage of an unequal power relationship between themselves and the less well off.

Furthermore, monopolistic practices, corruptions, and gambling businesses also make the rich richer. Perfectly competitive competition and market forces are undoubtedly important for their roles to achieve economic efficiency. However, these must operate within the boundaries of clean mechanism of moral values and the principle of accountability before God, justice and human brotherhood (Chapra, 1992, p. 220-221). A monopoly is unlawful because it prevents entry of other sellers/producers and sets higher prices beyond the normal and competitive prices by reducing production. Hence, resources are not allocated efficiency when monopoly prevails in the market and consumer's wellbeing is affected. Consumers are forced to buy the goods with abnormal prices, and monopolists are better off through higher profits earned while consumers are worse off. In developing countries, some people acquired income through corruption. Government officials use their power in the government to earn income out of government funds. A research conducted by Gupta (1998) showed that corruption can influence positively the income inequality and poverty by decreasing economic growth, progressivity of tax system, the level, and effectiveness of social expenditure, the development of human capital and access to education. Besides, there are rich people who have enriched themselves through profits out of unlawful professions and ventures at the expense of others such as businesses deal with pork, wine, prostitution, gambling, and illegal drugs. It is unimaginable that due to the increasing growth of unlawful profitable ventures, income inequality also increases. Poor people are exploited and harmed while capitalists or owners are getting profits at the expense of low-income people. Therefore, the issue of income disparity can only be mitigated if not reduced through sincere adhere to the ethical values and principles of Islam. The distribution approaches of Islam are very practical and logical to address various socio-economic upheavals. Besides of redistribution approaches, the concept of halal earnings in Islam has a convincing impact on smooth and just income distribution of income and wealth in the society. This paper can be summarized in the diagram below:

Figure 1. Conceptual Framework Diagram

Just income distribution can be achieved through the conception of halal that leads to halal earnings from perfectly competitive and halal markets. Halal markets here are described as those markets that adhere to the principles of halal activities, and products and services prescribed by Shari'ah. Moreover, perfectly competitive market is defined by Gregory Mankiw (2000) as a "market with many buyers and sellers trading identical products so that each buyer and seller is a price taker" (p. 292). From this definition, we can derive some important conditions and characteristics of this market. First, there are large numbers of buyers and sellers in the market. Second, sellers offer standardized or largely the same products. Third, sellers can easily enter into or exit from the market. Fourth, sellers have no control of the market and they are price takers. Fifth, buyers and sellers are well-informed about the products and prices. Competitive market is vital in economy because it tends to be economically efficient. In a perfectly competitive market, efficient quantity is automatically realized because producers and consumers are left alone to trade with each other and as they want and try to do the best for themselves and as long as the market is working well. So every opportunity in the market is exploited to make someone better off without harming anyone. Conversely, when the market is not perfectly competitive, the economy is inefficient due to market failures (Halls & Lieberman, 2010, p. 449). Considering the important role of market competition and market forces to achieve economic efficiency, markets must operate within the boundaries of a clean mechanism of moral values and the principle of accountability.

before God, justice and human brotherhood (Chapra, 1992, p. 220-221). Generally, Islamic Economic system is a market-based system but the concept of market freedom is just an instrument for efficient resources allocation not the end itself. (Askari, Iqbal& Mirakhor, 2015, p. 116). The Philosophy of Islamic market competition is different from that of conventional economics. Islamic competition is constrained with Islamic rules and ethical values derived from Shari'ah (Abdelrahman, 2013, 97). Some components of Islamic ethics like effort, competition, transparency, and morally responsible manners and actions are vital to strengthen free and just market activities. The said components if they are practiced, will secure and protect the interests of all economic agents and the flow of the markets because moral values remains the most important protection against malpractices and corruption in the market place (Ali, 2014, p. 46). Hence, the concept of perfectly competitive market in this study is beyond the conventional concept of perfectly competitive market. Certainly, competitive market is not enough to allocate resources efficiently unless it allows halal activities and commodities. Because the concept of haram in Islam is not confined to foods but it comprises of all prohibited things in Islam. Harmfulness and impurities are behind the reason of the prohibition of something. Allah is merciful to his servants and knows best what is proper and improper. When Allah prohibits something and permits something, there is a reason behind it which sometimes explicit and implicit for human intellect. One of the beauties of Islam is that those unlawful things are usually unsafe and Islam provides wide range of alternatives which quite better safer and easier as replacement for those haram things (Al-Qaradawi, 2013). Anent to this, market which is not halal cannot fully serve the welfare of the consumers and will not sustainably efficient.

Furthermore,, for the halal earnings to have an impact on income distribution, economic agent ,consumers and firms, should observe ownership or property right in Islam where everything is solely owned by the Almighty God and the resources held by individuals are only trust. Hence, economic agents must bear in mind that their wealth is subject for zakat when it reaches zakatable amount. If these economic agents adhere to property rights where the poor has the rights to the wealth of the individuals through zakat, then income disparity in the society will gradually reduce.

Conclusion

The concept of Halal earnings in Islam plays a vital role in the life of Muslims. Its favorable impact on the economy and society is undeniably practical and rational. Halal is not only limited to food consumption but also encompasses all aspects of the life of Muslims. Any type of earnings from unlawful sources is impermissible and Muslims are obliged to avoid it. Islam laid down some few economic activities and practices, which are deemed *haram*. Consequently, all earnings coming from those prohibited activities are unlawful. Besides, Islam encourages everybody to look for income from various economic activities prescribed by Allah as permissible. Any transaction that causes exploitation and injustices is not acceptable and unlawful. One of the reasons for the huge disparity between rich people and low-income people is the presence of unlawful lucrative professions and economic activities

that earn a huge amount of profits at the expense of others. These cause the concentration of income and wealth at the hands of few rich people and promote social catastrophe in the form of income inequality. Islam provides approaches and solutions to address the issue of income distribution among people through distribution of factors of production in perfectly competitive market with certain limitations and constraints. Furthermore, Islam provides mandatory and voluntary approaches to reduce income inequality through *zakat*, *sadaqah*, inheritance law, *waqf*, *hibah*, *wasiyah*, *qardulhanasah*, *fai*, and *ghanimah* distribution. All of these are strategies to maintain smooth and just distribution of income in society. Besides, Islam also sets preventive approach to the issue of income distribution through the concept and application of halal. Interestingly, the conception of halal in Islam does not only lead to the achievement of best allocation of economic resources and efficiency but it plays vital role to stabilize and maintain the fair and equitable income distribution in the society. Islam condemns and prohibits any type of income earned from any unlawful professions, businesses, and economic activities like gambling, interest, wine, pork, corruption, bribery, cheating, monopolistic practices, and other unacceptable things in Islam. It is quite interesting that if the conceptions of halal earnings will be sincerely practiced, allocation of resources in the market will be achieved and the issue of income inequality will be addressed. The fact that some rich people become richer is due to unlawful professions and economic activities. There are various corporations and ventures dealing with illegal services and products that can harm society and drive the continuous raising of income inequality and poverty. The only good solution for the problem of income distribution is through adherence to the principle of Shari'ah approaches and the motivation to observe the concept of halal earnings.

References

- Abdelrahman, AY (2013). *Fundamental Issues in Islamic Economics*. Germany: Verlag
- Ahmad, M. (2009). *Business Ethics in Islam*. New Delhi: KitabBhavan
- Al Zuhaili, W. (2005) Islam and international law. *International Review of the Red Cross*.
- Ali, Abbas (2014). *Business ethics in Islam*. UK: Edward Elgar Publishing
- Al-Jallad, N. (2008) The concepts of al-halal and al-haram in the Arab-Muslim culture: A translational and lexicographical study, *University of Jordan, Language Design* .10 (77-86)
- Al-Qaradawi, Y. (2001). *The Lawful and the prohibited in Islam*, Cairo: La-falah Foundation, for Translation, publication and distribution
- Al-Qaradawi, Y. (1997 *Wealth and Economy in Islam*, Cairo: Islamic INC Publishing
- Askari, H., Iqbal, Z., & Mirakhor, A. (2015). *Introduction to Islamic economics: Theory and Application*, Singapore: John Willey
- Ayub, M. (2007). *Understanding Islamic finance*. England: John Wiley & Sons
- Case, K., Fair, R. & Oster, S. (2012). (10th Ed.). *Principles of Economics*. England: Pearson Education
- Chapra, MU (1992). *Islam and the Economic challenge*. UK: The Islamic Foundation Hall
- Darussalam. (2014) *Rizqand lawful earnings*. Jeddah: Darussalam Publishers
- Daudey, E. & Penalosa, C. (2005). *The Personal and the Factor Distributions of Income in a Dictionary of Economics* (2003). London: A & C Black Publishers
- El-Ashker, A., & Wilson, R. (2006). *Islamic economics: A short history*. Leiden: Brill.
- Frank, R. & Bernanke, B. (2001) (4th Ed.). *Principles of Microeconomics*. NY: McGraw-Hill/Irwin
- Gupta, S. (1998). Does Corruption Affect Income Inequality and Poverty?. *IMF Working Papers*, 98(76), 1. <http://dx.doi.org/10.5089/9781451849844.001>
- Hall, R. & Lieberman, M. (2010) (5th Edition). *Microeconomics: Principles & application*. Mason, USA: South-Western, Cengage Learning
- Iqbal, Z. & Mirakhor, A. (2011) (2nd Ed) *Introduction to Islamic Finance: Theory and Practice*. Singapore: John Wiley
- Kaasa, A. (2003). *Factors Influencing Income Inequality in Transition Economies*. Estonia: Tartu University Press
- Kahf, M. (2014). *Notes on Islamic Economics: Theories and Institutions*. Westminster, USA.
- Kamali, MH. (2013) *The Parameters of halal and haram in Sharih and the Halal Industry*. USA: The international institute of Islamic thought

- Karim, A. (2005). *Islamic banking: Fiqh and financial analysis*. Jakarta: PT Raja GrafindoPersada
- Krugman, W. & wells, R (2005). *Microeconomics*. New York: Worth Publisher
- Luetge, C. (Ed.), (2013). *Handbook of the Philosophical Foundations of Business Ethics*. London: Springer
- Mankiw, G. (2000). (2nd Ed.). *Principles of Microeconomics*. USA: Harcourt College
- Norris, E., Kochhar, K., Suphaphat, N., Ricka, F. & Tsounta, E. (2015). Causes and consequences of Income Inequality: global Perspective. International Monetary Fund
- Oxfam's International (2017). An economy for the 99%. Oxfam Briefing Paper
file:///C:/Users/shldimakuta/Downloads/inequality/oxfam%20report%202017.pdf
- Sayer, R (2016). Why we can't afford the rich. Bristol: Policy Press
- Shafi, Muhammad (1976). (6th Ed.) *Distribution of Wealth in Islam*. Karachi: Begum Aisha Bawany Wakf
- Todaro, S. & Smith, S. (2015) (12th Ed.). *Economic Development*. UK: Pearson Education
- Usmani, MI., & Qazi, B. (2010) Guide to Zakah: *Understanding & Calculation*. Pakistan: Maktaba Ma'ariful Qur'an

Determinants of Zakah Disclosure Level: Evidence for Indonesia

Siti Afidatul Khotijah*, Hadri Kusuma**

Received: 11.06.2019

Accepted: 27.11.2019

DOI: 10.25272/ijisef.583662

Type: Research Article

Abstract

Accounting standard regulates the critical points of zakah disclosure in Islamic banking, but the voluntary disclosure has not been conducted by Islamic Banks. The determinants of zakah disclosure level for those banks are important to consider because zakah management in Indonesia has not been conducted optimally. Unfortunately, previous studies have not investigated the issue. This study has two objectives: to evaluate zakah disclosure level in Islamic Banks in Indonesia and to analyze the determinants of zakah disclosure level. This study measured the Shariah Supervisory Board using Islamic Governance (IG)-Score and the proportion of the Investment Account Holder (IAH) funds. The model then was controlled by the variables of bank size and leverage. The IG-score was measured using five indicators: the existence of SSB, the number of SSB members, cross-memberships, doctoral qualification of SSB members, and reputable scholars on SSB. The population was all public Islamic Banks in Indonesia, and the samples were collected using purposive sampling from the annual reports of the banks in the period of 2012-2016. Regression analysis and t-test were conducted to test the hypotheses and zakah disclosure level before and after revised PSAK 101 in 2014.

The result of this study indicated that the zakah disclosure level of the Islamic banks was quite high with an average of 67%. Most of the disclosures were still limited to the existing rules required (mandatory disclosures). The t-test result indicated that zakah disclosure levels of 2014 and 2015 (implementation of revised PSAK 101 in 2014) were significantly different. As an interesting point, both Shariah Supervisory Board and the proportion of Investment Account Holder (IAH) funds significantly improved zakah disclosure level.

Keywords: Zakah, Disclosure, Shariah Supervisory, Investment Account

Jel Codes: M41, M48, Z12

* Graduate School of Accounting, Islamic University of Indonesia, khotijahafi@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4589-1137>

** Islamic University of Indonesia, 883120104@uii.ac.id, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0224-686X>

Introduction

Zakah (Islamic tax) is an obligation for all Muslims as commanded by Allah SWT (God) in the 5 Pillars of Islam. The obligation to pay zakah is written in Al-Qur'an surah Al-Baqarah: 243. It comes as the third pillar of Islam, after Shahadat and Shalat (Prayer), indicating its importance for Muslims. Zakah also covers many aspects of human life. It has the potential to contribute to social security and harmony; bridging the gap between the rich and the poor and increasing individual purchases to boost national economy. In addition, as one of the sources of socio-economic development, Doktoralina and Bahari (2017) argued that zakah supported economic activities of a country, promoted social security, and an important source of revenue besides conventional taxes.

Zakah must be managed efficiently and reported accordingly. In Indonesia, zakah management is regulated formally under the Law of the Republic of Indonesia Number 23 of 2011 concerning zakah Management and emphasized by Government Regulation Number 14 of 2014 as the explanatory of Law Number 23 of 2011. In addition, based on Constitutional Court Decision Number 86/PUU-X/2012 October 31, 2013 concerning the legal test of Law Number 23 of 2011 concerning Zakah Management, general society can establish Amil Zakah institution with certain requirements. Furthermore, Shariah banking as a well-developed Shariah institution in Indonesia is responsible for managing zakah and reporting it as regulated under accounting principles.

From the perspective of accounting, Zakah has been regulated under the Statement of Financial Accounting Standards called PSAK109. It applies to all parties involved in zakah collections and distributions. However, the regulation does not apply to Shariah entities that collect and distribute zakah, infak, and/or sedekah that are not as the main operation, including Shariah banks. These Islamic banks must refer to accounting standards (PSAK 101) concerning Shariah Financial Report Presentation (Ikatan Akuntan Indonesia, 2011). In addition, financial statement disclosure is also regulated by Bank of Indonesia. Its regulation is No.14/14/PBI/2012 concerning Bank Report Transparency and Publication, and states that Shariah banks are responsible for reporting zakah management.

Any zakah disclosure by a shariah bank that does not conform to PSAK 101 is considered voluntary disclosure. The measurement index of this voluntary zakah disclosure has been developed by Samad and Said (2016). Similar to Corporate Social Responsibility disclosure or Islamic Social Reporting (ISR) in general, factors influencing zakah's disclosure need to be identified because zakah management and voluntary disclosure in Indonesia have not been optimally conducted. This study analyzes the development of zakah disclosure level in relation to revised PSAK 101. The study also investigates the determinants influencing voluntary zakah disclosure. This study combined factors influencing Corporate Social Responsibility (CSR) and Islamic Social Reporting (ISR) from Farook, et.al. (2014) with the focus on zakah disclosure from Samad and Said (2016) as an independent variable. The main variables included in this study were shariah supervisory board (SSB), proportion of

Investment Account Holders (IAH) funds, with the company size as well as leverage as control variables. This study contributes to research regarding factors influencing zakah disclosure level in Indonesian shariah banking because the study on it is rarely. To the best author knowledge, there were no previous works investigating zakah disclosure level in Indonesia.

This paper begins with the background of the study. It is followed by the literature review relevant to this study as well as the development of the hypothesis. The next step presents the research method, and provides and discusses the result of hypothesis tests. Finally, it concludes with summary, implication and recommendation for further works.

1. Theoretical Review and Hypothesis Development

The stakeholder theory explains that a company is not an entity operating for its own interest but also the interests of its stakeholders. Information regarding company activities must be reported to all stakeholders for the sake of the decision-making process. Stakeholders can choose whether the information is useful or not for the company (Deegan, 2002). In addition, the legitimacy theory argues that an organization always strives to ensure that its operation is in accordance with social values and norms. In adopting the perspective of the legitimacy theory, a company voluntarily reports its activities that the management considers necessary to be disclosed to the surrounding community (Deegan, 2002). Therefore, it is an obligation of companies to disclose information to fulfill stakeholders' interests or conform to social norms.

1.1 The Development of PSAK 101

Conceptually, disclosure is an integral part of financial reports. However, company responsibility also involved voluntary disclosure such as Corporate Social Responsibility (CSR) or Islamic Social Reporting (ISR). Different from CSR, ISR does not only involve environment, minority interests, and employee but also issues related to social prosperity, interest in trading, and unfair trading (Othman, et.al., 2009) including Zakah.

Statement of Indonesian Financial Accounting Standards called PSAK 101 concerns shariah financial report presentation. It was issued by the Board of Financial Accounting Standards of the Institute of Indonesia Chartered Accountants on June 27, 2007. PSAK 101 replaced PSAK 59 concerning Shariah Banking Accounting issued on May 1, 2002. In relation to zakah's disclosure, this standard particularly explains zakah's disclosure by shariah banking in paragraphs 70-74. Based on the letter of National Council (*Dewan Pengurus Nasional*, DPN) of the Institute of Indonesia Chartered Accountants No. 0823-B/DPN/IAI/XI/2013, the authority of all shariah accounting products previously issued by the Board of Financial Accounting Standards is transferred to the Board of Shariah Accounting Standards. After being issued in early 2007, PSAK 101 was amended several times: a.) December 16, 2011 concerning revision of PSAK 1 on financial report presentation; b.) October 15, 2014 concerning revision of PSAK 1 on other comprehensive profit and loss presentation; and c.) May 25, 2016 concerning shariah insurance financial reports presented in Appendix B effective since January 1, 2017. New standard development in an institution will have both direct and indirect impacts on the level of disclosures not only because of awareness but also coercion, forcing the shariah institutions

to comply with the new standard. Regarding zakah disclosure, the hypothesis was formulated as follow:

H1. The development of PSAK 101 improves the zakah disclosure level of shariah banking.

1.2 Shariah Supervisory Board (SSB)

As an effort to enhance zakah's disclosure in shariah banking, according to Bank of Indonesia regulations, Shariah Supervisory Board (SSB) supervises the implementation of shariah principles in banking. Following the stakeholder theory, information regarding company activities including zakah distribution and collection must be reported to all stakeholders for the sake of decision-making process (Deegan, 2002), and it also applies to all stakeholders of shariah banking. SSB is expected to ensure the implementation of Islamic laws and principles in shariah banks. With that responsibility, SSB may have a role in encouraging ISR activities and disclosure. There are several factors that may be influencing the effectiveness of SSB in performing its duty, namely size, independence, education and experience, board of directors, and disclosed information (Farook, et.al., 2011). Farook et al. (2011) using Islamic Governance (IG) score also found that SSB influenced CSR disclosure. A similar result was found by Rahman and Bukair (2013) using SSB characteristics. Charles and Chariri (2012) reported that SSB influenced ISR disclosure, and thus the hypothesis was formulated as follow:

H2. SSB (IG-score) has a positive influence on the zakah disclosure level of shariah banking.

1.3 The Proportion of Investment Account Holders (IAH) Funds

Customers are the main source of revenue that should be considered. Islamic banking recognizes Investment Account Holders (IAH) as mudharabah, an agreement between two parties in which one party provide fund or capital for business and another responsible for managing the business. A company should serve all stakeholders, including IAH. Following legitimacy theory, a company strives to ensure that it follows social values and norms and voluntarily reports its activities if expected by society. In Islamic norms, zakah is an obligation, and thus its disclosure becomes important among Islamic society, including IAH.

Muslim investors tend to invest their funds as IAH instead of being shareholders because they are interested in services offered by shariah banks and not shareholding. In addition, the IAH investment account can be accessed more easily than shares. IAH has no formal voting rights, but they influence supervision level "representatively" through shareholders (Farook, et.al., 2011). It is because shareholders' profit is determined by profit gained through the utilization of IAH funds, and thus the bigger IAH funds proportion, the more disclosures are conducted in shariah banking. A previous study conducted by Farook et. al. (2011) reported that the proportion of IAH funds significantly influenced CSR disclosure, and thus the hypothesis was formulated as follow:

H3. The proportion of Investment Account Holders (IAH) funds has a positive influence on the zakah disclosure level in shariah banking.

2. Research Method

This study was conducted empirically to test the hypotheses of the influence of the dependent variables on the independent one. The target of research population was shariah banks in Indonesia. The samples were selected using purposive sampling with the criteria of publishing their annual reports on their websites and presenting the reports that end in December. From 13 shariah banks for the period of 2013-2016, there were 12 shariah public banks meeting the criteria, and thus there were 60 firm-year observations included in the study.

The study included the variables of the zakah disclosure level, SSB, proportion of IAH funds, and bank size and leverage as the control variables. The definitions and measurements of these variables are as follow:

1. Shariah Supervisory Board (X1) in this study referred to a board assigned in a shariah bank with its own characteristics and measured using Islamic Governance (IG) score. The score included the existence of SSB, the number of SSB Members, cross-memberships, doctoral qualification of SSB members and reputable scholars on SSB. The IG score was calculated by counting the scores of all items above with either 1 or 0 for each item according to the criteria.
2. The proportion of IAH funds (X2) in this study was investment funds in Shariah banks through mudharabah agreement, including mutlaqah and mudharabah muqayyadah. This variable was measured using the ratio between mudharabah investment funds and total assets, resulting in the ratio of proportion of IAH funds.
3. Company size (X3) in this study referred to the total asset in a company. It was measured using natural logarithm of total assets as implemented by Farook et al. (2011) and Widayuni and Harto (2014).
4. Leverage (X4) in this study was the ability of a company to fulfill its financial responsibility either in the short or long term if it was liquidated. It was measured using Debt Equity Ratio (DER), a ratio between total liability and total equity.
5. Zakah disclosure (Y) in this study referred to the study conducted by Samad and Said (2016) that was developed from Haniffa and Hudaib (2006) regarding the disclosure index. Thus, there were 15 measurement items for companies with zakah disclosure and 2 items for companies without zakah disclosure.

To achieve the first goal of this paper, a T-test was conducted to analyze the difference in zakah disclosure level before and after the revision of PSAK 101. This study also implemented regression equation to analyze the influence of the dependent variables on the independent variable. Classical assumption tests were conducted before concluding the results of hypothesis tests. Equation 1 was the regression equation to infer hypothesis 2 and 3:

$$Y = \alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + e \dots\dots\dots (1)$$

4. Results and Discussions

Table 1 presents descriptive data. The table indicates mean, median, maximum, minimum, standard deviation, skewness, and kurtosis for each variable in the study.

Table 1. Descriptive Statistics Result

	Y	X1	X2	X3	X4
Mean	0.674444	4.250000	0.634129	22.85086	2.108831
Median	0.733333	4.000000	0.705688	22.67360	1.611497
Maximum	0.933333	5.000000	0.812808	25.09058	8.328047
Minimum	0.066667	3.000000	0.038663	20.66083	0.365025
Std. Dev.	0.206155	0.600141	0.210671	1.248548	1.967952
Skewness	-1.459254	-0.148265	-1.897468	0.174542	1.810349
Kurtosis	4.656140	2.480969	5.354574	1.980175	5.726630

The first hypothesis is that the development of new PSAK 101 improves the zakah disclosure level of shariah banking. This study examined the level of zakah disclosure before and after implementation of PSAK 101. As shown in Table 2, t-test is significant at 5% level ($0.032 < 0.05$) and therefore this study supports the hypothesis. There was a significant increase disclosure level in the financial reports in 2014.

Table 2. T-Test Comparison

Mean	Std. Deviation	t-value	p-value
-.05000	.07035	-2.462	.032

The zakah disclosure level increased from 0.6778 in 2014 to 0.7278 in 2015. In other words, the implementation of a change in regulation could change the level of zakah disclosure and enhance shariah banks to disclose more items. This measurement of disclosure level was adopted from Samad and Said (2016) without any alteration. Thus, when it was aligned with Indonesian accounting standards, there were many disclosure items that had been required to be disclosed. PSAK 101 revision was very influential to the disclosure level, considering that most disclosures were conducted as part of company responsibility.

Table 3 shows the result of the regression test for the zakah disclosure level (Y) with SSB (X1) and IAH fund proportion (X2) as the independent variables and bank size (X3) and leverage (X4) as the control variables. Shariah Supervisory board (X1) positively and significantly influenced zakah disclosure level at 5% level ($0.0313 < 0.05$). The coefficient of X1 has a positive value of 0.090098. The proportion of IAH funds (X2) also had a positive and significant influence on zakah disclosure level. This variable was significant at 1% level ($0.0003 < 0.01$) and had a positive coefficient value of 0.0563128.

Table 3. Regression Results

Variable	Coefficient (Standard Error)
C	-0.907929 (0.203628)*
SSB	0.090098 (0.040777)**
IAH	0.563128 (0.146985)*
LEV	0.060521 (0.013149)*
SIZE	0.031278 (0.008630)*
* significant at 1% level	
** significant at 5% level	

SSB had a positive and significant influence on the zakah disclosure level at 5% rate. The coefficient value was 0.090098 with a positive mark indicating that an increase of 1 unit in SSB increased auditor opinion accuracy for 0.090098 unit with the assumption that other independent variables were constant. It means that the higher the SSB score, the higher the level of zakah disclosure in Indonesian shariah banking.

A previous study with SSB as the factor influencing CSR disclosure by Farook et.al. (2016) showed a significant result. According to Farook et.al. (2014), the existence of SSB in shariah banks can enhance supervision, and thus increasing the amount of CSR information being disclosed. Thus, more information regarding shariah principles will also be disclosed thanks to the existence of SSB. According to AAOIFI (2005), SSB is responsible for ensuring that all transactions are conducted in accordance with shariah principles independent from the board of directors, maintaining the religious aspect in decision-making. Thus, the existence of SSB and its characteristics influences the zakah disclosure level in shariah banking.

The stakeholder theory explains that a company is not an entity operating for its own interest but also the interests of its stakeholders. Stakeholders and the company influence one another, creating a social relationship in the forms of responsibility and accountability. SSB is part of stakeholders that contribute to the disclosure level. Disclosed information regarding zakah will be used by stakeholders in decision-making, including the National Shariah Board of Indonesian Ulama Council to evaluate SSB's performance. The better the criteria of SSB, the higher the zakah disclosure level.

In conclusion, the first hypothesis was valid and supported by the data. The zero hypothesis was rejected, meaning that SSB represented in IG score had a positive and significant influence zakah disclosure level.

4.1 The Influence of the Proportion of Investment Account Holders (IAH) Funds on Zakah Disclosure Level

The proportion of IAH funds had a positive and significant influence on zakah disclosure level at 5% rate. The coefficient value was 0.563128 with a positive mark indicating that an increase of 1 unit in the variable increased auditor opinion accuracy for 0.563128 unit with the assumption that other independent variables were constant.

This finding is in line with Farook et.al. (2011), who found that the same variable had a significant influence on CSR disclosure. In shariah banking, investment does not only mean buying shares but also investing through mudharabah agreement especially by Muslim customers, a striking difference between conventional and shariah banking. The profit and easy supervision access attract more customers to make an investment through mudharabah.

The stakeholder theory assumes that the existence of a company requires stakeholder support, and thus the company activities require the stakeholders' approval. The theory also states that the company must be able to adapt to the stakeholders with more power. As part of stakeholders, customers have the right to gain information regarding a bank for decision-making. Bigger proportion of temporary shirkah funds in a shariah bank indicates a bigger role of customers, and thus the bank must be able to disclose more information regarding zakah.

The legitimacy theory explains that a company always strives to ensure that its operation is in accordance with social values and norms, and the company voluntarily reports activities that the management considers necessary to be disclosed to the surrounding community. In an Islamic environment, zakah is an obligation, and its collection is an important matter. In addition, with shariah principles underlying shariah banks, they will voluntarily disclose zakah.

In conclusion, the second hypothesis was valid and supported by the data. It means that the zero hypotheses were rejected and thus the proportion of IAH funds had a positive and significant influence on zakah disclosure level.

Conclusion

This study mainly examined factors influencing the accuracy of the zakah disclosure level in Indonesian shariah banking. The findings indicated that SSB and the proportion of IAH funds had a positive and significant influence on zakah disclosure level. In addition, the t-test result showed that there was a significant improvement in the level of zakah disclosure after the revision of PSAK 101 in 2014 concerning Shariah Financial Report Presentation.

The results may suggest some implications. First, that shariah banks need to improve these factors to boost their quality, particularly the proportion of IAH funds by attracting more investors with mudharabah agreement. To do so, shariah banks can create new products based on mudharabah in accordance with shariah principles. Larger amount of mudharabah funds increases shirkah funds and decreases the proportion of bank responsibility. Second, the finding of this study can be a point of consideration for the Institute of Indonesian Chartered Accountants (IAI) in arranging PSAK 101. The IAI organization may include the existence and characteristics of SSB as a requirement of zakah disclosure. In addition, the proportion of IAH funds can be included as a requirement for an entity to disclose more zakah-related information as a consequence of the increasing responsibility to its stakeholders. Third, the Indonesian Ulama Council as an institution under which SSB operates can evaluate SSB members that are going to be assigned in a particular shariah institution, and enhance their characteristics in terms of education, experiences, and positions. By doing so, SSB members can perform their duty better in supervising zakah management and thus increase voluntary zakah disclosure besides the obligatory one. Fourth, stakeholders can assess shariah banking performance based on several factors before making investment. They need to make investment in a bank with good SSB and larger proportion of IAH funds that indicate considerable zakah disclosure level, which can also attract potential customers to save their money in that bank. Lastly, the government, represented by BAZNAS as the institution that manages zakah nationally, may refer to this study as a consideration in assessing the level of zakah disclosure of a certain shariah bank and entrust the management of zakah to that bank. The bank can give more contributions to zakah management.

This study may be extended as follows. This study was conducted in a limited time from 2012 to 2016, and the result was different as time went by. This study also only involved shariah public banks in Indonesia. Future studies are expected to include not only shariah public banks but also shariah business units and Shariah Rural banks conducting zakah disclosures in Indonesia. In addition, other variables that may influence zakah's disclosure level such as age, ownership, performance, and other unexamined factors, need to be investigated.

References

- Akin, A., and Yilmaz, İ. (2016). Drivers of Corporate Social Responsibility Disclosures: Evidence from Turkish Banking Sector. *Procedia Economics and Finance* 38.
- Andrikopoulos, A., Samitas, A., and Bekiaris, M. (2014). Corporate Social Responsibility Reporting in financial Institutions: Evidence from Euronext. *Research in International Business and Finance*.
- Anggraini, F. R. (2006). Pengungkapan Informasi Sosial dan Faktor-Faktor yang Mempengaruhi Pengungkapan Informasi Sosial dalam Laporan Keuangan Tahunan. *Simposium Nasional Akuntansi 9 Padang*.
- Chakroun, R., Matoussi, H., and Mbirki, S. (2017). Determinants of CSR disclosure of Tunisian listed banks: a multi support analysis. *Social Responsibility Journal*.
- Charles, and Chariri. (2012). Analisis Pengaruh Islamic Corporate Governance terhadap Pengungkapan Islamic Social Responsibility. *Diponegoro Journal of Accounting*.
- Cuganesan, S., Ward, L., and Guthrie, J. (2009). Legitimacy Theory: A Story of Reporting Social and Environmental Matters within the Australian Food and Beverage Industry. *SSRN*.
- Deegan, C. (2002). The Legitimising Effect of Social and Environmental Disclosures-a Theoretical Foundation. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*.
- Deegan, C., and Rankin, M. (1997). The Materiality of Environmental Information to Users of Annual Reports. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*.
- Drobetz, W., Merikas, A., Merika, A., and Tsionas, M. G. (2014). Corporate Social Responsibility Disclosure: The Case of International Shipping. *Transportation Research Part E*.
- Esa, E., and Zahari, A. R. (2016). Corporate Social Responsibility: Ownership Structures, Board Characteristics and the Mediating Role of Board Compensation. *Procedia Economics and Finance*.
- Farook, S., Hassan, M. K., and Lanis, R. (2011). Determinants of Corporate Social Responsibility Disclosure: The Case of Islamic Banks. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*.
- Ghozali, I. (2013). *Aplikasi Analisis Multivariate dengan Program SPSS 21 Update PLS Regresi*. Semarang: Universitas Diponegoro.
- Giannarakis, G. (2014). The Determinants Influencing The Extent Of CSR Disclosure. *International Journal of Law and Management*.
- Gubernur Bank Indonesia. (2004). *Peraturan Bank Indonesia Nomor 6/24/PBI/2004*. Jakarta: bank Indonesia.

- Habbash, M. (2016). Corporate Governance and Corporate Social Responsibility Disclosure: Evidence from Saudi Arabia. *Social Responsibility Journal*.
- Hadi, S. (2007). *Memfaatkan Excel untuk Analisis Statistik*. Yogyakarta: Ekonisia.
- Haniffa, R., and Hudaib, M. (2007). Exploring the Ethical Identity of Islamic Banks via Communication in Annual Report. *Journal of Business Ethics*.
- Harrison, J. S., and Wicks, A. C. (2013). Stakeholder Theory, Value, and Firm Performance. *Business Ethics Quarterly*.
- Ikatan Akuntan Indonesia. (2011). *Pernyataan Standar Akuntansi Keuangan Nomor 109*. Jakarta: IAI.
- Ikatan Akuntan Indonesia. (2016). *Pernyataan Standar Akuntansi Keuangan 101: Penyajian Laporan Keuangan Syariah*. Jakarta: Ikatan Akuntan Indonesia.
- Indrawaty, and Wardayati, S. M. (2015). Implementing Islamic Corporate Governance (ICG) and Islamic Social Reporting (ISR) in Islamic Financial Institution (IFI). *Procedia - Social and Behavioral Sciences*.
- Kansal, M., Joshi, M., and Batra, G. S. (2014). Determinants of Corporate Social Responsibility Disclosures: Evidence from India. *Advances in Accounting, incorporating Advances in International Accounting*.
- Kurniawati, I. (2011). *Praktikum Pengolah Data Elektronik*. Yogyakarta: Fakultas Ekonomi Universitas Ahmad Dahlan.
- Lestari, P. (2013). Determinants of Islamic Social Reporting in Syariah Banks: Case of Indonesia. *International Journal of Business and Management Invention*.
- Lestari, Y. A., and Nuzula, N. F. (2017). Analisis Pengaruh Financial Leverage dan Operating Leverage terhadap Profitabilitas Perusahaan. *Jurnal Administrasi Bisnis*.
- Muttakin, M. B., and Khan, A. (2014). Determinants of Corporate Social Disclosure: Empirical evidence from Bangladesh. *Advances in Accounting, incorporating Advances in International Accounting*.
- Othman, R., Thani, A. M., and Ghani, E. K. (2009). Determinants of Islamic Social Reporting Among Top Shariah-Approved Companies in Bursa Malaysia. *Research Journal of International Studies*.
- Perwataatmadja, K. A. (1992). *Apa Dan Bagaimana Bank Islam*. Yogyakarta: Dana Bhakti Wakaf.
- Rahman, A. A., and Bukair, A. A. (2013). The Influence of the Shariah Supervision Board on Corporate Social Responsibility Disclosure by Islamic Banks of Gulf Co-Operation Council Countries. *Asian Journal of Business and Accounting*.
- Saad, R. A., and Haniffa, R. (2014). Determinants of Zakah (Islamic tax) Compliance Behavior. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*.

- Sakinah. (2014). Investasi dalam Islam. *Iqtishadia*.
- Samad, K. A., and Said, R. (2016). Zakah Disclosure by Islamic Malaysian Bank. *International Business Management*.
- Seftianne. (2011). Faktor-Faktor yang Mempengaruhi Struktur Modal pada Perusahaan Publik Sektor Manufaktur. *Jurnal Bisnis dan Akuntansi*.
- Sunarsih, U., and Ferdiyansyah. (2017). Determinants of The Islamic Social Reporting Disclosure. *Al-Iqtishad: Jurnal Ilmu Ekonomi Syariah*.
- Suwardjono. (2014). *Teori AKuntansi: Perekayasa Pelaporan Keuangan (Edisi ke-8)*. Yogyakarta: BPFY-Yogyakarta.
- Wahab, N. A., and Rahman, A. R. (2013). Determinants of Efficiency of Zakah Institutions in Malaysia: A Non-parametric Approach. *Asian Journal of Business and Accounting* 6.
- Widayuni, N., and Harto, P. (2014). Faktor-Faktor yang Mempengaruhi Corporate Social Responsibility pada Perbankan Syariah di Indonesia dan Malaysia. *Diponegoro Journal of Accounting*.
- Widiastuti, H. (2004). Pengaruh Luas Ungkapan Sukarela dalam Laporan Tahunan terhadap Earnings Response Coefficient (ERC). *Jurnal Akuntansi dan Investasi*.
- Yunus, M. (2016). Analisis Pengaruh Kepercayaan, Religiusitas dan Kontribusi Terhadap Minat Pedagang Mengeluarkan Zakah Di Baitul Mal. *At-Tawassuth*.

Managing Zakat through Institutions: Case of Malaysia

Abdalrahman Migdad *

Received: 29.01.2019

Accepted: 01.10.2019

DOI: 10.25272/ijisef.519228

Type: Research Article

Abstract

Uniquely, zakat is featured as the major tool of Islamic wealth redistribution that routinely collects designated amounts of public money from zakat payers and channels same to identified beneficiaries in accordance with the principles of the shari'ah. It is, therefore, essential to organize and develop institutions to manage this wealth. This paper analyzes the Malaysian zakat system, assesses its performance by studying the collection and disbursement mechanisms. The paper is qualitative descriptive-analytical in nature, it analyzes annual reports and interviews with the higher management of ZCC and religious councils. The paper focuses on data between the year 1991 to 2014/15. This paper finds that the Malaysian experience with managing zakat advanced technically in both distribution and collection. However, the practice of 'distribution' ought to be more sustainable, less consumption-based. Furthermore, the paper strongly identifies the need for establishing a database on needy people with the national welfare system and other relief NGO's to reduce double spending.

Keywords: Zakat System, Sustainable Spending, Public Money

Jel Codes: H24, H70, I31

* İstanbul Sabahattin Zaim University, Faculty of Business and Management, abdmigdad@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8841-5363>

Introduction

The institution of Zakat in most countries does not have an official structure and lacks advanced circulation mechanisms for the pooled zakat money. However, Malaysia has developed a system for collecting and redistributing zakat through state-centralized institutions of zakat that are not exclusive to other institutions, set by individuals or organizations, that collect zakat. It is generally acknowledged that the Malaysian zakat system is advanced, and thus, it is usually benchmarked as a successful case worth studying and learning from.

Zakat Collection Center (ZCC) in each Malaysian state follows the state's religious council in charge of both collection and disbursement. There are clear guidance and specialists/consultants that support zakat payers to calculate their zakat in relation to their tax. The payment of zakat and payment of the tax affect each other in Malaysia and in some cases could be replacements in total or partial amounts. However, because the nature of each is different, the laws for each are different. Basically, tax is compulsory by law and while there is a law that could be used by the government to force payment of zakat, that is not the case Zakat being faith-based makes the religious commitment the only power that incentivizes payment of zakat in Malaysia and elsewhere. In Malaysia, this combination of relationships is also considered by zakat institutions. The paper illustrates data of collected zakat and collected tax up to the year 2015-2016, the idea is to compare numbers and show the pattern of growth in Zakat using graphs and tables.

Using basic mathematical logic, the amount of zakat collected could be estimated each year giving the basic fundamentals. In Malaysia, for instance, with a population of about 31 million, and with around 50% being Muslim, the zakat on the individual (Zakat-ul-Fitr) collected during the month of Ramadan is about 1.30 USD multiplied by 15.5 million persons would equal 20.15 million USD. As for zakat on wealth, (Zakat-ul-Maal), it is much larger than this amount. In the year 2016, the zakat collection in Malaysia was 2.5 billion RM, which is equivalent to about 598 million USD.¹ According to this logic. Furthermore, it could be argued that the total amount of zakat collected in Malaysia could be more than the officially announced figure because not all people pay their zakat through the State Zakat Collection Centers (ZCC).

Managing the zakat money professionally by specialized institutions that are connected makes a difference and extends the benefits. Creating an efficient system of collection and disbursement filters management lacks and abuses such as overspending, management cost, and double payments from different institutions. However, because zakat is public money, related to faith, and needs to be spent in specific directions, there is need for transparency in order to gain public trust. In this paper, explaining the zakat system in Malaysia includes management and calculation methods, collection of zakat, and distribution mechanisms. The paper is qualitative descriptive-analytical in nature and seeks to provide an assessment of the

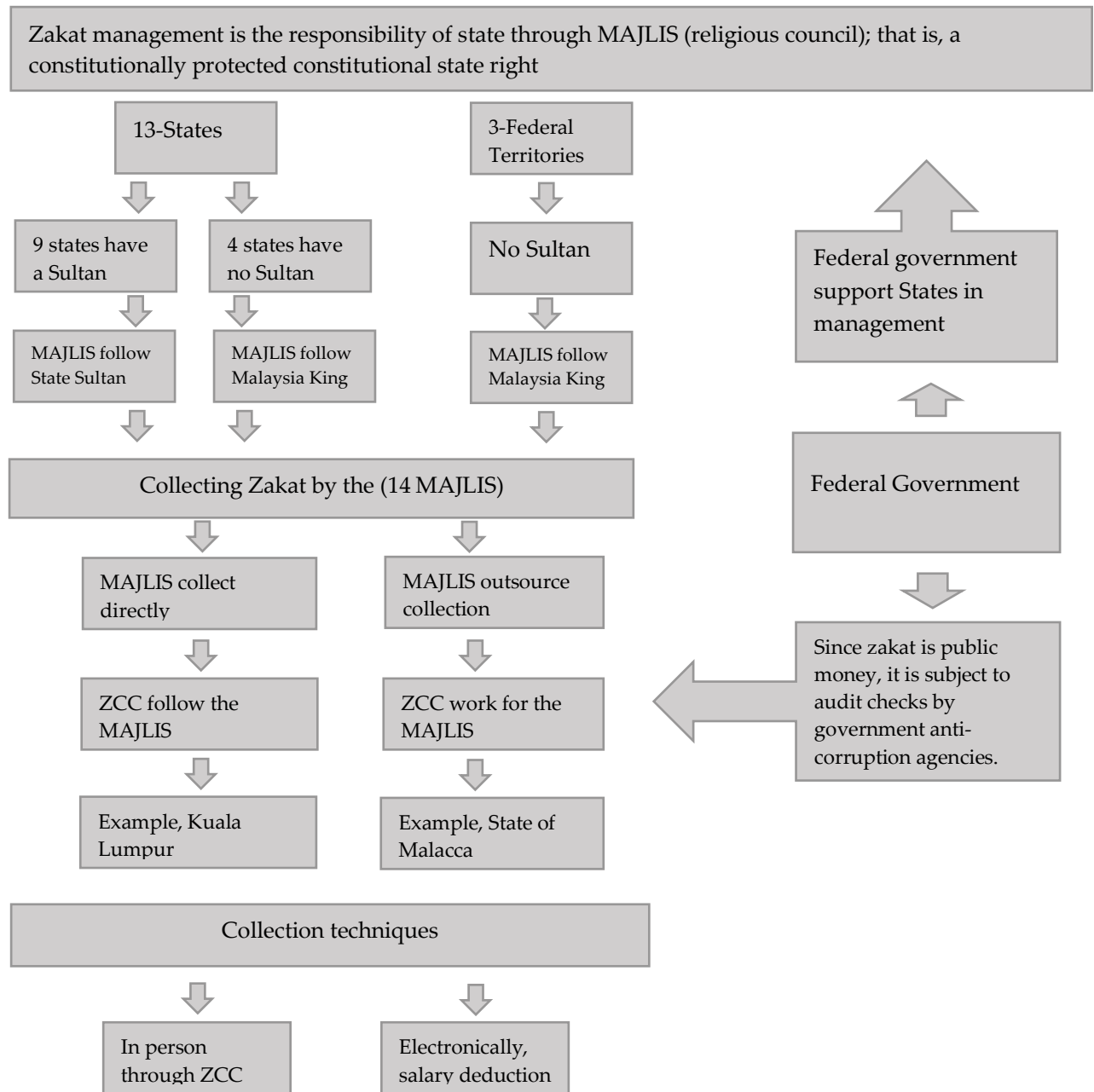
¹ The exchange from MYR to USD was made on 8/20/2019

overall performance of the zakat institution in Malaysia by analyzing annual reports and interviewing with the higher management of ZCC and religious councils in the state of Malacca and Federal Territory of Kuala Lumpur. The paper is organized in five sections; after the introduction, the paper explores how zakat is managed, then, the collections of zakat followed by the distribution of zakat and finally concludes. Furthermore, the main purpose of the paper is to point out further potential of zakat if sustainable spending mechanisms are employed and consumption-based spending mechanisms are minimized.

1. Management of Zakat

The Malaysian institution of zakat is characterized by a number of distinctive features such as being social, independent, and not controlled/centralized in the hands of the federal government but state governments. There are 13 states in Malaysia, and 3 federal territories, each has a Sultan and a religious council which acts as the responsible body for collecting and disbursing zakat. (Figure 1) illustrates how the zakat is managed and shows the functions of the state's religious council. This illustration also shows the relationship between the federal government, the state Sultans, and the state religious councils. One may assume that the federal government may be on top of the hierarchy, but that is not the case. However, since zakat is public money, the national government's corruption agencies have the responsibility to review the records and financial statements of any religious council at any time. As for management, the federal government could cooperate, but the state Sultan is the highest authority when it comes to the management of the religious council that oversees the operations of zakat institution.

Figure 1: Zakat Management and Collection

Source: Author's Illustration

1.1. Laws of Calculating Zakat in Malaysia

According to the Malaysian Standards Board in their technical release i-1 (2006); titled: "Accounting for Zakat Business," indicates that zakat for the current period, the present time, shall be recognized when:

- "an entity has a current zakat obligation as a result of a zakat assessment;"
- "an outflow of resources embodying economic benefits will be required to satisfy the zakat obligation;"

- "The amount of zakat assessed shall be recognized as an expense in the period in which it is incurred;" and
- "When an entity pays zakat on its business assets, such amount of zakat is recognized as an expense and included in the income statement for the period in which it is incurred."

Assessment of zakat: "Zakat shall be assessed when the entity has been in operation for at least 12 lunar months, i.e., for the period known as "haul". Zakat on business shall be calculated by multiplying zakat rate with zakat base."

Zakat rate: "The rate of zakat on business, as determined by the National Fatwa Council, Malaysia is 2.5% of zakat base."

Zakat base: "Zakat base is the net adjusted amount of zakat assets and liabilities used for or derived from business activities. An entity is advised to refer to the relevant zakat authorities for further guidance in determining the net adjusted amount of zakat assets and liabilities."

1.2. Modules for Calculating Zakat

According to Abdul Wahab et al. (1995), there are three methods² of business zakat accounting practiced in different states of Malaysia. Those modules are also recognized by the Malaysian Accounting Standards Board (2006).

- First: only current assets such as cash in hand or bank and accounts receivable. This is practiced by the Bait-al-Mal of Perak, Kedah, Wilayah Persekutuan, and other States.
- Second: current assets and profit from investment. Two institutions practice this method, i.e., Bait-al-Mal of Perlis and the Pilgrim Management Fund Board.
- Third: the difference between current assets and current liability, which is also called the networking capital method. This method is adopted by Bank Islam Malaysia Berhad.

The Department of Islamic Development Malaysia published Malaysia Zakat Guide in the year 2001. According to this book, two business zakat accounting are highly recommended to use. First is the adjusted growth capital method, and the second is the working capital method (Hamat, 2009).

Adjusted growth capital method:

Equity + Long-Term Equity - Fixed Asset - Non-Current Asset + / - Adjustments

Adjusted working capital method:

Current Asset - Current Liabilities + / - Adjustments

² The three methods explained are widely used in Malaysia and online user-friendly zakat calculators are made available online by Islamic banks and other institutions and charities that accept zakat.

The following equation demonstrates the difference between both method equations:

$$\text{Equity} + \text{long Term Liabilities} - \text{Fixed Assets} - \text{Noncurrent Assets} = \text{Current Asset} - \text{Current Liabilities}$$

Both methods generally conclude with the same result where the input is driven from the same balance sheet. However, most of the states in Malaysia use the adjusted working capital method, which is also known as the Shariya method (Hamat, 2009, p. 15). Presenting the most common methods of calculation, some adjustments relating to current assets and liabilities are necessary (Awang, 2011; Hamat, 2009).

Table 1: Current Assets Adjustments

Current Assets (RM)	Explanation
Work In Progress (W-I-P)	W-I-P should be deducted from a net worth of current assets since only finished goods are recognized as productive.
Raw Material	Raw material should also be deducted since only finished goods are recognized as productive
Fixed Deposits with a licensed Bank, Collateralized	Encumbered Fixed Deposits with a licensed bank is deducted since it is not recognized as having full ownership. Normal fixed deposits are subject for zakat.
Interest on Fixed Deposit	Non-halal source of Income should be deducted.
Charity kind of fund	Fund formed for charity purposes; i.e., for education and 'khairat' contained in assets should be excluded from zakat.
Dividend	The dividend which was paid by an investment company will be deducted from the net worth of current assets (if the dividend has been assessed earlier for zakat before being distributed) since zakat is not charged twice in the same period (haul).
Donation	Donation made by a company at the end of the accounting period (haul) needs to be re-added (assessed for zakat) since the donation will not affect the company's liquidity unless the donation is taken from the charity fund.

Source: (Awang, 2011)

Table 2: Current Liabilities Adjustments

Current Liabilities (RM)	Explanation
Hire Purchase	Need to be re-added because it is recognized as a source of business, having full ownership thus not allowable for deduction.
Bank Borrowings	Need to be re-added since it is a source of fund and recognized as full ownership.
Dividend payable	Need to be re-added since it is a business profit which needs to be assessed for zakat first before it is distributed to shareholders.
Trade loans	Need to be re-added since the loan is classified as a source. Iman Syafie (one of the Islamic Scholars) argued that a loan tantamount to having full ownership.

Source: (Awang, 2011)

1.3. Zakat Connection to Tax

Both zakat and tax are public money, the first is required by Islam but not enforced by the Malaysian law, the second required by the Malaysian law and is compulsory. Table 3 illustrates the differences in value between the two which is enormous. Additionally, Figure 2 presents a graphical illustration of the same relationship that helps to visualize the difference in value.

The philosophical view is more or less money in the hands of the government with complete or limited freedom to spend in any direction. This presented analyses can only exist implicitly, no judgment is imposed on intentions, but for the sake of clarifying possible linkages that connect loose ends, this implicit analysis is presented. The meaning of “freedom to spend” is that the government can spend tax however it needs and desires. However, if the government is the entity collecting zakat, spending will be restricted to eight different directions only.

Table 3: Value of Zakat V. Value of Tax 1991 – 2014 (Million MYR)

Year	Zakat Malaysia	Tax revenue	Year	Zakat Malaysia	Tax revenue
1991	61	30596	2003	408	78902
1992	76	34381	2004	473	87563
1993	92	39780	2005	573	93932
1994	110	44240	2006	671	102668
1995	122	50134	2007	806	120909
1996	159	56905	2008	1038	114754
1997	202	48765	2009	1197	118302
1998	198	48874	2010	1364	144297
1999	196	51857	2011	1639	161539
2000	259	66601	2012	1933	166269
2001	320	72241	2013	2265	175452
2002	374	71380	2014	2457	177323

Source: Tax data: Department of Statistics Malaysia, Official Portal, Time series data (2017);

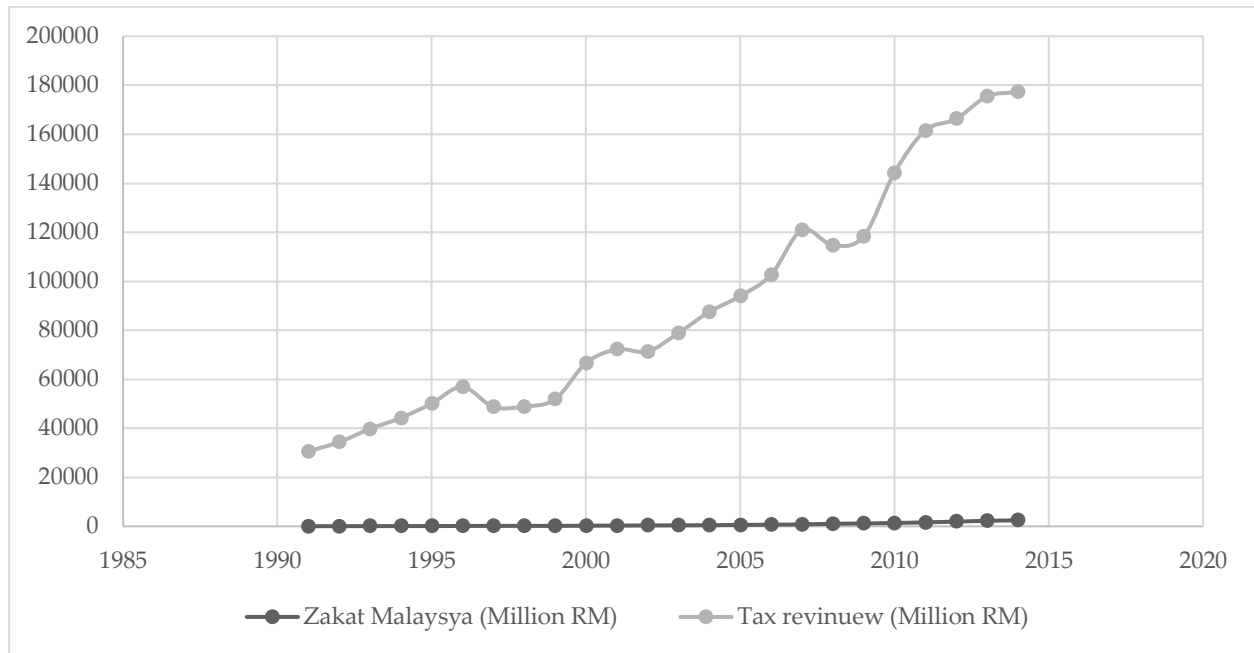
Zakat data: until 2012 (PPZ MAIWP, 92-2016), after 2013 (JAWHAR, 2017)

The federal government revenue comes from several sources. Of the important sources are corporate income tax, individual income tax, Goods and Services Tax (GST), oil-related revenue, the share of oil-related revenue, in addition to other sources. The tax revenue represents approximately two-third of the total government revenue according to the Ministry of Finance and as contained in the Central Bank’s 2016 annual report (Bank Negara Malaysia , 2017, p. 83; Ministry of Finance Malaysia, 2017, pp. 79-80).

The zakat payment to any state MAJLIS through any ZCC is tax deductible. Individual zakat paid could result in making tax reach zero. With regard to corporate zakat, “based on the Malaysian Income Tax Act (Section 44 (11A)), Zakat paid by a corporation is claimable, and the amount eligible for claim is restricted to 2.5% of the Aggregate Income reported to the

Inland Revenue Board. Hence, yes it will reduce the amount of chargeable income and tax payable.”³

Figure 2: Value of Zakat V. Value of Tax 1991 – 2014 (Million MYR)

Source: Author Illustration

Data source: Tax data: Department of Statistics Malaysia, Official Portal, Time series data (2017);

Zakat data: (PPZ MAIWP, 92-2016)

The overly broad difference must have some indications. These include but not limited to the following reasons; First, only half of the Malaysian population is Muslim and not all of the Muslim business owners pay zakat. Second, State Owned Enterprises (SOE) also do not pay zakat, and considering the fact they are the largest enterprises in the nations makes a more significant difference.

1.4. Corporate Zakat V. Tax in Malaysia

Zakat on wealth is similar to the income tax paid annually to the national government in most countries of the world. However, zakat is on wealth and tax is on income. Zakat is a fixed 2.5% of one’s wealth, but income tax could range from 5% to 45% of income. Concentrating the comparison between corporate zakat only and tax is because the first type of zakat (zakat al-fitr) is a symbolic amount of money that is obligatory on all Muslims, as for zakat on wealth (zakat al-maal) it’s not an obligation on all Muslims, only on those who possess wealth that exceeds a certain threshold as discussed earlier (called nesab).

³ This information was provided by the tax specialists at Khazanah as required during the interview.

Bank Islam Malaysia zakat example

“In the financial year, the Bank has fulfilled its obligation to pay zakat on its business to State zakat authorities by adopting the growth capital computation method and in compliance with the Manual Pengurusan Zakat Perbankan issued by Jabatan Wakaf, Zakat dan Haji. The Bank paid the Zakat on its portion, i.e., shareholders’ fund as well as other funds received by the Bank except for depositors’ fund.”

“Several zakat authorities had refunded a portion of the zakat paid for the Bank to act as their agent (wakil) to distribute to eligible beneficiaries (asnaf) among needy individuals, mosque, non-governmental organizations, higher learning institutions (needy student’s welfare funds) and schools as guided by the Business Zakat Payment Guideline that was approved by us.”

Table 4: Bank Islam Malaysia 2015 – 2016 Zakat and Taxation

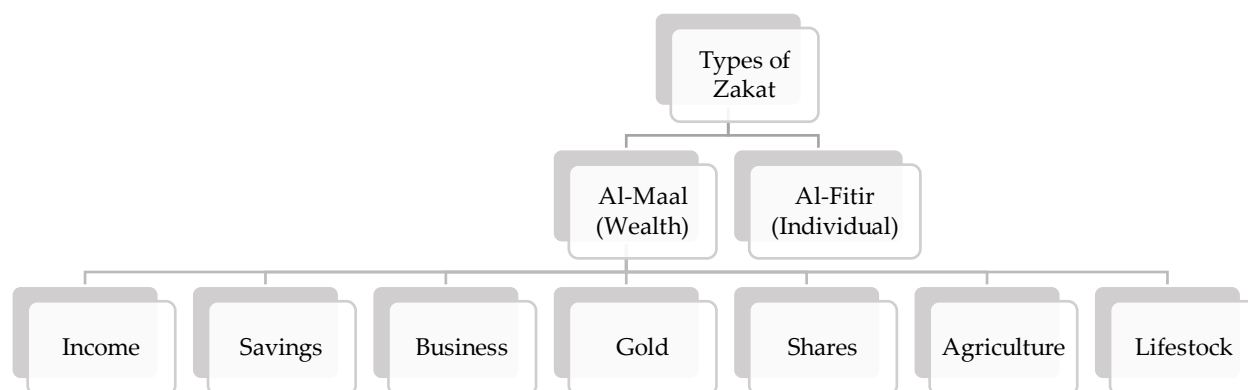
	2016 (,000)	2015 (,000)
Profit before zakat and tax	720,441	685,131
Zakat and taxation	45,019	25,587
Zakat	12,851	8,711
Taxation	32,168	16,876

Source: (Bank Islam Malaysia , 2017)

2. Collection of Zakat

Although the collection of zakat is straightforward and unified among all Muslims, the legal system makes a difference. Despite Malaysia being constitutionally Islamic, practically it has a secular economic system. Law does not enforce religious practices, and the federal government tries to stand on the middle-ground to achieve an equilibrium that may leave some people unsatisfied but will achieve the common goal of development. The illustrated sources of zakat in Figure 3 are clear, but dues from each are not necessarily collected completely because that will only depend on the desire of the owner. In contrast, the tax is compulsory for all. Although zakat is tax deductible as explained earlier, not all Muslims pay. That would indicate mainly either of two issues or both; that the person does not care about Islamic teachings, or does not understand how the calculation works. This is particularly true with regard to zakat on wealth when it involves something other than income, saving, and gold because the calculation is more straightforward.

Figure 3: Types of Zakat

Source: Author's Illustration

2.1. Value of Zakat Collection in Malaysia

During the year 2016, Malaysia collected 2.5 billion MYR the equivalent of 598 million USD⁴ in zakat money. This 2.5 billion RM is collected mostly from businesses, not individuals. “The individual zakat paid does not even represent 10% of the total zakat, the majority is paid by large businesses and corporations.”⁵

In Malaysia, the individual-zakat is about 1.30 USD multiplied by 15.5⁶ million would equal 20.15 million USD. As for Zakat al Maal, it is much larger than that number, and both types of zakat are annually collected and disbursed only in eight specified social directions. Considering the 2016 zakat collection in Malaysia was 2.5 billion RM, the zakat on wealth is about 30 times more than the zakat on the individual collected during the month of Ramadan. Furthermore, logically the case could be made that the zakat collected in Malaysia is more than the officially announced number because not all people pay their zakat through the state ZCC as the findings of chapter 5 conclude.

⁴ The exchange from MYR to USD was made on 8/20/2019

⁵ Buhrawa, S. (2017, 15 May) Personal Interview, ISRA Head of research unit. However, Petronas does not pay zakat, those large SOE do not pay zakat, but have large CSR budgets that according to the interview with a financial investment manager of Khzanah, this charity paid by SOE would exceed the value of zakat if zakat was to be paid.

⁶ This number represents about half of the Malaysian population, which is a rough estimation of the Muslims in the country.

Table 5: Value of Zakat in Malaysia

Category	Malaysia	Kuala Lumpur	Malacca
Size	330,800 km ²	243 km ²	Area: 277 km ²
Population	30.33 million ***	1.73 million*	873 thousand ***
Zakat collected	2.5 billion RM	566 million RM*	70.5 million*
Beneficiaries	--	--	14 thousand*
Covering need	Shortage of coverage	Shortage of coverage	Full coverage
Per individual contribution	6.7RM	49RM	12RM

*2016 estimation **2010 estimation ***2015 estimation

Data source: Department of Statistics Malaysia, Official Portal; Zakat data: (PPZ MAIWP, 92-2016)

The illustration in Table 5 showing the value of zakat in Malaysia and showcasing two examples; Kuala Lumpur and the state of Malacca is interesting for a number of reasons. 1) The economic situation and average cost of living are reflected. Kuala Lumpur has one of the highest costs of living, and the state of Malacca represents the general average in terms of the cost of living in Malaysia. 2) The interviews conducted by the author with both ZCC's revealed that despite the collection in Kuala Lumpur is highest or second in the list after the state of Selangor sometimes, it cannot cover all the demands of those entitled to receiving zakat, as for the state of Malacca it could.⁷ 3). Those numbers showing the individual contribution are not the only charitable financial contributions in the country. There are still waqf contributions, charitable contributions collected by tens of different NGOs, some of which also accept zakat money. Additionally, there are non-religious charitable contributions, such as 200 million MYR into one project in 2015 and 2016 just by Khazanah.⁸

2.2. The Case of Malacca

The case of Malacca is compelling because it falls in the middle and overall represents an average level of income and economic activities. Furthermore, the state has a successful record in managing, collecting and distributing zakat. (Table 6) shows the different types of zakat that would represent different percentages of the total number based on the economic activities of

⁷ This information relates to the year 2015 and 2016.

⁸ Sulaiman, H. (2018, 20 February) Personal Interview, Khazanah/ Mardi, M. (2018, 20 February) Personal Interview, Khazanah. This money is managed by Yayasan AMIR serving the development of education for all Malaysian Children in Public Schools. The director also indicated that more money could have been collected for that cause through "Sukuk Ihsan" but the capacity of their partner does not allow.

the state. According to the ZCC⁹ manager¹⁰, as far as the numbers show, all Muslims in the state pay their zakat. He explained that due to the smaller size and the average-level cost of living the state enjoys, they are able to cover all the needs of people entitled to zakat support.

Table 6: Zakat Collection in The State of Malacca 2013-2016 (Million MYR)

Type of Zakat	2013	2014	2015	2016
Income	25.1	30.4	35.2	39.6
Savings	9.7	11.1	12.3	13.1
Business	13.1	11.1	12.4	12.3
Gold	.5	.5	.7	.7
Shares	1.2	1.4	1.6	.8
Life-stock	.08	.07	.1	.08
Agriculture	.06	.08	.06	.08
Zakat Al-Maal Total	49.8	54,7	62.3	66.8
Zakat Al-Fitir	3.3	3.6	3.6	3.7
Zakat Total	53.1	58.2	66	70.5

Data Source: ZCC of Malacca¹¹

* The summation may not count up precisely as the numbers were rounded up

Table 6 shows total zakat collections from various sources in Malacca State. The sources that relate to economic and financial operations such as shares, business, and agriculture show fluctuation in the pattern of money collected each year. On the other hand, if we look at zakat al-Fitr, it is only connected to the increase in population; and the Malay population is increasing at higher rates than other ethnicities in Malaysia.

While the state of Malacca may be considered a successful case, it certainly has better potential to unfold. This yet-to-be-reached potential will ensure more sustainability and better resilience, but it requires enhancing the performance of managers in economics and investment. Similar to other states, Malacca disburses the money of zakat in small monthly stipend to ensure subsistence of families. The State's religious councils should focus on

⁹ In the state of Malacca, the collection of zakat is outsourced by the states Religious Council.

¹⁰ Pengarah, Z. (2017, 17 May) Personal Interview, ZCC Melaka

¹¹ This data was collected from the ZCC of Malacca during the researcher field visit 2017, however, this data is also available on line.

developing profitable businesses to allow beneficiaries to take control of their lives and feel the dignity associated with self-reliance and independence, or in other words, to be free from want.

3. Distribution of Zakat

There are eight categories of people entitled to receive zakat as stipulated in the Quran (Q; Al-Tawbah: 60): The poor, vulnerable (the needy), service providers, people whose hearts are to be reconciled, freeing captives or slaves, the person in debt, for the sake of Allah, and for the traveler. The researcher does not intend to explore the reasons why the list is limited to those eight categories or the possibilities of expanding the range of beneficiaries as this is the work of Islamic fiqh scholars.

3.1. Consumption v. Sustainability

The criticism of performance connected to the Malaysian Religious Councils in managing zakat is directed to the way this money is distributed when it could be better utilized and invested. Spending zakat should ensure the sustainability of that money and thus ensure the economic well-being of those entitled to zakat support. From a different angle, the criticism points to the means by which entitled individuals could benefit. For example, much of the zakat money in KL and Malacca is spent in the form of monthly allowance at the subsistence level. A better way for the zakat money to be spent on those entitled is by training and positioning those entitled to receiving zakat in productive projects. The logic of the critics to the current management style stipulate that beneficiaries could receive zakat once or twice in larger chunks of money that would allow them to open a profitable project with some professional assistance, which would likely mean to uplift poor people above the poverty thresholds.

The delivery of zakat money should depend on the general status of the receiver. Meaning; the receiver is to be investigated, strengths and weaknesses are to be recognized, and the best mean of money delivery that ensures sustainability is to be utilized. Handouts, monthly allowance, and regular coupons, which are current practices, are only meant to specific groups of zakat-entitled individuals. Zakat entitlement could be received through opening a business for the beneficiary if they have a particular skill. The goal of zakat is to end any insecurity that entitled-individuals face while ensuring dignity and sustainability. Dignity could be ensured by making an individual free from needing the continued support from the zakat institution. Consequently, sustainability can be ensured by supporting a profit-generating start-up, or businesses.

As indicated, there are eight specific categories and all are humanitarian. This could be one reason why state MAJLIS adopts a consumption-based mechanism in handing out zakat. Food, shelter, education, and refugee support are among the typical practices of state MAJLIS in distributing zakat. The month of Ramadhan is a high season in spending zakat money; lots of that money is designated for *Iftar* (food for breaking the fast). The two days of *Eid al Fitr* and the 3-4 days of *Eid Al-Adha* are also seasons of high zakat expenditure. During such times food,

shelter improvement, and clothing are primarily distributed. The annual reports of all state MAJLIS are full of pictures and events with details of money spent as well as places and numbers of people benefited.

Another method through which sustainability would be enhanced is the establishment of a nationwide database for needy people and organizations that give support at the Federal and State levels. When asking about the possibility of one person benefiting from two different states as well as the national welfare system, that scenario was confirmed and indeed happened¹². Personnel of the higher management at KL MAIWP explained that a nationwide database that serves to detect those who benefit from different institutions at the national and state levels do not exist.

Conclusion

Advancing both managerial and financial systems in institutions is a way to make noticeable change. Malaysia has been successful in institutionalizing zakat and benefiting from technology to facilitate calculation of zakat, payment of zakat, and also gave the options of paying by monthly installments. With regard to building trust, certain states, especially Selangor and Kuala Lumpur have also established online accessibility to zakat money collected and disbursed. That gives people the opportunity to track and monitor the process of collection and disbursement of zakat. Furthermore, there are annual reports that explain details and show where and how zakat was spent. Up to this point, the Malaysian experience could be of great benefit to others, however, more could still be done.

One potential advancement would be to establish a nationwide database that includes data from all Malaysian states. The goal of such database would be to list state-based zakat and charitable institutions with the federal welfare system. The database would also include beneficiaries of state or federal support systems that include zakat, welfare, and charitable NGO's. the goal is to detect individuals that benefit from more than one institution beyond their need; that would give a chance for more people to benefit. Establishing such a database would increase cooperation between states governments and the national government.

Through institutions, the collected zakat each year could be directed to specified causes. For example, the majority of zakat collected this year will be spent on poor people under a given threshold, or for refugees, or for people in debt, or for students from poor families. Such focus makes the effect of zakat money recognizable and serves as a clear demonstration for the success of the employed distribution strategies of sustainability.

¹² Saiful (2017, 23 May) Personal Interview, MAIWP KL

References

- Abdul Wahab, M., Al-Junaid, A., Omar, M., Ghazali, A., Osman, J., & Arif, M. (1995). Malaysia. *Institutional Framework of Zakah: Dimensions and Implications* (pp. 297 - 378). Jeddah: Islamic Development Bank.
- Awang, R. (2011). Technical Comparison between Business Zakat and Tax on Business income in Malaysia. *Malaysian Accounting Review*, Vol. 10(No. 2), 13-25. Retrieved from <http://ari.uitm.edu.my/main/images/MAR/vol10-2/chap2.pdf>
- Bank Islam Malaysia. (2017). *2016 Annual Report*.
- Bank Negara Malaysia. (2017). *annual 2016 report*. Bank Negara Malaysia.
- BNM. (2017). *publications*. Retrieved 8 10, 2017, from http://www.bnm.gov.my/index.php?ch=en_publication&pg=en_msb&ac=246&lang=en&uc=2
- Commission on Human Security. (2003). *Human Security Now*. New York: Commission on Human Security.
- Hamat, Z. (2009). Business Zakat Accounting and Taxation in Malaysia. *Conference on Islamic Perspectives on Management and Finance* (pp. 13-18). leicester: School of Management, University of leicester. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/11966303.pdf>
- JAWHAR. (2017). *Statistik Kutipan Zakat Seluruh Malaysia*. Retrieved 3 2018, 8, from http://intranet.jawhar.gov.my/spmj/public/zkt_statistik_stat.php
- Lombardi, M., Mohanty, M., & Shim, I. (2017). BIS Working Papers No 607. *The Teal Effects of Household Debt in the Short and Long Run*. Retrieved from <https://www.bis.org/publ/work607.pdf>
- Malaysian Accounting Standards Board. (2006). Technical Release i -1. *Accounting for Zakat on Business*. Retrieved from http://www.masb.org.my/pdf.php?pdf=Accounting%20for%20Zakat%20TRI-1.pdf&file_path=uploadfile
- Ministry of Finance Malaysia. (2017). *2017 Economic Report*. Ministry of Finance Malaysia. Retrieved from <http://www.treasury.gov.my/pdf/economy/er/1617/chapter4.pdf>
- Petronas. (2016). *Annual Report 2016*. Retrieved from <http://www.petronas.com.my/investor-relations/Documents/annual-report/PETRONASAnnualReport2016.pdf>
- PPZ MAIWP. (92-2016). *BUKU LAPORAN*. Retrieved from <http://www.zakat.com.my/info-ppz/laporan/buku-laporan/>
- PWC. (2015). State-Owned Enterprises Catalysts for public value creation? Retrieved from <https://www.pwc.com/gx/en/psrc/publications/assets/pwc-state-owned-enterprise-psrc.pdf>

Abdallah Migdad

Sen, A. (2000). *Development as Freedom*. New York: Anchor Books.

Credit Risk Management: A Comparative Study between Islamic and Conventional Banks in Turkey

Mohammed M. I. Alkhawaja*, Şakir Görmüş **

Received: 18.10.2019

Accepted: 06.11.2019

DOI: 10.25272/ijisef.634607

Type: Research Article

Abstract

This study aims to identify variables which determine credit risk in Islamic and Conventional banks. Panel data fixed effect model employed to analyze which belongs to three Islamic Banks in Turkey for the period 2008 Q1 to 2017 Q4. While for conventional banks, previous studies that has been conducted in Turkey used to compare Islamic to Conventional banks (CB). Non-performing Loans (NPL) ratio was used as a proxy for credit risk. Result from fixed effect model showed that NPL in Islamic Banks is positively affected by Loan Loss Provision and Proportion of Loans to Deposits, and it is negatively affected by Assets Size. While literature showed that conventional bank's credit risk is positively affected by Net Interest Margin, Loan Loss Provision, and Capital Adequacy Ratio and it is negatively affected by Proportion of Loan to Deposits, Proportion of Loans to Assets and Size. There were clear differences between both Islamic and Conventional banks related to all variables of study except Loan Loss Provision and Proportion of Loan to Assets ratios.

Keywords: Credit Risk, Non-performing Loans, Islamic Banks, Conventional Banks, Turkey

Jel Codes: G23, G21, G32

* Sakarya Üniversitesi, İslam Ekonomisi ve Finansı, Yüksek Lisans öğrencisi, tr.alkhawaja@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5219-5917>

** Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, sgormus@sakarya.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1857-8682>

Introduction

Islamic Banks (IB) belongs to the Islamic Finance industry which is showing a rapid growth during the previous four decades. Islamic finance is mainly based on Islamic Sharia principles and IBs aim to provide CBs' services in an appropriate model for Islamic principles. The main principles of IBs are the prohibition of interest (Riba) and promote profit-loss sharing. As IB a kind of transforming process aiming to modify conventional bank to fit Islamic Law and Muslims who have sensitivity toward interest, there are still shared principles between Islamic and Conventional banking models. Banks as financial intermediaries in general are sensitive toward financial risks. Financial risks such as liquidity risk and credit risk might lead to catastrophic crises and even bankruptcy. Credit risk, however, is crucial to Banks as the profit generator for banks in lending. Due to many mutual principles between IBs and CBs, IBs pay the same attention to credit risk and credit risk management. It is worth mentioning that, credit risk management in IBs is more difficult than CBs due to the restriction imposed by Islamic Law.

Objective of the study is to test whether the impact of selected variables on credit risk in IBs differs from the impact of the same variables on credit risk in CBs in Turkey. Turkey is on its way to be a leading country in the field of Islamic Finance. According to Turkish Participating Banks Union (TPBU) Total Assets of Turkish Islamic Banks reached 160 Billion Turkish Lira by the end of 2017. Currently there are six IBs operating in Turkey, the last one of them is Turkey Emlak Bank which previously operated as a conventional bank but in 2018 it was transformed into an Islamic Bank. Capital Adequacy Ratio (CAR), Loan Loss Provisions Ratio (LLP), Net Interest Margin (NIM), Proportion of Loans to Deposits (PLD), Proportion of Loans to Assets Ratio (PLA) and Assets Size are selected variables.

Research is applied through analyzing quarterly financial reports of three Islamic banks operating in Turkey for the period 2008 Q1 to 2017 Q4. Since data type is cross-sectional time series, the research employs panel data regression analysis to predict factors determining credit risk in IBs in Turkey with highlighting a comparison with CBs. Based on Hausman test results fixed effect model is best fitted in this study. The model is used to test the impact of selected bank-specific variables on the dependent variable non-performing loans ratio which is the proxy of credit risk in this research. For the purpose of applying a comparison between IBs and CBs, previous studies on CBs in Turkey are used as a secondary source of data.

Study will provide IBs credit risk managers with information about factors affecting credit risk. This information will help credit risk managers to set policies and strategies to minimize credit risk levels in their banks. Also, this study will measure the impact of bank internal variables as determinants for credit risk Islamic banks with highlighting a comparison between IBs and CBs in Turkey.

1. Credit Risk Management

The term risk has been used in all ages and different sectors of life and businesses. For financial institutions, however risk is considered more sensitive issue as it might have catastrophic consequences and damages for the institution and the other counterparts such liquidity crisis and even bankruptcy. According to BASEL II “The purpose of credit risk management is to maximize a bank’s risk-adjusted rate of return through preserving credit risk exposure within reasonable parameters”. In the modern era efficient risk management is needed as it is not only a tool for increasing return but also for creating a competitive advantage for the organization (Nazir, Daniel, Nawaz. 2012:115). Generally, financial risks consist of market, liquidity, and credit risk (Akkizidis, Kumar, 2008:32). Credit risk, however can be defined as the possibility that the counterpart might not be able to pay its obligations. As depts present more 70% of assets in banks’ balance sheets there is no wonder that credit risk is the main reason for banks bankruptcy (Van Greuning, Bratanovic, 2009:161).

1.1. Credit Risk Management in IBs

In IBs, we can define credit risk according to financial products. For example in Murabaha or Ijarah contracts the risk occurs when there is a possibility that customer would not make its due payments on time, while in Salam or Istisna it comes to existence when the producers fail to convey the commodity or the product on the agreed time and standards. However, in case of Musharaka or Mudaraba the relation between bank and counterpart is a partnership-based relation rather than creditor-debtor relation so credit risk occurs when the finance project has the possibility to not bear the expected revenue (Akkizidis, Kumar, 2008:119).

The main distinctions in credit risk management between CBs and IBs come to existence from differences in the financial principles as conventional banks work according to capitalism rules Islamic bank work according to Islamic sharia (Van Greuning, Iqbal, 2007:7).

During the last centuries as there were many credit risk management techniques that have been developed by CBs, there are still no credit risk management techniques special to under-development Islamic Banking which forces IBs to use Sharia-compliant conventional credit risk management techniques (Lekpek, 2018:33). Credit risk management in IBs is much wearisome as Islamic Sharia prevents banks from charge extra money for payment delays as it is considered interest so customers can delay payments or even avoid payment as they know no penalty shall be charged (Latif and others, 2014:18). Islamic financial products face different levels of risk exposures, e.g. Debt-based products such as Murabaha and Salam are exposed to a lower level of risk compared equity-based financing products such Musharaka and Mudaraba as the former involves guaranteed schedule payment while equity-based investments are based on profit-loss relation, as a result IB tend to concentrate more on debt-based investments (Khan, Mirakhor, 2015:169).

In contrast with CBs, IBs come face to face with credit risk. Profit-loss Sharing modes, however, bear credit risk when Mudareb in Mudaraba mode or Sharik (partner) in Musharaka mode does not pay profits to the bank, this situation might occur when the borrower hides

information which bank does not have access to, while in case of debt-based contracts such as Murabaha there is a fixed rate of return and scheduled payments so hazard potentiality would not rise (Siddiqui, 2008:685).

Studies show that IBs are more sensitive toward credit risk management than CBs, as they give more importance to evaluating and analyzing risks (Alfawwaz et al 2016, Masood et al 2012, Hachem and Sujud 2018).

1.2. How Credit Risk Rises From IBs Contract

Murabaha is a transaction by which the trader buys a property on the purpose to sell it to buyer on agreed profit ratio plus cost, nowadays IBs take the role of trader (Van Greuning, Iqbal, 2007:23). As Murabaha contract mainly carries the risk of default which is considered credit risk. It has been mentioned that, in case of default banks cannot increase the amount of payment but they are allowed to charge late payment fees and penalties to customers, whom delay payments with no reason and then donate the extra money to charities as this tool cannot be used for increasing bank's profit (Tiby, Mohamed, 2011:127).

Salam contract is defined as the sale of a well-defined product to be conveyed in the future for a price paid presently, as the seller stays indebted to the buyer until he delivers the product (Al-Fijawi, 2016:65). However In Salam contract IBs, are exposed to credit risk as it is subject to default in case the customer might not pay its obligations to the bank exactly as in Murabaha, or the seller did not deliver the product in the time and according to the agreed quality. In this case the bank is able to claim against the advanced payment (Tiby, Mohamed, 2011:49,50).

Istisna is a contract made with a producer or a labor to create a good based on specific standards, some percentage of the payment can be advanced (Borhan, 2002:100). In Istisna contract credit risk arises as a result of the buyer disability to buy the agreed product or providing the installed payments after receiving the product (Akkizidis, Kumar, 2008:67).

In Ijarah contract lessor (the owner) gives the right to lease a specific property or a good for a fixed period of time against an agreed amount of money (Fatima, 2006:2). As in Murabaha contract credit risk arises in case the customer could not pay the agreed money to the banks (Vejsagic, 2014:3).

However, in Mudaraba contract the relationship between bank and Mudareb (funded counterpart) is a profit-sharing based product, banks cannot participate in managing the funded project or monitor Mudareb, so that the bank carries a higher credit risk as the whole profit and loss issue is related to Mudareb's ability to efficiently manage the project, as he can damage the banks equity intentionally or unintentionally (Kabir, Worthington, Gupta, 2015:329).

Musharaka is defined profit-loss based joint project or an enterprise in which partners share profit or loss according to predetermined ratio. Hence, the difference between Musharaka and Mudaraba is that in Musharaka the partnership includes sharing loss as it includes sharing profit, while in Mudaraba it includes sharing profit only (Bhatti, 2011:3). Credit risk in

Musharaka agreements come to existence as a result when the partner does not pay the profit shares to the bank or when the business outcomes vary from the banks expectations (Akkizidis, Kumar, 2008:45).

2. Determinants of Credit Risk

Non-Performing Loans to Total Loans (NPL) ratio is a widely used standard statistic for evaluating the financial performance of banks (Serwa, 2013: 164). NPL ratio is used as a proxy for credit risk by many researchers such as Yuksel (2017), Ahmad and Ariff (2007), Salim et al (2016), Fiordelisi et al (2010), and Misman et al (2015). According to Waqas et al, (2019) a loan can be considered non-performing if its payments gets postponed for more than one year, while some other researchs have reported that it is considered non-performing if payments get deferred for more than 90 days(Dimitros et al, 2016:116). NPL ratio can also be named troubled debts, or bad debts, these terms refer to loans in default or closed to default (Garla, Boruah, 2018:1).

There is a great emphasis on measuring and studying NPL level due to its negative relationship with banks' total profitability and as a result, affects banks' lending behavior (Kingu et al, 2018:71). According to Fell et al. (2018), in the European area higher NPL ratio may impact individual banks' perception toward risk taking to decrease lending ratio through the periods of high credit risk. Low NPL ratios convinces the bank give more credit, and enhances trust of depositors toward the bank (Christaria, Kurnia, 2016:45)

2.1. Selected Variables

In this study we are testing the effect of six bank specific variables on NPL, these variables are Capital Adequacy Ratio (CAR), Proportion of Loan to Deposit (PLD), Proportion of Loan to Assets (PLA), Net Interest Margin (NIM), Loan Loss Provision (LLP), and Assets Size (SIZE).

After the 2008 global financial crisis, Bank of International Settlement (BIS) proposed Basel III which suggests that banks have to keep a CAR of at least 10.5%, while Basel II required banks to keep a ratio of 8% (Li et al, 2016: 1). CAR is defined as the ratio of a bank's core capital to banks total assets weighted to risk (Bialas, Solek, 2010: 49).

CAR is important for evaluating the stability of banks financial structure as it measures the banks' ability to face any financial defaults such as credit default and avoid insolvency. It is computed by dividing banks' capital by risk weighted credit exposure (Fatima, 2014: 772). Higher CAR indicates banks' ability to survive even in case of loss. Thus, it increases trust of depositors toward the bank to deposit more money which increases banks' liquidity and ability to generate profit (Christaria, Kurnia, 2016:44).

Banks with high capital have a more aggressive lending procedures which may result in higher NPL level, in the another side lower capital ratio might force banks to adopt low lending standards in order to generate higher profit and increase owners' equity which might also result in higher NPL levels (Wood, Skinner, 2018:46).

According to Sinkey and Greenawalt (1991), banks with higher CAR have a higher loan quality and as a lower NPL ratio. It can be mentioned that CAR negatively affects NPL though it is statistically insignificant (Panta, 2018). In the European Banking sector the same result has been found (Trenca, Bozga, 2018). While Waqas et al (2013) made a study using Pakistani and Bangladeshi banks data as a sample reported that NPL ratio is significantly affected by CAR and same result in a similar study has been reported by Jameel (2014). Higher CAR reflects the banks' ability for long-term financing and resilience against insolvency (Koju et al, 2018: 2).

PLD is used for measuring liquidity, as the mentioned ratio gets higher, it means higher profitability as it represents the result of efficiently employing banks deposits which is attractive for investors who deposit money (Koju et al, 2018:3). According to Sharifi and Akhter (2016), PLD is a crucial tool for measuring banks' performance as it shows banks' ability to utilize funds in order to generate profit. It measures the banks aggressiveness in lending decision, thus measures the banks tendency to take risk. Higher PLD indicates risk preferences of the bank, so that a positive relation is expected between PLD and NPL ratio, while in case of low PLD it reveals the high liquidity of the bank which reduces insolvency risk (Tole et al, 2019:202). A study related to Pakistan has been showed that PLD negatively affects NPL ratio, but statistically insignificant (Jameel, 2014:707). Yağcılar and Demir (2015) have found a significant negative correlation between PLD and NPL that higher PLD is the result of a higher level of management efficiency. In contrast, Anjom and Karim (2014) found a significant positive relation between credit deposit ratio and NPL ratio. From the same point of view banks should not focus on employing all the funds in crediting as this behavior may result in increasing the riskiness of profit portfolio, instead they have research for safer investment (Wood, Skinner, 2018:47).

PLA of a bank evaluates its liquidity position as higher ratio represents higher liquidity (Kumbirai, Webb, 2010: 40). According to Sinkey and Greenawalt (1991), higher PLA represents the banks tendency to achieve more profitability despite risk cost. Theoretically, a higher PLA increases the chance for credit risk (Koju et al, 2017:3), as the same result statistically has been reported from a study taking the Albanian banks as a sample (Shinjergji, 2013: 151). A similar study in Srilanka (Ekanayake, Azeez, 2015: 878). On the line, Rajha (2016) has reported that loans to assets ratio is one of the most significant factors that positively affect NPL. It is reported that higher PLA indicates higher tendency for taking risk which means higher rate of NPL (Klein, 2013: 29). While in Turkey, a negative relation has been reached this negativity can be explained by understanding that banks with higher PLA have a chance to diversify their credit portfolio. Hence, they have ability to minimize credit risk (Macit, 2012: 37).

NIM which is also referred to as net interest profitability is the ratio of net interest income to banks' assets (Saksonova, 2014: 134). It has reported that a decrease in NIM might incentive policy maker to change lending standard which might lead to higher risk (Das, Gosh, 2007: 18). Banks with higher NIM charges higher interest rates from borrowers which generally could not borrow from other banks (Risky Borrowers) resulting greater credit risk; this behavior justifies the positive relation between NIM and NPL (Macit, 2012: 37). Adje et al

(2018) study showed that if NIM increases by 10% NPL may increase by 7% on the developed countries. Also, Angbazo's (1994) study found that NIM has a significant and positive relation with NPL. Shinjergji (2013) in his study on the Albanian banks has reported a positive relation between NIM and NPL. However, other researches could not find any significant relation between NIM and NPL (Das, Ghosh 2005, Radivojevic, Jovovic 2017). While a negative relation between NIM and NPL had been noticed in the Turkish banks (Abdioglu, Aytekin, 2016).

According to Laeven, Majnoni (2003) LLP refers to the amount of money that a bank assigns to restate the expected loan defaults generated from credit default. Soedarmono et al (2015) reported that banks emphasize more on LLP as it is a crucial tool for mitigating credit risk, mentioning that it is sensitive in case of cyclicity. It is expected that in bad economic situations banks tend to keep higher rates of LLP to be ready for the expected high rates of loan defaults which signals a positive correlation between LLP and NPL (Ozili, 2019: 5). According to Ahmad and Ahmad (2005), LLP ratio should have a positive correlation with NPL, as it represents the level of loan quality. Karimiyan et al. (2013) study related to Malaysia reached the same result after analyzing data belonging to twelve commercial banks for the period of 2004-2011 through Fixed Effect Model. Other studies supported the same findings (Boudriga et al, 2009, Ekanayake, Azeez, 2015). While it can be mentioned that non-discretionary loan loss provisions cannot be easily regulated as they depend on NPL (Soedarmono et al, 2015).

According to Ranjan, Dhal (2003), SIZE measured as the ratio of a specific bank's total assets to total assets of the all banks in the sector. Theoretically, banks with larger size have better resources and abilities to evaluate credit requests which leads to higher loan quality and lower ratio of NPL (Hu et al, 2004, Das, Josh, 2005). This theory has been supported in many studies. Ranjan and Dhal (2003) found a significant negative relation between both of them. In South-Asian countries, Islam and Nishiyama (2016) could reach the same findings. It is also mentioned that as banks get larger efficiently evaluating credit requests gets more difficult which opens the door for loan problems (Alhassan et al, 2014). This theory was supported by the findings of Us (2016) in Turkey. Das and Ghosh (2007) reported a positive impact of SIZE on NPL for India. While Macit (2012) reached that the relationship between SIZE and NPL is insignificant, as it is supported by his empirical study in Turkey.

2.2. Studies Related to Turkey

Three studies have been conducted in Turkey to predict factors affecting NPL ratio. Using probit model, Yüksel (2017) analyzed the determinant of NPL in Turkey for 24 deposit banks from 2004 to 2014. Results from probit model, industry production index has a significant and positive impact on NPL while other variables such as growth rate and unemployment have no significant impact.

Yağcılar and Demir (2015) conducted a study to test the impact of macroeconomic and bank specific variables on NPL in 26 commercial banks operating in Turkey. Researchers analyzed panel regression model based on the period 2002:Q4-2013:Q1. The result shows that PLD is negatively related to NPL.

Macit (2012) analyzed financial reports belonging to the biggest fifteen commercial banks in Turkey for the period 2005:Q1-2010:Q4 by using Feasible Generalized Least Squares (FGLS) Estimation model. The study included Macroeconomic and Bank Specific Variables. According to regression results, PLA is negatively correlated with NPL ratio while CAR and NIM have a positive relation with NPL.

2.3. Non-Performing Loans in Islamic Banks

Ahmad and Ahmad (2004) conducted a research on the Malaysian IBs and CBs to identify and compare factors affecting credit risk in both of them. The study analyzed data belonging the six IBs and six CBs for the years 1996-2002 through panel data regression analysis. According to the study NPL in IBs is significantly influenced SIZE. While in CBs, CAR, LLP, and loan exposure to risky sectors effects NPL. Both of them similarly affected by leverage, funding cost, and risk weighted assets.

Zolkifli et al (2018) conducted a comparative study to investigate factors affecting NPL in both IBs and CBs in Malaysia by analyzing data for the period 2008-2016 through panel data analysis. In CBs NPL has a positive relation with bank size, funding cost, and PLD, and negatively affected by leverage, management efficiency, risky loan sector. While in IBs, only loan to risk weighted assets ratio and PLD have a significant positive impact NPL while management efficiency, size and risky loan sector are insignificant.

Firmansyah (2014) analyzed monthly average data for of all Syariah Rural Credit Banks (SRCB) in Indonesia through multiple regression analysis with least squares equation. The study tested the impact of macroeconomic and bank specific variables on NPL. According to the results, GDP and inflation negatively affects NPL, while the effect of liquidity is positive. While, SIZE and inefficiency have no effect NPL.

Wiryo and Effendi (2018) tested the impact of macroeconomic variables and banks specific on NPL of IBs in Malaysia. Data has been analyzed through panel data regression analysis. According to results, financing quality, financing expansion, GDP and inflation are negatively and significantly affect NPL.

Özkan and Işil (2016) analyzed data related to four active IBs working in Turkey for the period 2006-2014 through panel data regression analysis in order to predict banks specific factors affecting NPL. According to the study, LLP to total assets ratio positively affect NPL while SIZE and proportion of loan to assets negatively affects NPL.

Havidz, and Setiawan (2015) conducted a research for investigating the predictors of bank efficiency and NPL by employing Data Envelopment Analysis. the study analyzed data for the period 2008-2014 with taking four Islamic Indonesian banks as a research sample. According to results, NPL ratio has a significant relation with operational efficiency ratio, size, and GDP growth rate. While the impact of PLD, CAR, inflation, and return on assets is insignificant.

3. Methodology

This study investigates variables affecting NPL in both IBs working in Turkey through employing panel data fixed effect model. Credit risk proxy in this study is NPL. While the study measures the effects of banks specific variables including Capital Adequacy Ratio (CAR), Natural Logarithm of Total Asset (SIZE), Proportion of Loan to Deposit Ratio (PLD), Net Interest Margin (NIM), Proportion of Loan to Asset Ratio (PLA), and Loan Loss Provision (LLP).

Data are collected from reports published on quarterly basis considering the period 2008 Q1 to 2017 Q4. Islamic banks reports were collected from internet website of Turk Participation Banks Union. Totally we have 120 observations. The participating banks analyzed in the study are Kuveyt Turk Banks, Albaraka Turk Bank, and Turkiye Finans Bank. For conventional banks, we have used previous studies conducted in Turkey as a secondary source of data to compare our empirical results to conventional banks results.

3.1. Model

Balance panel data analysis is chosen as our data set is both time series and cross-sectional. Model can be written as

$$NPL_{i,t} = \alpha + \beta_1 CAR_{i,t} + \beta_2 LLP_{i,t} + \beta_3 NIM_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 PLD_{i,t} + \beta_6 PLA_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

In order to conduct panel data regression analysis, we have to be sure that all variables are stationary. For this purpose, we conduct three tests.

Levin-Lin-Chu Test (LLC)

Instead of applying unit root test for each cross-section LLC provide a more powerful unit root test. LLC is suggested to be used for a moderate sized panel with N between 10 and 250 (Baltagi, 2010:241). The proposed null hypothesis states that every time series includes a unit root while the alternative hypothesis states that every individual time series is stationary. LLC test is usually used for balanced panel data. In case one of the variables contains a unit conduct the test again with considering the first difference instead of the first level value.

Test Hypothesis

$$H_0 : P_i = P = 0$$

$$H_a : P_i = P < 0 \text{ for all } i.$$

The structure of the test may be written as follows:

$$\Delta Y_{it} = \rho Y_{it-1} + \alpha_i + \alpha_{it} + u_{it}, \quad \text{where } i=1, 2, \dots, N, \quad t=1, 2, \dots, T$$

Im, Pesaran, and Shin Test (IPS)

IPS test is applied to test the existence of unit root in panel data and usually used for unbalanced panel data. As it has a superior test power by economics analysts it is applied in our study. Conducting IPS test starts with assigning a distinct ADF regressor for every cross-

section with individual trend and time trend. Here we mention that the null hypothesis of IPS test is that each series in the panel data contains unit root (not stationary).

Test Hypothesis

$$H_0 : \beta_i = 0, \text{ for all time series}$$

$$H_0 : \beta_i < 0, \text{ for one or more } i.$$

Test structure may be written as follows:

$$\Delta y_{it} = \alpha_i + \rho_i y_{i,t-1} + \sum_{j=1}^{p_i} \beta_{ij} \Delta y_{i,t-j} + \varepsilon_{it} \quad \text{where } i = 1, \dots, N \text{ and } t = 1, \dots, T$$

Fisher-Type Tests (FT)

Fisher-type test proposed by Maddala and Wu (1999) and Choi (2001). This test combines p-value from unit root tests for each cross-section i to test unit root in panel data. According to Maddala et al. (2000) FT is superior to both IPS and LLC, in addition FT does not require a balanced panel data which is an advantage compared to IPS.

Test Hypothesis

$$H_0 : Y_i = 0 \text{ (} \pi_i = 1 \text{),}$$

$$H_1 : Y_i < 0 \text{ (} \pi_i < 1 \text{).}$$

Test structure may be written as follows:

$$\rho = -\frac{1}{\sqrt{N}} \sum_{i=1}^N [\ln(\pi_i) + 1]$$

Testing Autocorrelation

As autocorrelation is a reason for biasing standard errors and results inefficiency we use Wooldridge test to control data autocorrelation. Wooldridge test is attractive for researchers as it is applicable under general conditions and easy to implement. The null hypothesis of this test proposes that no first-order autocorrelation.

Test Hypothesis

$$H_0 : \sigma^2_\gamma = 0$$

$$H_0 : \sigma^2_\gamma \neq 0$$

Test structure may be written as follows:

$$y_{it} = \alpha + X_{it}\beta_1 + Z_i\beta_2 + \mu_i + \varepsilon_{it} \quad \text{where } i \in \{1, 2, \dots, N\}, t \in \{1, 2, \dots, T_i\}$$

In case of autocorrelation, we solve the problem panel-specific AR (1) autocorrelation structure is used.

3.2. Selecting Panel Regression Model

Hausman test is used to select between Fixed Effect Model and Random Effect Model for panel regression analysis. Hausman test, simply, test the correlation between unique errors (U_i) and regressors as the null hypothesis, the null hypothesis is that there is no correlation. In case of accepting the null hypothesis of the test random effect model is chosen while if it is rejected the fixed effect model is preferred as an estimator. After performing the test if P value is higher than 5% we select random effect model.

$$H_0: \text{Random Effect Model } [Cov(\alpha_i, \mathbf{x}_{it}) = 0]$$

$$H_1: \text{Fixed Effect Model } [Cov(\alpha_i, \mathbf{x}_{it}) \neq 0]$$

$$H = (\beta_c - \beta_e)' (V_c - V_e)^{-1} (\beta_c - \beta_e)$$

In Hausman test the null hypothesis refers to that covariance of α_i is equal to the covariance of \mathbf{x}_{it} and in this β^{FE} is consistent with β^{RE} , which means random effect model is more efficient as it has a standard error less than the standard error of fixed effect model.

4. Results and Discussion

4.1. Unit Root Test Results

Table 1: Unit Root Test Results for Islamic Banks Model

Variable	Test	First Level	P-value considering First Difference
NPL	Levin, Lin & Chu t	0.3343	0.0000
CAR		0.6192	0.0000
LLP		0.6964	0.0000
NIM		0.0738	0.0000
SIZE		0.9916	0.0000
PLD		0.4809	0.0000
PLA		0.0235	0.0000
NPL	ADF - Fisher Chi-square	0.6414	0.0000
CAR		0.8973	0.0000
LLP		0.886	0.0000
NIM		0.3565	0.0000
SIZE		0.9948	0.0001
PLD		0.7522	0.0000
PLA		0.1616	0.0000
NPL	PP - Fisher Chi-Square	0.7257	0.0000
CAR		0.9452	0.0000
LLP		0.9082	0.0000
NIM		0.1131	0.0000
SIZE		0.9955	0.0000
PLD		0.3532	0.0000
PLA		0.0084	0.0000

After applying Levin, Lin & Chu t test, ADF – Fisher Chi-square test and PP – Fisher Chi-square test for IBs data, as shown in Table 1, we found that all variables were containing unit root at the first level which forces as to accept the null hypothesis. As an econometric solution we reapplied the test by using the first difference and we could find a p-value of 0.0000 for all variables, so we reject the null hypothesis and state each time series in the data set is stationary.

4.2. Autocorrelation Testing Results

Table 2: Autocorrelation Wooldridge Test Results

	P-value	Decision
Islamic Banks	0.0034	Null Hypothesis Rejected

As Wooldridge autocorrelation test is based on the null hypothesis that “No first order autocorrelation”, we reject the null hypothesis in IBs model which means that there is an autocorrelation problem in IBs model as P-value is less than 0.05. So, a statistical solution will be implemented.

4.3. Hausman Test Results

Table 3: Hausman Test Results

	P-value	Decision
Islamic Banks Model	0.0370	Null Hypothesis Rejected

Based on results shown in table 3 null hypothesis is rejected in IBs Model which means that the difference in coefficients is systematic so fixed effect model is selected.

4.4. Results from Fixed Effect Model

Table 4: Fixed Effect Regression Results

	Coef.	Std. Err.	z	P-value
CAR	0.0083777	0.0217861	0.38	0.701
LLP	0.9578313	0.0805823	11.89	0.000
NIM	-0.0136321	0.1166002	-0.12	0.907
PLD	0.0143598	0.0063266	2.27	0.023
PLA	-0.0221218	0.0109181	-2.03	0.043
SIZE	-0.4572714	0.4075677	-1.12	0.262
-cons	0.0191265	0.0107741	1.78	0.076
R-sq	0.62			

Fixed effect regression results show that CAR variable has a positive relation with NPL in IBs, but statistically the relation is not significant. While in conventional banks Yağcılar and Demir (2015) have reported a positive relation between CAR and NPL in CBs. This result is justified

that banks with strong financial structure are ready to take more risk while as IBs are still junior institutions they are more sensitive toward risk.

As expected, LLP is positively and significantly related to NPL in IBs. It could be seen coefficient is slightly different as it is 0.9578313. This result supports the findings of many other studies related to CBs (Ozili, 2019) and (Ahmad, Ahmad, 2005) as banks prefer to keep higher rates of LLP in case of higher expected NPL. Also, Isik and Bolat (2016) reached same results for Turkish conventional banks.

NIM in IB has a negative relation with NPL but this relation is statistically insignificant. In conventional banks, Macit (2012) could find a significant positive relation between NIM and NPL, he justified this result that banks with higher NIM tend to charge higher interest rates which attracts only risky borrowers. While in IBs, even though they charge high rates they still not to lend risky borrowers as they have less alternatives in case of credit default.

PLD positively affect NPL in IBs, these findings support Anjom, and Karim (2014) findings and exemplifies the theory of Wood and Skinner (2018) which states that as banks tend to have a bigger credit portfolio, they accept more risk. In conventional banks, however, Yağcılar and Demir (2015) have reported a negative relation between PLD and NPL. Justification was that as banks increase lending ratios they increase the quality of credit requests evaluation process and perform a more professional loan portfolio diversification. The same situation is not existing in IBs, this problem might be due to the restricted loan portfolio diversification as Islamic Banking is limited to specific types of transactions.

PLA variable has a significant negative relation with NPL in IBs meaning that an increase by 1% in PLA in Islamic banks will result in a decrease by 0.0221218% in NPL. As Macit (2012) reported the same conclusion related to conventional banks in Turkey. Macit (2012) has mentioned banks with higher PLA have a better ability to diversify credit. Credit diversification helps banks to distribute risk among different sectors, thus, the collapse or crisis of sector will have a significant impact on credit portfolio as most credit is given to other sectors which minimized credit problems.

SIZE in Islamic banks negatively related but statistically this relation is insignificant as P-value 0.262. While in conventional banks, Yağcılar and Demir (2015), have concluded that SIZE is negatively impacting NPL. The justification her is that, loan defaults in bigger banks cost more and it will be a bigger damage for shareholders. So, these banks struggles hard to avoid loan defaults. In IBs, however, as they still small sized, bank size has no impact on NPL ratio.

Conclusion

Study aims to identify factors which effect credit risk faced by IBs in Turkey with observing differences between IBs and CBs. We employed panel data regression to analyze quarterly data belonging to three IBs in Turkey for the period 2008 Q1-2017 Q4. Based on Hausman test results FE model is selected. While the results of previous studies conducted in Turkey have been used to compare our empirical findings to CBs. NPL has been used as a proxy for credit risk in this research. According to empirical results NPL ratio in IBs has a positive significant relation with LLP and PPL while it has a significant negative relation with PLA. NPL in IBs does not have any significant relation with CAR, NIM or SIZE. However in CBs, NPL ratio was significant and positively affected by LLP, NIM and CAR while it was significant and negatively affected by PLD, PLA and SIZE. The similarities were related to LLP and PLA.

It can be proposed that, IBs need to concentrate more on managing loan portfolio in order to create a negative correlation between credit expansion and NPL ratio.

In the future the same research can be applied with using macroeconomic variables instead of bank specific variables as the economic situation of the country affect individual borrowers' financial situation, thus, it affects their ability to pay back loans which might result in a change in NPL ratio.

References

- Abdiođlu, N., & Aytakin, S. (2016). Takipteki Kredi Oranını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Mevduat Bankaları Üzerinde Bir Dinamik Panel Veri Uygulaması. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 538-555.
- Adjé, K. G. (2018). Determinants of Bank Credit Risk in Developing Economies: Evidence from Benin. *International Business Research*, 11(4), 154-163.
- Ahmad, N. H., & Ahmad, S. N. (2004). Key factors influencing credit risk of Islamic bank: A Malaysian case. *The Journal of Muamalat and Islamic Finance Research*, 1(1), 65-80.
- Ahmad, N. H., & Ahmad, S. N. (2004). Key factors influencing credit risk of Islamic bank: A Malaysian case. *The Journal of Muamalat and Islamic Finance Research*, 1(1), 65-80.
- Ahmad, N. H., & Ariff, M. (2007). Multi-country study of bank credit risk determinants. *International Journal of Banking and Finance*, 5(1), 135-152.
- Akkizidis, Ioannis and Kumar, Sunil Khandelwal. (2008). *Financial Risk Management for Islamic Banking and Finance*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Al-Fawwaz et al 2016. في الائتمان مخاطر إدارة. (2016). أحمد ياسر عربيات، & علي حسام داود، مجرم تركي الفواز، = Credit Risk Management in Islamic and Conventional Banks in Jordan. *Jordan Journal of Business Administration*, 407(3974), 1-27.
- Al-Fijawi, M. F. A. (2016). Salam (forward sale) and ıstıonağ (manufacture contract) in modern applications: a maqóıd al-sharışah perspective.
- Alhassan, A. L., Kyereboah-Coleman, A., & Andoh, C. (2014). Asset quality in a crisis period: An empirical examination of Ghanaian banks. *Review of Development Finance*, 4(1), 50-62.
- Angbazo, L. (1997). Commercial bank net interest margins, default risk, interest-rate risk, and off-balance sheet banking. *Journal of Banking & Finance*, 21(1), 55-87.
- Anjom, W., & Karim, A. M. (2016). Relationship between non-performing loans and macroeconomic factors with bank specific factors: a case study on loan portfolios–SAARC countries perspective. *ELK Asia Pacific Journal of Finance and Risk Management*, 7(2), 1-29.
- Baltagi, B. H., & Moscone, F. (2010). Health care expenditure and income in the OECD reconsidered: Evidence from panel data. *Economic modelling*, 27(4), 804-811.
- Boudriga, A., Boulila Taktak, N., & Jellouli, S. (2009). Banking supervision and nonperforming loans: a cross-country analysis. *Journal of financial economic policy*, 1(4), 286-318.
- Bhatti, M. (2011). Mudaraba, Musharaka, Murabaha-New Terms to Bank on: A Basic Knowledge of Islamic Banking and Finance Has Become Important for Legal Practitioners. *Available at SSRN 2609216*.

- Bialas, M., & Solek, A. (2010). Evolution of Capital Adequacy Ratio. *Economics & Sociology*, 3(2), 48.
- Borhan, J. T. (2002). Istisna'in Islamic Banking: Concept and Application. *Jurnal Syariah*, 10(2), 99-108.
- Bozga, D., & Trenca, I. (2018). Determinants of Credit Risk in the European Banking Sector. *EuroEconomica*, 37(1).
- Christaria, F., & Kurnia, R. (2016). The Impact of Financial Ratios, Operational Efficiency and Non-Performing Loan towards Commercial Bank Profitability.
- Das, A., & Ghosh, S. (2007). Determinants of credit risk in Indian state-owned banks: An empirical investigation.
- Dimitrios, A., Helen, L., & Mike, T. (2016). Determinants of non-performing loans: Evidence from Euro-area countries. *Finance research letters*, 18, 116-119.
- Ekanayake, E. M. N. N., & Azeez, A. A. (2015). Determinants of non-performing loans in licensed commercial banks: Evidence from Sri Lanka. *Asian Economic and Financial Review*, 5(6), 868.
- Fatima, M. (2006). Differences and similarities between Ijara and conventional operating lease contracts. *Market Forces*, 1(4).
- Fatima, N. (2014). Capital Adequacy: A Financial Soundness Indicator for Banks. *Global Journal of Finance and Management*, 6(8), 771-776.
- Fiordelisi, F., Marques-Ibanez, D., & Molyneux, P. (2010). Efficiency and risk in European banking. *Journal of Banking & Finance*, 35(5), 1315-1326.
- Fell, J., Grodzicki, M., Metzler, J., & O'Brien, E. (2018). Non-performing loans and euro area bank lending behaviour after the crisis. *Revista de Estabilidad Financiera*, (NOV).
- Firmansyah, I. (2014). Determinant of non-performing loan: The case of islamic bank in indonesia. *Buletin Ekonomi Moneter dan Perbankan*, 17(2), 241-258.
- Goddard, J. A., Molyneux, P., & Wilson, J. O. (2001). *European banking: efficiency, technology, and growth*. Chichester: John Wiley.
- Havidz, S. A. H., & Setiawan, C. (2015). Bank efficiency and non-performing financing (NPF) in the Indonesian Islamic banks. *Asian Journal of Economic Modelling*, 3(3), 61-79.
- Hu, J. L., Li, Y., & Chiu, Y. H. (2004). Ownership and nonperforming loans: Evidence from Taiwan's banks. *The Developing Economies*, 42(3), 405-420.
- Isik, O., & Bolat, S. (2016). Determinants of non-performing loans of deposit banks in Turkey. *Journal of Business, Economics and Finance*, 5(4), 341-350.
- Jameel, K. (2014). Crucial factors of nonperforming loans evidence from Pakistani banking sector. *International Journal of Scientific & Engineering Research*, 5(7).

- Kabir, M. N., Worthington, A., & Gupta, R. (2015). Comparative credit risk in Islamic and conventional bank. *Pacific-Basin Finance Journal*, 34, 327-353.
- Karimiyan, A., Nasserinia, A., & Shafiee, H. M. (2013). Relationship between Loan Loss Provision and Future Earning, Return and Cash flow in Commercial Banks of Malaysia
- Khan, M. S., & Mirakhor, A. (2015). *Theoretical studies in Islamic banking and finance*. BookBaby.
- Kingu, P. S., Macha, S., & Gwahula, R. (2018). Impact of Non-Performing Loans on Bank's Profitability: Empirical Evidence from Commercial Banks in Tanzania. *International Journal of Scientific Research and Management*, 6(01).
- Klein, N. (2013). *Non-performing loans in CESEE: Determinants and impact on macroeconomic performance* (No. 13-72). International Monetary Fund.
- Koju, L., Koju, R., & Wang, S. (2018). Macroeconomic and Bank-Specific Determinants of Non-Performing Loans: Evidence from Nepalese Banking System. *Journal of Central Banking Theory and Practice*, 7(3), 111-138.
- Kumbirai, M., & Webb, R. (2010). A financial ratio analysis of commercial bank performance in South Africa. *African Review of Economics and Finance*, 2(1), 30-53.
- Laeven, L., & Majnoni, G. (2003). Loan loss provisioning and economic slowdowns: too much, too late?. *Journal of financial intermediation*, 12(2), 178-197.
- Latif, R. A., Abdul-Rahman, A., Muda, R., & Abdullah, M. A. (2014). Failure and potential of profit-loss sharing contracts: A perspective of New Institutional, Economic (NIE) Theory. *Pacific-Basin Finance Journal*, 28, 136-151.
- Lekpek, A. (2018). Credit risk management in Islamic banking. *Bankarstvo*, 47(1), 32-51.
- Macit, F. (2012). Bank specific and macroeconomic determinants of profitability: Evidence from participation banks in Turkey. *Economics bulletin*, 32(1), 586-595.
- Masood, O., Al Suwaidi, H., & Darshini Pun Thapa, P. (2012). Credit risk management: a case differentiating Islamic and non-Islamic banks in UAE. *Qualitative Research in Financial Markets*, 4(2/3), 197-205.
- Misman, F. N., Bhatti, I., Lou, W., Samsudin, S., & Rahman, N. H. A. (2015). Islamic banks credit risk: a panel study. *Procedia Economics and Finance*, 31, 75-82.
- Nazir, M. S., Daniel, A., & Nawaz, M. M. (2012). Risk management practices: A comparison of conventional and Islamic banks in Pakistan. *American Journal of Scientific Research*, 68(1), 14-122.
- Ozili, P. K. (2019). Non-performing loans and financial development: new evidence. *The Journal of Risk Finance*, 20(1), 59-81.

- Özkan, N., & Işıl, G. (2016). İslami Bankalarda Kredi Riskini Belirleyen Faktörler: Panel Veri Analizi ile Türkiye'de Katılım Bankacılığı Üzerine Ampirik Bir Uygulama. *Maliye Finans Yazilari*, 30(105).
- Rajan, R., & Dhal, S. C. (2003). Non-performing loans and terms of credit of public sector banks in India: An empirical assessment. *Reserve Bank of India Occasional Papers*, 24(3), 81-121.
- Rajha, K. S. (2016). Determinants of non-performing loans: Evidence from the Jordanian banking sector. *Journal of Finance and Bank Management*, 4(1), 125-136.
- Radivojevic, N., & Jovovic, J. (2017). Examining of determinants of non-performing loans. *Prague Economic Papers*, 26(3), 300-316.
- Salim, R., Arjomandi, A., & Dakpo, K. H. (2017). Banks' efficiency and credit risk analysis using by-production approach: the case of Iranian banks. *Applied Economics*, 49(30), 2974-2988.
- Saksonova, S. (2014). The role of net interest margin in improving banks' asset structure and assessing the stability and efficiency of their operations. *Procedia-social and behavioral sciences*, 150, 132-141.
- Serwa, D. (2013). Measuring non-performing loans during (and after) credit booms. *Central European Journal of Economic Modelling and Econometrics*, 5(3), 163-183.
- Shahidul, I. M., & Shin-Ichi, N. I. S. H. I. Y. A. M. A. (2016). The determinants of non-performing loans: Dynamic panel evidence from South Asian countries.
- Sharifi, O., & Akhter, J. (2016). Effect of Non-Performing Assets on the Profitability of Public Sector Banks of India. *International Journal of Engineering and Management Research (IJEMR)*, 6(5), 383-388.
- Shingjergji, A. (2013). The impact of bank specific variables on the non-performing loans ratio in the Albanian banking system. *Research Journal of Finance and Accounting*, 4(7), 148-152.
- Sinkey, J. F., & Greenawalt, M. B. (1991). Loan-loss experience and risk-taking behavior at large commercial banks. *Journal of Financial Services Research*, 5(1), 43-59.
- Siddiqui, A. (2008). Financial contracts, risk and performance of Islamic banking. *Managerial finance*, 34(10), 680-694.
- Soedarmono, W., Tarazi, A., Agusman, A., Monroe, G. S., & Gasbarro, D. (2015). Loan Loss Provisions and Lending Behavior of Banks: Do Information Sharing and Borrower Legal Rights Matter?.
- Tiby, E., & Mohamed, A. (2011). Islamic banking: How to manage risk and improve profitability. *United States: Willey Finance*.
- Tole, M. G., Jabir, M. S., & Wolde, H. A. (2019). Determinates of credit risk in Ethiopian commercial banks.

- Van Greuning, H., & Brajovic Bratanovic, S. (2009). *Analyzing Banking Risk A Framework for Assessing Corporate Governance and Financial Risk*. The World Bank.
- Van Greuning, H., & Iqbal, Z. (2007). *Risk analysis for Islamic banks*. the world bank.
- Veizagic, M. (2014). Ijarah Muntahia Bittamleek (IMB): A Risk Management Perspective.". *Merit Research Journal of Accounting, Auditing, Economics and Finance*, 2(1), 001-007.
- Waqas, M., Fatima, N., Khan, A., & Arif, M. (2017). Determinants of Non-performing Loans: A Comparative Study of Pakistan, India, and Bangladesh. *International Journal of Finance & Banking Studies*, 6(1), 51.
- Wiryo, S. K., & Effendi, K. A. (2018). Islamic Bank Credit Risk: Macroeconomic and Bank Specific Factors. *European Research Studies*, 21(3), 53-62.
- Wood, A., & Skinner, N. (2018). Determinants of non-performing loans: evidence from commercial banks in Barbados. *The Business & Management Review*, 9(3), 44-64.
- Yağcılar, G. G., & Demir, S. (2015). Determination of the factors effecting non-performing loans in Turkish banking sector. *International Journal of Alanya Faculty of Business*, 7(1), 221-229.
- Yüksel, S. (2017). Determinants of the credit risk in developing countries after economic crisis: A case of Turkish banking sector. In *Global financial crisis and its ramifications on capital markets* (pp. 401-415). Springer, Cham.
- Zolkifli, N. A., Uda, M. A. H., & binti Janor, H. (2018). Determinants of Credit Risk in Islamic and Conventional Bank: Evidence from Malaysia. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 8(6).

Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Türkiye'deki Katılım Bankaları Üzerine Bir Nedensellik Analizi¹

Derya Topdağ*, Nihat Işık**

Received: 29.05.2019

Accepted: 24.08.2019

DOI: 10.25272/ijisef.571635

Type: Research Article

Öz

Bu çalışmada, Türkiye'de faaliyet göstermekte olan 3 faizsiz bankanın ortalama kâr payı oranları ile geleneksel bankaların faiz oranları ve enflasyon arasındaki ilişkinin varlığı ve yönü eşbütünleşme ve nedensellik analizleri ile araştırılmıştır. İlk aşamada Johansen eşbütünleşme analizi, ardından Granger ve Toda-Yamamoto (1995) nedensellik analizleri yapılmıştır. Yapılan ekonometrik analizlerde; 1, 3, 6 ve 12 ay vadeli kâr payı, faiz oranları ve enflasyon arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Her iki nedensellik analizinin sonucu, faiz oranlarından kâr payı oranlarına doğru tek taraflı nedensellik ilişkisi bulunduğuna işaret etmektedir. Çalışmada yer alan katılım bankalarının getiri oranlarının, geleneksel bankaların faiz oranları tarafından belirlendiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Faiz Kavramı, Katılım Bankacılığı, Johansen Eşbütünleşme Analizi, Granger Nedensellik Analizi, Toda-Yamamoto Nedensellik Analizi

Jel Kodları: G21, G23, G29

Development of Participation Banking and a Causality Analysis on the Participation Banks in Turkey

Abstract

In this study, the presence and direction of the relationship among average profit share rates of 3 participation banks operating in Turkey, conventional banks' interest rates and inflation are investigated through cointegration and causality analyses. Initially, Johansen cointegration analysis, subsequently, Granger and Toda-Yamamoto (1995) causality analyses are carried out. In the econometric analyses implemented, it has been found that there is a long-run relationship among profit share with maturity of 1, 3, 6, and 12 month(s), interest rates and inflation. The result of both causality analyses points out that there is a one-way causality relationship from interest rates to profit share rates. It is ascertained that the rate of return of participation banks taken part in the study are determined by interest rates of conventional banks.

Keywords: Concept of interest, Participation Banking, Johansen Cointegration Analysis, Granger Causality Analysis, Toda-Yamamoto Causality Analysis

Jel Codes: G21, G23, G29.

¹ Bu makale, Derya TOPDAĞ'ın, Prof. Dr. Nihat IŞIK danışmanlığında Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilim Dalı'nda tamamlamış olduğu Yüksek Lisans tezinin revize edilmiş halidir.

*Arş. Gör., Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, İİBF, Ekonometri Bölümü, Balıkesir/Türkiye, dtopdag@bandirma.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2644-5054>

** Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İİBF, Ekonometri Bölümü, Kırıkkale/Türkiye, nihatis@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0054-5700>

Giriş

İnsanoğlu varoluşundan itibaren finansman ihtiyacını karşılayabilmek için çeşitli yollar aramıştır. Herhangi bir değişim aracı kullanmadan ihtiyaçlarını değiş-tokuş yaparak karşılayan ilk ticaret işlemi sayılabilecek basit takas işlemi, günümüzde devasa şirketler ve bankalar tarafından gerçekleştirilen finansal işlemler bütününe dönüşmüştür. Gün geçtikçe karmaşık bir hal alan bu yöntemlerde alışveriş yapabilmek için mutlaka belirli bir paraya ihtiyaç duyulmaktadır. Belirli zamanlarda insanlar bütün gereksinimlerini karşılayabilmek için gerekli olan parayı ya da mali gücü genellikle elinde bulunduramamaktadır. Dolayısıyla, bu finansman yöntemleri artık hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu finansman yöntemlerini faizli ve faizsiz olmak üzere iki gruba ayırabiliriz. Bu ayrımın yapılabilmesi için öncelikle faiz kavramının incelenmesi gerekmektedir.

Günümüz iktisadi anlayışına göre faiz, “sermayenin getirisi”, parası olanlarla paraya ihtiyacı olanları bir araya getiren bir fiyat ya da sermaye sahibinin parasını belirli bir süre için kullandırmasından alınacak fazlalık olarak tanımlanmaktadır (Kalaycı, 2013: 57).

Genel olarak bakıldığında, ilk çağlarda insanoğlu, sadece değişim aracı olarak gördükleri paranın durduğu yerde bir değer üretmediği görüşü ile faize şiddetle karşı çıkmıştır. İslamiyet'te ise faiz, kredi kullanan kimsenin girişiminin kârla sonuçlanıp sonuçlanmayacağına bilinmemesine ve sonuçta kâr elde edilse bile bunun miktarının önceden bilinmemesine rağmen, faiz oranının önceden belirlenmesi sebebiyle, bu kredi kullanımından elde edilecek kârın veya zararın taraflar arasında adaletli ve dengeli bir şekilde paylaşırma imkânını yok etmesi nedeniyle haram sayılmıştır (Özsoy, 1994: 4).

Yeniçağ'da ise, faiz-kâr ayrımı yapmadan, faiz haddi ile yatırımlar arasında bir ilişki olduğu kabul edilmiş ve faiz, âtil kalan parayı açığa çıkarıp ekonomiye katarak ekonomik büyümenin bir aracı olarak görülmüştür. Bu kapsamda birçok teori ortaya atılmıştır, ancak faizin gerekliliğinin neye dayandığını ve haklılığının sebeplerini açıklayan genel bir görüşe ulaşılamamıştır. Bugüne gelindiğinde; gelir eşitsizliği, fakirlik, ekonomik büyüme ve sosyal adalet gibi toplumların gelişmesinin temel göstergeleri kabul edilen bu kavramlar faizle ilişkilendirilmiş, iktisadi gelişmenin sağlanabilmesi için olmazsa olmaz olarak kabul edilmiştir.

Son yıllarda, İslam'ın ahlâk ve adalet anlayışına ters düşmeyen, çağdaş fikirlerle işlenmiş yeni fikirlerin varlığı ile ilgilenen, İslam ekonomisi çalışmalarının ürünü sayabileceğimiz faizsiz finans kurumlarının doğması, faiz kavramının yeniden düşünülmesine öncülük etmiş ve bireylerin tasarruflarını İslami ölçütler çerçevesinde, yastık altında tutmak yerine, rasyonel şekilde düşünüp ekonomiye katma fikrinin doğmasına neden teşkil etmiştir.

Günümüzde faizsiz finansman yöntemlerinden biri Faizsiz Bankacılık ya da Katılım Bankacılığı'dır. Faizsiz bankacılığın tanımını yapmak gerekirse; faizsiz bankalar, fon fazlası olan kesimden fonları toplayıp, fon talebi olan ihtiyaç sahibi kesime aktaran, bu işlemlerin tamamında faiz yasağı ilkesine sıkı sıkıya bağlı kalan ve bu faaliyetleri de kâr-zarar ya da emek-sermaye ortaklığı şeklinde İslam hukukunda geçerliliği olan yöntemlerle gerçekleştiren,

geleneksel bankaların diğer işlemlerini de yerine getiren finansal araçlardır. Faizsiz bankacılığın felsefesinin temelini oluşturan “faizsizlik” prensibi, bu kurumların ortaya çıkmasına neden teşkil eden en önemli faktör olarak gösterilebilir. İslami finans/faizsiz bankacılık fikri öncelikle 1950’lerde gündeme gelmeye başlamış, bu konuda 1960’larda çeşitli arayışlar meydana gelmiştir. Bunun ana nedeni olarak, bazı Müslüman toplumların İkinci Dünya Savaşı sonrası özgürleşmesi ve yeni ulus devletlerin ortaya çıkması gösterilmektedir (Chapra ve Ayengin, 2000: 32). Özellikle 1990’lı yıllardan sonra Körfez’deki zenginleşme önemli bir kırılma meydana getirmiştir. Oluşan zenginliğin ve bu paranın helalleştirilmesi sürecinin başlaması ciddi şekilde İslam bankacılığının ön plana çıkmasına neden olmuştur (Asutay, 2011).

İslami esaslara dayanan ilk bankacılık faaliyetleri 1960’lı yıllarda Mısır’da başlamıştır. Ardından, 1970’deki petrol fiyatlarındaki artış İslam ülkelerinin gelirlerinde bir artışa neden olmuş ve oluşan sermaye birikiminin Batı ekonomisine aktarılması sonucunda İslam ülkelerinin kalkınma zorluğu yaşaması nedeniyle, faizli sisteme alternatif sayılabilecek dini esaslara dayalı bankacılık modeli ortaya çıkmıştır. Dini kurallara göre hareket etmek zorunda olan bu bankacılık modeli faaliyetleri sonucunda oluşan kâr ya da zarar müşteriler ile belirli şartlar altında paylaşılmaktadır. Burada kâr payı, nakit kredinin karşılığı olmayan, mutlaka bir ortaklık ya da mal alım-satımı sonucunda meydana gelen kârın, katılım bankaları tarafından katılma hesaplarına dağıtılan oranını ifade etmektedir (Kalaycı, 2013: 61).

Buna göre, faizsiz bankacılık ile ilgili teorik çalışmaların 1950’li yıllarda başladığı, ilk deneyimini 1970’lerde yaşadığı ve 1990’larda hızla gelişerek alternatif bir bankacılık modeli haline geldiği ve dünyanın her yerinde kabul görmeye başladığı görülmektedir (TKBB, 2015: 11). Dünya genelinde, faizsiz bankacılık sektörüne ev sahipliği yapan ve bu alanın gelişmesini sağlayan ülkelerin Müslüman nüfusun yoğun olduğu İslam ülkeleri olduğu bilinmektedir. Bu ülkelerin yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İngiltere başta olmak üzere Avrupa ülkeleri de bu bankacılık sistemine ya da uygulamalarına izin vermişlerdir.

Özellikle son dönemde Körfez ülkeleri ile birlikte; ABD, İngiltere, İsviçre, Almanya gibi birçok Batı ülkesinde faizsiz bankacılığa olan talebin arttığını ve bu alanda birçok yeni ürünün geliştirildiğini söyleyebiliriz. Küresel ölçekte toplam İslami varlıkların 2021 yılına kadar 3,5 trilyon ABD dolarına ulaşması beklenmektedir (IFDR, 2016: 26).

Faizsiz bankacılık modelinin ülkemizdeki ilk müesseseleri “Özel Finans Kurumları (ÖFK) ismi ile 1985 yılında fiilen faaliyete geçmiş olup, daha sonra 2005 yılında Bankacılık Yasası ile kâra ve zarara katılma manasında “Katılım Bankası” adını almıştır. Katılım Bankaları 32 yıllık faaliyet süresinde ilk 20 yılı “Özel Finans Kurumu” olarak, son 12 yılda ise Katılım Bankası olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler (TKBB, 2017: 10).

Ülkemizde faaliyet gösteren üç katılım bankasının (Albaraka Türk, Kuveyt Türk ve Türkiye Finans Katılım Bankası) getiri oranları ile geleneksel bankaların mevduat faiz oranları arasındaki ilişkinin varlığı ve yönünün araştırıldığı bu çalışmanın bundan sonraki kısmı şu şekilde tasarlanmıştır: İkinci kısımda literatür taraması üzerinde durulacaktır. Üçüncü bölüm,

kullanılan veriler, yöntem ve elde edilen bulgulara ayrılmıştır. Çalışma sonuç ve değerlendirme kısmı ile tamamlanacaktır.

1. Literatür

Dünyada elliden fazla ülkede faaliyet gösteren İslami Bankalar, sadece bu bankalara izin verilen; İran, Pakistan ve Sudan gibi ülkeler dışında; Malezya, Endonezya, Türkiye ve Ürdün gibi ülkelerde geleneksel bankalarla birlikte varlığını sürdürmektedir. Bu nedenle, İslami Bankaların getiri oranları ile geleneksel bankaların getiri oranları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla çalışmalar yapılmıştır. Malezya’da bu konu ile ilgili yapılan çalışmaların sayısının fazla olduğu bilinmektedir.

Bu çalışmada yapılacak uygulama, 2003-2017 dönemleri arasında sadece üç katılım bankasını kapsamakta olup, çalışmada; 1, 3, 6 ve 12 ay vade için ayrı ekonometrik analizler ve değerlendirmeler yapılacaktır. Çalışma; dönem, ele alınan banka sayısı, kullanılan yöntem ve değişkenler açısından farklılık göstermektedir. Konu ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda, farklı banka ve değişkenler ile nedensellik analizleri yapılmıştır. Bu çalışma, dört farklı vadede üç katılım bankası için, hem her iki nedensellik analizini hem de enflasyon, kâr payı ve faiz oranı arasındaki uzun dönem ilişkisini içermektedir. Bu kapsamda yapılmış olan herhangi bir çalışmaya rastlanılmamış olması, literatüre bir katkı sağlayacağı düşüncesiyle, bu çalışmanın yapılmasının zeminini hazırlamıştır.

Bu çalışmada ele alınan konu ile ilgili literatür taramasının yer aldığı Tablo 1’de, her bir çalışmanın; dönemi, hangi ülke(ler) için yapıldığı, yöntemi, kullandığı değişkenleri ve elde edilen sonuçlar toplu olarak görülmektedir.

Tablo 1: Uygulamalı Çalışmalar

Yazar/ Yıl	Dönem/Ülke	Yöntem	Değişkenler	Sonuçlar
Kaleem ve Isa (2003)	1994M1-2002M12 Malezya	Granger Nedensellik Analizi	Yatırım bankaları, ticari bankalar ve finans şirketlerinin vadeli mevduat getirileri ile İslami bankaların getiri oranları	Geleneksel bankaların vadeli mevduat oranları İslami bankaların getiri oranlarının nedenidir.
Bacha (2004)	1994M1-2003M7 Malezya	Çift yönlü Granger Nedensellik Analizi OLS Regresyon	3 ay vadeli kâr payı ve faiz oranları ile İslami bankaların ve geleneksel bankaların toplam mevduatları	3 ay vadeli kâr payı ve faiz oranları arasında yakın ilişki bulunmuştur. Geleneksel bankaların getiri oranlarından İslami bankaların getiri oranlarına doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Chong ve Liu (2009)	1995M4-200M4 Malezya	Çift yönlü Granger Nedensellik Analizi	İslami mevduatların sunduğu yatırım oranları ile geleneksel bankaların sunduğu mevduat oranları 1aydan 12 aya kadar vade için incelenmiştir	İslami bankaların yatırım oranlarının geleneksel bankaların mevduat oranları üzerinde hiçbir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Kader ve Leong (2009)	1999M5-2007M6 Malezya	Granger Nedensellik Analizi	Geleneksel ve İslami bankaların toplam konut finansmanı ile kredi faiz oranı	İslami ve geleneksel bankaların getirileri arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.
Zainol ve Kassim (2010)	1997M1-2008M10 Malezya	Granger Nedensellik Analizi	3 ay vadeli, İslami mevduat getiri oranı ve geleneksel bankaların sabit mevduat faiz oranı ve her iki bankanın toplam mevduatları	3 ay vadeli kâr payı ve faiz arasında iki yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur.
Adebola ve diğerleri (2011)	2006M12-2011M3 Malezya	ARDL Eşbütünleşme Analizi	İslami banka finansman hacmi, faiz oranı, üretim endeksi, fiyat endeksi, reel efektif döviz kuru ve borsa endeksi	Malezya’da faiz oranlarının İslami bankaların finansmanı için negatif etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Ito (2013)	2005M5-2012M12 Malezya	Granger Nedensellik Analizi	4 ayrı vade için İslami mevduat getiri oranları ile geleneksel mevduat faiz oranları	Diğer çalışmaların aksine; İslami mevduat getiri oranlarından faiz oranlarına doğru bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.
Çevik ve Charap (2011)	1997M1-2010M8 Malezya ve Türkiye	Granger Nedensellik Analizi	Bir yıl vadeli kâr payı ve faiz oranları ile enflasyon değişkeni	Her iki ülkede de faiz oranları ile kâr payı oranları arasında bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Ergeç ve Kaytancı (2014)	2002-2010 aylık veriler Türkiye	Granger Nedensellik Analizi	4 ayrı vade için kâr payı ve faiz oranı	Her dönem için vadeli mevduat faiz oranlarının İslami banka getiri oranının Granger nedeni olduğu sonucuna varılmıştır.
Saraç ve Zeren (2015)	2006M5-2013M8 Türkiye	Granger Nedensellik Analizi	Kâr payı ve faiz oranları 4 adet katılım bankası bazında	Kuveyt Türk Katılım bankası dışında, diğer katılım bankalarının getiri oranları ile faiz oranları arasında uzun dönemli ilişki bulunmuştur.
Ata ve diğerleri (2016)	2004-2014 Türkiye	Hacker ve Hatemi (2006) Nedensellik Analizi	Kâr payı ve faiz oranı	12 ay vadeli oranlar dışında, diğer oranlarda faiz oranlarından İslami banka getiri oranlarına doğru nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

2. Veri ve Yöntem

2.1. Ekonometrik Model ve Veri Seti

Bu çalışmada, 2003M01-2017M09 dönemleri arasında, ülkemizde faaliyet gösteren üç katılım bankasının ortalama kâr payı oranları ile geleneksel bankaların mevduat ağırlıklı ortalama faiz oranları ve enflasyon arasındaki ilişkinin varlığı ve yönü; Johansen eşbütünleşme analizi, Granger nedensellik analizi ve Toda-Yamamoto nedensellik analizi ile araştırılmaktadır.

Burada mevduat ağırlıklı ortalama faiz oranı, banka tarafından, müşteri bazında, her bir mevduatın türü ve vade dilimine göre uygulanan faiz oranını ifade etmektedir. Kâr payı ise, nakit kredinin karşılığı olmayan, mutlaka bir ortaklık ya da mal alım-satımı sonucunda meydana gelen kârın, katılım bankaları tarafından katılma hesaplarına dağıtılan oranını ifade etmektedir (TKBB, 2016: 10). Aynı sistem içerisinde birlikte hizmet veren bu bankaların getiri oranları arasında bir ilişki beklenmektedir.

Bu kısımda öncelikle; serilerin durağanlıkları ADF birim kök testi ile analiz edilecektir. İkinci aşamada, her bir vade için seriler arasındaki uzun dönemli ilişki Johansen eşbütünleşme analizi ile araştırılacaktır. Eşbütünleşme analizinin ardından, her bir vade için Granger nedensellik analizi yapılacaktır. Son olarak, Granger nedensellik analizinin geliştirilmiş bir versiyonu olan Toda-Yamamoto (1995) yöntemi ile nedensellik analizi tekrar yapılacak ve iki nedensellik analizi sonuçları karşılaştırılacaktır.

Çalışmada kâr payı oranları ve faiz oranları; 1, 3, 6 ve 12 ay olmak üzere dört farklı vade için ayrı ayrı incelenerek, her bir vade için nedensellik ilişkisi araştırılmaktadır. Kullanılan verilerden kâr payı oranları Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB)’nden, mevduat ağırlıklı ortalama faiz oranları Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB)’ndan ve Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) elektronik veri sisteminden alınmıştır.

Çalışmada değişkenlerin logaritmik formları kullanılmış olup bu değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Ortalama	Medyan	Maximum	Minumum	Standart Sapma
LFAİZ1AY	2.4975	2.3085	3.8697	1.6658	0.4974
LFAİZ3AY	2.6032	2.4664	3.8497	1.8855	0.4313
LFAİZ6AY	2.6185	2.4714	3.8803	1.9544	0.4336
LFAİZ12AY	2.6249	2.4535	3.8653	2.0188	0.4464
LKAR1AY	2.4076	2.1922	3.5067	1.7949	0.4599
LKAR3AY	2.4370	2.2002	3.5532	1.8087	0.4746
LKAR6AY	2.4806	2.2280	3.6230	1.8504	0.4991
LKAR12AY	2.5291	2.3364	3.5241	1.8853	0.4841
LTÜFE	9.6464	9.6446	10.2158	8.9440	0.3383

2.2. Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) Birim Kök Testi

Serilerin uzun dönemde sahip olduğu özellik, serilerin bir önceki dönemde aldığı değer bu dönemi nasıl etkilediğinin belirlenmesiyle ortaya çıkartılabilmektedir. Bu sebeple, serinin nasıl bir süreçten geldiğini belirlemek için, serinin her dönemde aldığı değer daha önceki dönemdeki değerleriyle regresyonunun bulunması gerekmektedir (Tari, 2015: 387). Çalışmada birim kök testi; sabitsiz ve trendsiz, sabitli ve trendsiz, sabitli ve trendli olarak yapılmıştır. Burada H_0 hipotezi: “Birim kök vardır” şeklindedir. Logaritmik hale getirilen; enflasyon, kâr payı ve faiz oranları değişkenlerinin düzeylerine ilişkin ADF birim kök testi sonuçları Tablo 3’de gösterilmektedir. Tablo 3’de verilen ADF sonuçları incelendiğinde, değişkenlerin genel olarak birim kök içerdiği görülmektedir. Bunun anlamı serilerimiz düzeyde durağan değildir. Bu nedenle ADF testi; LFAİZ, LKAR ve LTÜFE değişkenlerinin birinci farkı alınarak yeniden yapılmıştır.

Tablo 3: ADF Birim Kök Testi

Düzye Seriler (Logaritmik)	Sabitsiz ve Trendsiz	Sabitli ve Trendsiz	Sabitli ve Trendli
LFAİZ1AY	-1.4553 (0.1356)	-2.5260 (0.1111)	-1.5010 (0.8257)
LFAİZ3AY	-1.1982 (0.2108)	-2.8005 (0.0635)	-2.2008 (0.4857)
LFAİZ6AY	-1.5438 (0.1149)	-3.0348 (0.0337)	-2.2991 (0.4318)
LFAİZ12AY	-1.2828 (0.1835)	-2.7237 (0.0721)	-1.8723 (0.6645)
LKAR1AY	-1.1863 (0.1281)	-2.5569 (0.1040)	-1.7951 (0.7031)
LKAR3AY	-1.7246 (0.0802)	-2.1229 (0.2360)	-1.9340 (0.6324)
LKAR6AY	-1.8866 (0.0597)	-2.4601 (0.1271)	-1.7052 (0.7450)
LKAR12AY	-2.1517 (0.0360)	-2.3399 (0.1607)	-1.0196 (0.9376)
LTÜFE	8.3366 (1.000)	-1.9203 (0.3224)	-2.6211 (0.2715)
MacKinnon Kritik Değeri (%1)	-2.5782	-3.4678	-4.0113
MacKinnon Kritik Değeri (%5)	-1.9426	-2.8779	-3.4357
MacKinnon Kritik Değeri (%10)	-1.6154	-2.5760	-3.1427

* Parantez içerisindeki değerler olasılık (p) değerlerini göstermektedir.

Birinci farkı alınmış bu seriler için ADF birim kök testi sonuçları Tablo 4’de verilmektedir.

Tablo 4: Birinci Sıra Fark İçin ADF Birim Kök Testi

Birinci Farkı Alınmış Seriler (Logaritmik)	Sabitsiz ve Trendsiz	Sabitli ve Trendsiz	Sabitli ve Trendli
D(LFAİZ1AY)	-3.5846 (0.0004)	-3.6328 (0.0060)	-4.6724 (0.0011)
D(LFAİZ3AY)	-4.1356 (0.0000)	-4.1984 (0.0009)	-4.5820 (0.0015)
D(LFAİZ6AY)	-5.7402 (0.0000)	-5.8432 (0.000)	-6.2243 (0.000)
D(LFAİZ12AY)	-3.9019 (0.0001)	-3.9820 (0.0019)	-4.5226 (0.0019)
D(LKAR1AY)	-6.3160	-6.5824	-6.9137

	(0.0000)	(0.0000)	(0.0000)
D(LKAR3AY)	-4.7143 (0.0000)	-4.9092 (0.0001)	-5.1285 (0.0002)
D(LKAR6AY)	-3.9300 (0.0001)	-4.1863 (0.0009)	-4.6239 (0.0013)
D(LKAR12AY)	-3.7724 (0.0002)	-4.1629 (0.0010)	-4.6876 (0.0012)
D(LTÜFE)	-9.012676 (0.0000)	-11.7067 (0.0000)	-11.7829 (0.0000)
MacKinnon Kritik Değ. (%1)	-2.5782	-3.4678	-4.0113
MacKinnon Kritik Değ. (%5)	-1.9426	-2.8779	-3.4357
MacKinnon Kritik Değ. (%10)	-1.6154	-2.5760	-3.1427

*Parantez içerisindeki değerler olasılık (p) değerlerini göstermektedir. Değişkenlere ait uygun gecikme uzunluğunun tespitinde Akaike Bilgi Kriteri kullanılmıştır. Maksimum 13 gecikmeye göre analizler yapılmıştır.

2.3. Eşbütünleşme Analizi

Durağan dışı iki değişken arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığı Engle-Granger (1987) ile literatüre girmiştir. Engle-Granger (1987) yaklaşımında birden fazla denge ilişkisi olduğunda da yalnızca bir dengenin var olduğu kısıtlaması olduğundan, eşbütünleşmeyi sağlayan ikiden fazla değişken olduğunda birden fazla eşbütünleştirici vektör olma olasılığının varlığını araştırmak Johansen (1988) ve Johansen-Juselius (1990) tarafından geliştirilen çok denklem yaklaşımı ile mümkün olmuştur.

Eşbütünleşme kısaca, iki ya da daha fazla durağan-dışı değişken arasında durağan bir ilişkinin bulunması şeklinde tanımlanmaktadır. Eğer, bu durağan olmayan değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki ya da denge durumu söz konusu değilse, tahmin edilecek regresyon modeli sahte regresyon olacaktır (AsteriouveHall, 2011: 356). Yani, eşbütünleşme, durağan olmayan seriler arasındaki uzun dönemli ilişkiyi tanımlamaktadır (Işık vd., 2004: 333). Birinci derecede durağan; LFAİZ, LKAR ve LTÜFE değişkenleri için uygun gecikme uzunlukları belirlenerek; 1, 3, 6 ve 12 ay vadeler için Johansen eşbütünleşme analizi yapılmıştır. Tablo 5’de her bir vade için; maksimum özdeğer ve iz testi istatistikleri ile Johansen eşbütünleşme analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 5: Johansen Eşbütünleşme Test Sonuçları (1, 3, 6 ve 12 ay vade)

Johansen Eşbütünleşme Test Sonuçları (1 ay vade)							
Maksimum Özdeğer Testi				İz Testi			
H_0 Hipotez	Alternatif Hipotez	Test İstatistiği	%5 Kritik Değeri	H_0 Hipotez	Alternatif Hipotez	Test İstatistiği	%5 Kritik Değeri
r=0	r=1	21.7068	20.13	r=0	r>0	35.8326	29.79
r=1	r=2	13.4407	14.26	r<=1	r>1	14.7860	15.49
r=2	r=3	1.31524	3.84	r<=2	r>2	1.31542	3.84
Johansen Eşbütünleşme Test Sonuçları (3 ay vade)							
Maksimum Özdeğer Testi				İz Testi			
H_0 Hipotez	Alternatif Hipotez	Test İstatistiği	%5 Kritik Değeri	H_0 Hipotez	Alternatif Hipotez	Test İstatistiği	%5 Kritik Değeri
r=0	r=1	49.0114	25.82	r=0	r>0	68.7516	42.91
r=1	r=2	15.7231	19.38	r<=1	r>1	19.7374	25.87
r=2	r=3	4.0143	12.51	r<=2	r>2	4.0143	12.51
Johansen Eşbütünleşme Test Sonuçları (6 ay vade)							
Maksimum Özdeğer Testi				İz Testi			
H_0 Hipotez	Alternatif Hipotez	Test İstatistiği	%5 Kritik Değeri	H_0 Hipotez	Alternatif Hipotez	Test İstatistiği	%5 Kritik Değeri
r=0	r=1	40.9604	25.82	r=0	r>0	60.8520	42.91
r=1	r=2	15.4111	19.38	r<=1	r>1	19.8916	25.87
r=2	r=3	4.4805	12.51	r<=2	r>2	4.4805	12.51
Johansen Eşbütünleşme Test Sonuçları (12 ay vade)							
Maksimum Özdeğer Testi				İz Testi			
H_0 Hipotez	Alternatif Hipotez	Test İstatistiği	%5 Kritik Değeri	H_0 Hipotez	Alternatif Hipotez	Test İstatistiği	%5 Kritik Değeri
r=0	r=1	23.2972	21.13	r=0	r>0	36.1532	29.79
r=1	r=2	11.6588	14.26	r<=1	r>1	12.8859	15.49
r=2	r=3	1.9710	3.84	r<=2	r>2	1.9710	3.84

Temel hipotez H_0 : “Eşbütünleşme ilişkisi yoktur” şeklindedir. 1, 3, 6 ve 12 ay vadede, hem maksimum özdeğer hem de iz test istatistikleri %5 anlamlılık düzeyinde kritik değerlerden daha büyük olduğundan, eşbütünleşme ilişkisi yoktur şeklindeki temel hipotez reddedilerek, bu değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu yönündeki alternatif hipotez kabul edilmiştir. Böylece; enflasyon, kâr payı ve faiz oranları arasında uzun dönemli bir ilişkinin mevcut olduğu gösterilmiştir. Birinci dereceden durağan ve aralarında uzun dönemli ilişki

bulunan enflasyon, kâr payı ve faiz oranları arasında nedensel bir ilişkinin varlığı ve yönünü test etmek için ilk olarak ampirik çalışmalarda yaygın olarak kullanılan Granger nedensellik analizi, ardından Toda-Yamamoto nedensellik analizi yapılacaktır.

2.4. Granger Nedensellik Analizi

İktisadi değişkenler arasındaki bağımlılık ilişkisi regresyon analizi ile araştırılmaktadır. Fakat bu bağımlılık mutlaka bir nedensellik ilişkisini ifade etmeyip, sadece istatistiksel olarak iki değişken arasındaki güçlü bir ilişkinin ifadesidir (Tarı, 2015: 437).

Fark durağan, I(1) olan ve aralarında uzun dönemli ilişki (eşbütünleşme) bulunan; LKAR, LFAİZ ve LTÜFE serilerini içeren Granger nedensellik analizi için kurulan k gecikmeli VAR model şu şekildedir:

H_0 : Kâr payı faiz oranının Granger nedeni değildir,

$$\Delta LFAİZ_t = \alpha_1 + \sum_{i=1}^k \beta_{1i} \Delta LKAR_{t-i} + \sum_{i=1}^k \gamma_{1i} \Delta LFAİZ_{t-i} + \sum_{i=1}^k \delta_{1i} \Delta LTÜFE_{t-i} + \varepsilon_{1t}$$

H_a : Faiz oranı kâr payının Granger nedeni değildir,

$$\Delta LKAR_t = \alpha_2 + \sum_{i=1}^k \beta_{2i} \Delta LKAR_{t-i} + \sum_{i=1}^k \gamma_{2i} \Delta LFAİZ_{t-i} + \sum_{i=1}^k \delta_{2i} \Delta LTÜFE_{t-i} + \varepsilon_{2t}$$

İki değişken arasındaki nedensellik ilişkisini ve yönünü araştırmak amacıyla, temel hipotez, aralarında bu yönde bir nedensellik ilişkisi yoktur şeklinde kurularak Granger nedensellik analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları, χ^2 ve olasılık değerleri Tablo 6’da verilmektedir.

Kâr payı, faiz oranları ve enflasyon arasında Johansen Eşbütünleşme analizi ile uzun dönemli bir ilişki olduğu daha önce ortaya konulmuştu. Bu seriler arasında nedensellik ilişkisinin varlığı ve yönü Granger nedensellik analizi ile sınanarak, Tablo 6’da görüldüğü gibi; 1, 3 ve 12 ay vadeli faiz oranlarından kâr payı oranlarına doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmuş ve 6 ay vadeli veriler içinden nedensellik ilişkisine rastlanmamıştır. Kâr payı ve faiz oranları arasında nedensellik ilişkisi bulunmuş olup “faiz oranları kâr payı oranlarının Granger nedenidir” sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 6: Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Temel Hipotezler	GRANGER NEDENSELLİK ANALİZİ		Sonuçlar
	χ^2	Olasılık	Sonuç
1 AY VADELİ			
D(FAİZ1AY) \neq D(KAR1AY)	13.9531	0.0002***	Temel hipotez reddedilir. Faiz oranları kâr payı oranlarının Granger nedenidir.
D(KAR1AY) \neq D(FAİZ1AY)	0.1613	0.6879	
D(TÜFE) \neq D(KAR1AY)	0.1358	0.7124	
D(TÜFE) \neq D(FAİZ1AY)	2.0222	0.1549	
3 AY VADELİ	χ^2	Olasılık	Sonuç
D(FAİZ3AY) \neq D(KAR3AY)	14.4580	0.0007***	Temel hipotez reddedilir. Faiz oranları kâr payı oranlarının Granger nedenidir.
D(KAR3AY) \neq D(FAİZ3AY)	1.1761	0.5554	
D(TÜFE) \neq D(KAR3AY)	0.0898	0.9560	
D(TÜFE) \neq D(FAİZ3AY)	2.5944	0.2733	
6 AY VADELİ	χ^2	Olasılık	Sonuç
D(FAİZ6AY) \neq D(KAR6AY)	1.1888	0.2756	Temel hipotez reddedilemez. Faiz ve kâr payı arasında nedensellik ilişkisine rastlanmamıştır.
D(KAR6AY) \neq D(FAİZ6AY)	0.4252	0.5143	
D(TÜFE) \neq D(KAR6AY)	0.5919	0.4417	
D(TÜFE) \neq D(FAİZ6AY)	0.5265	0.4681	
12 AY VADELİ	χ^2	Olasılık	Sonuç
D(FAİZ12AY) \neq D(KAR12AY)	4.1009	0.0429**	Temel hipotez reddedilir. Faiz oranları kâr payı oranlarının Granger nedenidir.
D(KAR12AY) \neq D(FAİZ12AY)	1.9392	0.1638	
D(TÜFE) \neq D(KAR12AY)	2.0366	0.1536	
D(TÜFE) \neq D(FAİZ12AY)	0.0674	0.7951	

** %5 anlamlılık düzeyinde ve *** %1 anlamlılık düzeyinde nedensellik ilişkisi olduğunu göstermektedir.

Aşağıda, geleneksel bankaların faiz oranları ile katılım bankalarının getiri oranları arasındaki nedensellik ilişkisi Granger nedensellik analizinin geliştirilmiş bir versiyonu olan Toda-Yamamoto (1995) nedensellik yaklaşımı ile tekrar sınanıp sonuçlar karşılaştırılacaktır.

2.5. Toda-Yamamoto Nedensellik Analizi

Toda-Yamamoto (1995), serilerin durağan olmadığı durumda, serilerin düzey değerlerinin yer aldığı VAR modelinin tahmin edilebileceğini ve eşbütünleşme şartı olmaksızın, k , gecikme sayısı ve d_{\max} serilerin maksimum bütünleşme derecesini ifade etmek üzere, $(k+d_{\max})$. dereceden bir VAR sisteminde MWALD testinin asimptotik χ^2 dağılımına sahip olduğunu göstermişlerdir (Toda ve Yamamoto, 1995).

Toda-Yamamoto (1995) yaklaşımı altında, nedensellik ilişkisi araştırılan Y_t ve X_t değişkenlerini içeren $(k+d_{\max})$. dereceden VAR sistemi şu şekilde ifade edilmektedir:

$$Y_t = \alpha_1 + \sum_{i=1}^k \beta_i Y_{t-i} + \sum_{i=k+1}^{k+d_{\max}} \beta_i' Y_{t-i} + \sum_{i=1}^k \varphi_i X_{t-i} + \sum_{i=k+1}^{k+d_{\max}} \varphi_i' X_{t-i} + \varepsilon_{1t} \quad (1)$$

$$X_t = \alpha_2 + \sum_{i=1}^k \delta_i X_{t-i} + \sum_{i=k+1}^{k+d_{\max}} \delta_i' X_{t-i} + \sum_{i=1}^k \phi_i Y_{t-i} + \sum_{i=k+1}^{k+d_{\max}} \phi_i' Y_{t-i} + \varepsilon_{2t} \quad (2)$$

Modelin parametreleri $\alpha, \beta, \varphi, \delta, \phi$ ve d_{\max} maksimum bütünleşme derecesi olmak üzere, $\varepsilon_{1t} \square N(0, \Sigma_{\varepsilon 1})$ ve $\varepsilon_{2t} \square N(0, \Sigma_{\varepsilon 2})$ modelin hata terimleridir. Toda-Yamamoto (1995)'de VAR yaklaşımına göre nedensellik ilişkisi olup olmadığına karar verilirken, (1) nolu denklemde φ_i katsayısı, (2) nolu denklemde ise ϕ_i katsayısı dikkate alınmaktadır. Toda-Yamamoto yaklaşımında, bu iki katsayının Wald testinin anlamsız çıkması durumunda nedensellik ilişkisi söz konusu değildir. Bu iki katsayıya uygulanan Wald testi sonucu anlamlı ise nedensellik ilişkisinin mevcut olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. $\forall i = 1, 2, \dots, k$ olmak üzere (1) ve (2) denklemleri için temel ve alternatif hipotezler şu şekilde kurulmaktadır:

$$H_0 : \varphi_i = 0 \text{ (X, Y'nin nedeni değildir)} \text{ ve } H_1 : \varphi_i \neq 0 \text{ (X, Y'nin nedenidir)}$$

$$H_0 : \phi_i = 0 \text{ (Y, X'in nedeni değildir)} \text{ ve } H_1 : \phi_i \neq 0 \text{ (Y, X'in nedenidir)}$$

Toda-Yamamoto (1995) yaklaşımı Granger nedensellik analizinde olduğu gibi, ilk farkı alınmış serilerden ziyade düzeydeki serilerle standart vektör otoregresif modele uygun olup, böylelikle serilerin eşbütünleşme derecelerinin yanlış belirlenme riskini minimuma indirmektedir (Rufael, 2004: 1110). Bu yaklaşım aynı zamanda Granger nedensellik testi için geleneksel birim kök ve eşbütünleşme testlerinin güç ve büyüklük özellikleri ile ilgili problemleri sınırlamaktadır (Payne, 2009: 576).

Toda-Yamamoto (1995) yaklaşımı, VAR modelindeki değişkenlerin durağanlığını ya da eşbütünleşme ilişkisi olup olmadığını dikkate almadan, sadece doğru gecikme uzunluğunun belirlenmesi ve modeldeki değişkenlerin bütünleşme derecelerinin doğru tespit edilmesi koşullarına bağlıdır. Tablo 7'de uygun gecikme uzunlukları yer almaktadır.

Tablo 7: Uygun Gecikme Uzunlukları ($k+d_{max}$)

Vade	(d_{max})	Gecikme Uzunluğu (k)	$(k+d_{max})$
1-ay	I(1), I(1): 1	2	3
3-ay	I(1), I(1):1	2	3
6-ay	I(1), I(1): 1	2	3
12-ay	I(1), I(1): 1	2	3

Tablo 8’de; 1, 3, 6 ve 12 ay vade için, temel hipotezin, aralarında bu yönde bir nedensellik ilişkisi yoktur şeklinde kurulduğu ($k+d_{max}$). dereceden kurulan model için yapılan Toda-Yamamoto nedensellik analizi sonuçları, χ^2 ve olasılık değerleri verilmektedir.

Tablo 8: Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları

1 AY VADELİ	χ^2	Olasılık	Sonuç
LFAİZ1AY \nrightarrow LKAR1AY	23.9352	0.0000***	Temel hipotez reddedilir. Faiz oranları kâr payı oranlarının Granger nedenidir.
LKAR1AY \nrightarrow LFAİZ1AY	0.3237	0.8505	
LTÜFE \nrightarrow LKAR1AY	0.5980	0.7415	
LTÜFE \nrightarrow LFAİZ1AY	2.7342	0.2548	
3 AY VADELİ	χ^2	Olasılık	Sonuç
LFAİZ3AY \nrightarrow LKAR3AY	20.4105	0.0000***	Temel hipotez reddedilir. Faiz oranları kâr payı oranlarının Granger nedenidir.
LKAR3AY \nrightarrow LFAİZ3AY	0.4001	0.8187	
LTÜFE \nrightarrow LKAR3AY	3.3541	0.1869	
LTÜFE \nrightarrow LFAİZ3AY	9.2379	0.0099***	
6 AY VADELİ	χ^2	Olasılık	Sonuç
LFAİZ6AY \nrightarrow LKAR6AY	16.4914	0.0000***	Temel hipotez reddedilir. Faiz oranları kâr payı oranlarının Granger nedenidir.
LKAR6AY \nrightarrow LFAİZ6AY	2.7061	0.2585	
LTÜFE \nrightarrow LKAR6AY	2.4174	0.2986	
LTÜFE \nrightarrow LFAİZ6AY	5.8902	0.0426**	
12 AY VADELİ	χ^2	Olasılık	Sonuç
LFAİZ12AY \nrightarrow LKAR12AY	14.0813	0.0006***	Temel hipotez reddedilir. Faiz oranları kâr payı oranlarının Granger nedenidir.
LKAR12AY \nrightarrow LFAİZ12AY	3.6336	0.1986	
LTÜFE \nrightarrow LKARP12AY	2.7966	0.2470	
LTÜFE \nrightarrow LFAİZ12AY	0.2296	0.8915	

** %5 anlamlılık düzeyinde ve *** %1 anlamlılık düzeyinde nedensellik ilişkisi olduğunu göstermektedir.

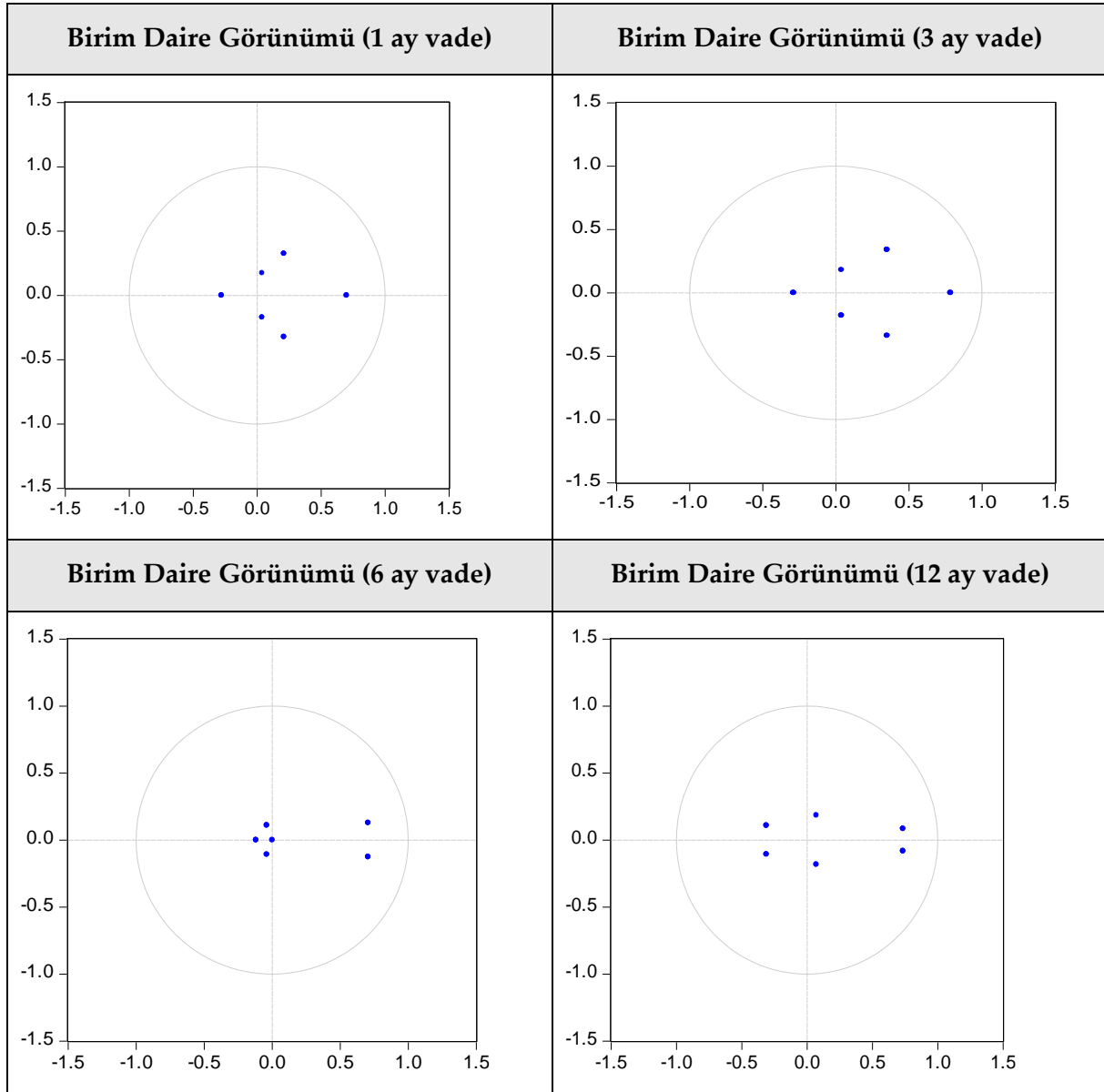
Her bir vade için uygun gecikme uzunluğu ve maksimum bütünleşme derecesi ile Toda-Yamamoto nedensellik sınaması yapılmıştır. Bu analizin sonuçlarına göre; mevduat faiz oranlarının kâr payı oranlarının nedeni olmadığı yönündeki temel hipotez reddedilmiştir. Yani, 4 ayrı vadede faiz oranlarından kâr payı oranlarına doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmuş olup, ters yönde bir nedensellik ilişkisi bulunamamıştır.

Granger nedensellik analizi ve Toda-Yamamoto nedensellik analizinde benzer sonuçlar bulunmuştur. Granger nedensellik analizinde 6 ay vadeli veriler hariç, diğer vadelerde faiz oranından kâr payı oranına doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunurken, benzer şekilde, Toda-Yamamoto nedensellik analizinde; bütün vadeler için faiz oranından kâr payı oranına doğru tek yönlü nedensellik ilişkisine rastlanmıştır. Türkiye’deki bu tek yönlü nedensellik ilişkisi kâr payı oranlarının faiz oranlarından etkilendiğini göstermektedir.

Literatürde, kâr payı ve faiz oranları arasındaki ilişkinin varlığı ve yönü ile ilgili farklı dönemlerde ve farklı analizlerle bu çalışmadaki benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Ertürk ve Yüksel (2013), Türkiye’de 4 katılım bankası ve 9 geleneksel banka üzerine yaptıkları çalışmada; faiz oranlarından kâr payı oranlarına doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi bulmuşlardır. Benzer şekilde, Ergeç ve Kaytancı (2014), Saraç ve Zeren (2015) çalışmalarında da faiz oranlarından kâr payı oranlarına doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi bulmuşlardır.

Çalışmada kâr payı oranlarının faiz oranları tarafından belirlendiği sonucuna ulaşılması literatürdeki benzer çalışmaların sonuçları ile uyum sağlamaktadır bu bakımdan ulaştığımız sonuçlar genel teoriye uygundur.

Nedensellik ilişkisinin araştırılmasının ardından, uygun gecikme uzunlukları ile kurulan VAR modellerinin durağanlığının araştırılması gerekmektedir. Her bir vade için, uygun gecikme uzunlukları ile kurulan VAR modellerinin AR karakteristik polinomunun ters köklerinin tamamının birim çember içinde yer aldığı Şekil 1’de verilmektedir. Bu durumda, kurulan VAR modelleri kararlıdır ve durağanlık şartlarını yerine getirmektedir.

Şekil 1:VAR Modeli Karakteristik Köklerinin Birim Daire Görünümü

Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışmada, 2003-2017 yılları arasında, Türkiye'deki üç katılım bankasının (Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası ve Türkiye Finans Katılım Bankası), dört ayrı vadede; ortalama kâr payı oranları, geleneksel bankaların mevduat ağırlıklı ortalama faiz oranları ve enflasyon arasındaki ilişkinin varlığı ve yönü eşbütünleşme ve nedensellik analizleri ile araştırılmıştır. 1, 3, 6 ve 12 ay vadeler için katılım bankalarının kâr payı oranları, geleneksel bankaların faiz oranları ve enflasyon arasında uzun dönemli bir ilişki bulunmuştur. Eşbütünleşme analizi ile bu değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu ve kurulan regresyonun sahte olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan nedensellik analizleri sonucunda kâr payı ve faiz oranı arasında her bir vade için tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Her bir vade için faiz oranlarından kâr payı oranlarına doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi,

kâr payı oranlarının faiz oranı tarafından etkilendiğini ve katılım bankalarını kâr payı oranlarının geleneksel bankaların faiz oranları tarafından belirlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada, faiz oranlarının kâr payı oranlarının belirleyicisi olması, yani, bu üç katılım bankasının kâr payı oranlarının geleneksel bankaların faiz oranlarından etkilenmesi ve bu iki oran arasındaki uzun dönemli ilişki ile ilgili aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Çalışmada tespit edilen tek yönlü nedensellik ilişkisi, katılım bankalarının faiz riski karşısında temkinli olması gerektiği anlamına gelmektedir. Türkiye’deki katılım bankalarının kâr payı oranlarının geleneksel bankaların faiz oranları tarafından etkilenmesinin temel sebebi olarak katılım bankalarının Türk bankacılık sektörü içindeki aktif büyüklüğü itibariyle %4,7 gibi düşük bir paya sahip olması gösterilebilir. Bu durumun değiştirilmesi için katılım bankalarının sektör içindeki payını büyütmesi ve kendi esasları çerçevesinde gerekli değişiklikleri yapması gerekmektedir.

- Ayrıca, katılım bankaları faizsizlik prensibinin yanı sıra alımı ve satımı meşru görülmeyen mallar ve hizmetler için finansman temin edemezler, yani, dini esaslara uygun çerçevede hareket etme zorunlulukları vardır. Diğer yandan, katılım ve geleneksel bankaların birlikte hizmet verdiği dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla, geleneksel ve katılım bankalarının getiri oranlarının zaman zaman birbirinden uzaklaşmasına rağmen, genellikle yakın değerlerde seyretmesi ve aralarında uzun dönemli bir ilişki olması bu şekilde açıklanabilir.

- Katılım bankaları operasyonlarını ağırlıklı olarak kâra ve zarara katılım modeli ile finanse ederken, bu bankaların fonları çoğunlukla (%98 oranında) kazancı daha güvenli olan “murabaha” ile kullandırması, diğer kâr-zarar ortaklığı tabanlı ve üretime dayanan yöntemleri tercih etmeme eğiliminde olmaları, katılım bankalarının getiri oranlarının geleneksel bankalarının getiri oranlarını takip ettiğinin bir göstergesi olmuştur.

Kaynakça

- Adebola, S. S., Yusoff, W., and Dahalan, J. (2011), "The Impact of Macroeconomic Variables on Islamic Banks Financing in Malaysia", *Research Journal of Finance and Accounting*, 22-32.
- Asutay, M. (2011), İslam Moral Ekonomisi ve İslami Bankacılığın Açmazları I. <http://islamiktisadi.net/index.php/2015/09/03/mehmet-asutay-ile-islam-moral-ekonomisi-ve-islami-bankaciligin-acmazlari-uzerine-i/>
- Asteriou, D., and Hall, S. (2011), *Applied Econometrics*. London: Palgrave.
- Ata, H., Buğan, M. ve Şemsettin, Ç. (2016), "Kâr Payı Oranları İle Mevduat Faiz Oranları Arasındaki Nedensellik İlişkisi", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17-28.
- Bacha, O. I. (2004), "Dual Banking Systems And Interest Rate Risk For Islamic Banks", *The Journal of Accounting, Commerce & Finance-Islamic Perspective*, 1-42.
- Çevik, S., and Charap, J. (2011), "The Behavior of Conventional and Islamic Bank Deposit Returns in Malaysia and Turkey", *International Journal of Economics and Financial Issues*, 111-124.
- Chapra, M. U., and Ayengin, T. (2000), "Is It Necessary to Have Islamic Economics?", *The Journal of Socio- Economics*, 21-37.
- Chong, B. S., and Liu, M.H. (2009), "Islamic banking: Interest-Free or Interest-Based?", *Pacific-Basin Finance Journal*, 125-144.
- Granger, C. W. (1969), "Investigating Causal Relations by Econometric Models and Cross-spectral Methods", *Econometrica*, 424-438.
- Engle, R. F., and Granger, C. W. (1987), "Co-Integration and Error Correction: Representation, Estimation, and Testing", *Econometrica*, 251-276.
- Ergeç, H. E., and Kaytancı, B. G. (2014), "The Causality between Returns of Interest-Based Banks And Islamic Banks: The Case of Turkey", *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 7(4), 443-456.
- IFDR. (2016), *Thomson Reuters Islamic Finance Development Report 2016*.
- Işık, N., Acar, M. ve Işık, H. B. (2004), "Enflasyon ve Döviz Kuru İlişkisi: Bir Eşbütünleşme Analizi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 325-340.
- Ito, T. (2013), "Islamic Rates of Return and Conventional Interest Rates in the Malaysian Deposit Market", *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 290-303.
- Johansen, S. (1988), "Statistical Analysis of Cointegration Vectors", *Journal of Economic Dynamics and Control*, 231-254.

- Johansen, S., and Juselius, K. (1990), "Maximum Likelihood Estimation and Inference on Cointegration-with Applications to the Demand for Money", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 52.
- Kader, R. A., and Leong, Y. (2009), "The Impact of Interest Rate Changes on Islamic Bank", *International Review of Business Research Papers*, 189-201.
- Kalaycı, İ. (2013), "Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek?", *International Journal of Management Economics and Business*, 9(19), 61.
- Kaleem, A., and Isa, M. (2003), "Causal Relationship Between Islamic And Conventional Banking Instruments In Malaysia", *International Journal of Islamic Financial Services*, 3-10.
- Özsoy, İ. (1994), *Faiz ve Problemleri*. İzmir: Nil.
- Payne, J. E. (2009), "On The Dynamics of Energy Consumption and Output in the US", *Applied Energy*, 575-577.
- Rufael, Y. (2004), "Electricity Consumption and Economic Growth: A Time Series Experience for 17 African Countries", *Energy Policy*, 1106-1114.
- Saraç, M., and Zeren, F. (2015), "The Dependency of Islamic Bank Rates on Conventional Bank Interest Rates: Further Evidence from Turkey", *Applied Economics*, 669-679.
- Tarı, R. (2015), *Ekonometri*. Kocaeli: Umuttepe.
- TKBB. (2015), *Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi 2015-2025*. İstanbul.
- TKBB. (2016), *Katılım Bankaları 2016*. TKBB.
- TKBB. (2017), *Dünyada İslami Bankacılık Büyüyor*. *Katılım Finans Dergisi*.
- Toda, H., and Yamamoto, T. (1995), "Statistical Inference in Vector Autoregressions with Possibly Integrated Processes", *Journal of Econometrics*, 225-250.
- Zainol, Z., and Kassim, S. (2010), "An Analysis of Islamic Banks' Exposure to Rate of Return Risk", *Journal of Economic Cooperation and Development*, 59-84.

Development of Participation Banking and A Causality Analysis on the Participation Banks in Turkey

Extended Abstract

Introduction

Human beings have sought various ways to meet their financing needs since their existence. The simple barter transaction, which can be considered as the first trade transaction that meets its needs by exchanging without using any exchange tool, has now become a whole of financial transactions carried out by gigantic companies and banks. With these methods, which are becoming more and more complex day by day, a certain amount of money is needed for trading. At certain times, people often do not have the money or financial power to meet all their needs. Financing methods can be divided into two groups as interest and non-interest.

According to the current economic understanding, interest is defined as the return on capital, a price that brings together those who have money and those who need it, or the surplus to be received from the owner of the money for a certain period of time.

In the early ages, in general, mankind strongly opposed the interest rate with the view that the money they see as a means of change does not produce a value where it stands. In the modern times, on the other hand, it is accepted that there is a relationship between interest rate and investments without making interest-profit distinction and interest is seen as a means of economic growth by bringing the idle money out and adding it to the economy.

At the present time, one of the methods of interest-free financing is Interest-Free Banking or Participation Banking. The principle of interest-free, which forms the basis of the philosophy of interest-free banking, can be regarded as the most important factor that causes these institutions to emerge. The idea of Islamic finance / interest-free banking first came to the agenda in the 1950s, and various searches took place in the 1960s.

Islamic Banks, which are operating in more than fifty countries around the world, except for Iran, Pakistan and Sudan only permitted; in countries such as Malaysia, Indonesia, Turkey and Jordan have been in existence with conventional banks. Therefore, studies have been conducted to examine the relationship between the return rates of Islamic Banks and the return rates of traditional banks.

The presence and direction of the relationship between rates of return of three of participation banks operating in our country in this study (Albaraka Turk, Kuveyt Turk and Turkey Finans Participation Bank) and traditional bank deposit interest rates were investigated.

Materials and Methods

In this study, profit share rates and interest rates are examined separately for four different maturities and causality relationship is investigated for each maturity. The profit share data is obtained from the Participation Banks Association of Turkey. Deposit rates are taken from the

Central Bank of Turkey and the Consumer Price Index (CPI) is taken from the electronic data system of the Turkey Statistics Institution.

Between 2003M01-2017M09 periods, The presence and direction of the relationship between profit share rates, deposit interest rates of the three participation banks operating in our country and inflation is investigated by Johansen cointegration analysis, Granger causality analysis and Toda-Yamamoto causality analysis.

Results and Findings

When ADF unit root test results related to inflation, profit share rate and interest rate variables are analyzed, it is seen that variables generally contain unit root. This means that our series are not stationary at the level. For this reason, ADF unit root test was re-performed by taking the first difference of LFAIZ², LKAR³, LTUFE⁴ variables.

Johansen cointegration analysis was performed for 1, 3, 6 and 12 months maturities by determining the appropriate lag lengths for the first order stationary LFAIZ, LKAR and LTUFE variables. The results of the cointegration analysis show that there is a long-term relationship between inflation, profit share and interest rates.

The existence and direction of the causality relationship among these series were tested by Granger causality analysis and a one-way causality relationship from interest rates with 1, 3 and 12 months maturities to profit share rates was found. The causality relationship was not found for the 6-month data. In Toda-Yamamoto causality analysis; one-way causality relationship was found for all maturities from interest rate to profit share rate.

Similar results were obtained in Granger causality analysis and Toda-Yamamoto causality analysis. In Granger causality analysis, except for 6-month data, one-way causality relationship was found from interest rate to profit share rate in other maturities. Similarly, in Toda-Yamamoto causality analysis; one-way causality relationship was ascertained for all maturities from interest rate to profit share rate. In Turkey, they show that this unidirectional causality profit share rates are affected by interest rates. This one-way causality relationship points out that profit share rates are influenced by interest rates in Turkey.

Conclusion

In the study, the following conclusions were reached regarding the fact that interest rates are the determinants of the return rates, that is, the profit share rates of these three participation banks are affected by the interest rates of the traditional banks and the long-term relationship between these two rates.

As the main reason for the fact that return rates of participation banks in Turkey are influenced by interest rates of traditional banks, it can be shown that participation banks have low share

² The interest rate

³ The profit share rate

⁴ The inflation rate

of in the Turkish banking sector. In addition, participation banks cannot provide financing for goods and services whose purchase and sale is not legitimate, as well as the interest-free principle. In other words, they have to act within the framework of religious principles.

Participation banks finance their operations predominantly with the profit and loss participation model, while the funds are mostly used with the Murabaha method, which is safer returns. The fact that they do not prefer other profit-loss partnership methods and production-based methods is an indicator that the return rates of participation banks follow the return rates of traditional banks.

On the other hand, it should be noted that participation and traditional banks serve together. Thus, although the return rates of traditional and participation banks diverge from each other differ from time to time, the data's moving close and the fact that there is a long-term relationship between them can be explained in this way.

Türkiye’de Faizsiz Finans Sisteminin Duygu Analizi Bağlamında Değerlendirilmesi

Yunus Emre Aytekin * Ömer Keskin **

Received: 10.05.2019

Accepted: 01.10.2019

DOI: 10.25272/ijisef.563164

Type: Research Article

Öz

Türkiye’de faizsiz finans sistemi ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalarda genel olarak anket ve mülakat yöntemi kullanılmış ve bu durum söz konusu araştırmaların belirli bir kitle ile sınırlı kalmalarına neden olmuştur. Ayrıca, bu araştırmaların konuları ve sonuçları, genel olarak birbirlerine benzerlik göstermiştir. Bu araştırmada ise yapılmış araştırmalardan farklı olarak, Türkiye’de faizsiz finans sistemi ile ilgili internet kaynaklarında ve sosyal medya platformlarında paylaşılan çok sayıdaki Türkçe metnin, www.mediatoolkit.com aracılığı ile cümle seviyesinde duygu analizi yapılmıştır. Analiz için faizsiz finans sistemi ile ilgili literatürde çokça karşılaşılan kavramlar belirlenmiş ve bu kavramlarla ilişkili anahtar kelimeleri içeren veri seti ile tüm metinler taranmıştır. Bu araştırmanın verileri, 2019 Ocak ayında faizsiz finans sistemi ile ilgili internet kaynaklarında ve sosyal medya platformlarında paylaşılan 1.981 adet Türkçe metinden oluşmaktadır. Yapılan analizle, faizsiz finans sistemi ile ilgili kavramları içeren paylaşımlar, pozitif, negatif ve nötr olarak sınıflandırılmış, sonuçlar yorumlanmış ve önerilerde bulunulmuştur. Araştırmanın sonucuna göre, “katılım bankaları”nın basında yer alan haberlerde “faiz” kavramı ile bir arada anılmaları, insanlarda bu kurumlara yönelik olumsuz bir önyargı oluşturmaktadır. Ayrıca faizsiz finans sistemini temsil eden ticari kurumların hem banka olarak hem de birden çok kavramla birlikte anılmaları, insanlarda aynı kurumlarla ilgili farklı duygulara yol açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Faizsiz Finans Sistemi, Katılım Bankası, Duygu Analizi, Sosyal Medya, Makine Öğrenmesi

Jel Kodları: G21, G22, C80

The Evaluation of Interest-Free Finance System in Turkey within the Context of Sentiment Analysis

Abstract

In Turkey, a lot of researches were made on the interest-free finance system. In these researches, the survey and interview methods were used in general, and this situation caused the researches in question to be limited to a certain audience. In addition, the subjects and results of these researches were

* Öğr. Gör., Sinop Üniversitesi, Boyabat Meslek Yüksekokulu; Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Ekonomisi ve Finansı EABD Doktora Öğrencisi, yea61@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5805-0850>

** Öğr. Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Özalp Meslek Yüksekokulu; Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Ekonomisi ve Finansı EABD Doktora Öğrencisi, omerkskn21@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1939-2791>

generally similar to each other. Unlike the other researches conducted, in this research, the sentiment analysis of many Turkish texts shared on the internet sources and social media platforms related to the interest-free finance system in Turkey was executed on a sentence level through www.mediatoolkit.com. For the analysis, the concepts which were frequently encountered in the literature about the interest-free finance system were identified, and all the texts were scanned together with the data set including the key words related to these concepts. The data of this research consisted of 1981 Turkish texts shared on the internet sources and social media platforms related to the interest-free finance system in January 2019. In the analysis, the shares including the concepts related to the interest-free finance system were classified as positive, negative and neutral, the results were interpreted, and suggestions were proposed. According to the result of the research, the fact that "participation banks" are mentioned together with the concept of "interest" in the news in the press constitutes a negative prejudice against these institutions in people. Moreover, the fact that commercial institutions representing the interest-free finance system are referred to both as a bank and with more than one concept causes different feelings about the same institutions in people.

Keywords: Interest-Free Finance System, Participation Bank, Sentiment Analysis, Social Media, Machine Learning

Jel Codes: G21, G22, C80

Giriş

Teknolojinin hızla gelişmesi ile geleneksel iletişim araçları terk edilmiş, internet kaynakları ve sosyal medya platformları her kesimden insanın yoğun bir şekilde kullandığı mecralar haline gelmiştir. İnsanlar, birbirleriyle etkileşim kurarak her türlü konudaki algılarını, bilgilerini ve düşüncelerini internet kaynaklarında ve sosyal medya platformlarında paylaşabilmektedirler. Dolayısıyla bu paylaşımlar, büyük bir veri yığınının oluşmasına sebebiyet vermektedir. Kurumlara/sektörlere/ürünlere yönelik olarak internet kaynaklarında ve sosyal medya platformlarında yer alan paylaşımlar, insanların algılarına, bilgilerine ve düşüncelerine yön verebilmektedir. Bu durum, kurumların internet kaynakları ve sosyal medya platformları ile yakın bir ilişki içerisinde olmalarını kaçınılmaz hale getirmektedir. Fakat bu büyük veri içerisinde bulunan bilgilerin anlamlı ve kullanılabilir hale getirilmeleri gerekmektedir. Kurumlar ancak bu şekilde, hedef kitlenin kendilerine, ürünlerine ve genel olarak sektörle ilgili algılarına, bilgilerine ve düşüncelerine dair durum analizi yapabilmekte ve elde ettikleri sonuçları stratejilerine yön vermede etkin bir şekilde kullanabilmektedirler. İnternet kaynaklarının ve sosyal medya platformlarının kurumlar üzerindeki bu büyük etkileri, farklı yöntemlerle incelemeye tabi tutulmaktadır.

İnternet kaynakları ve sosyal medya platformları üzerine gerçekleştirilen araştırma alanlarından birisi, bu mecralarda yer alan paylaşımların oluşturduğu büyük veriden anlamlı bilgilerin çıkarılmasında kullanılan duygu analizi yöntemidir. Makine öğrenmesi kullanılarak, farklı algoritmalar ile veri setinin analiz edildiği duygu analizi vasıtasıyla internet kaynakları veya sosyal medya platformlarında herhangi bir kurum/sektör/ürün ile ilgili paylaşılmış metinlerdeki ifadelerin yansıttığı duygular, pozitif, negatif veya nötr olarak sınıflandırılabilir. Analiz sonuçlarına göre bir kuruma, sektöre veya ürüne yönelik algının nasıl olduğu, bilgi kirliliğinin ve ön yargıların ne boyutta olduğu konusunda fikir sahibi olunabilmekte ve ne gibi önlemlerin alınması gerektiği konusunda stratejiler geliştirilebilmektedir. Genel bir ifadeyle, nesnel birçok veri üzerinden gerçekleştirilen duygu analizinin, diğer araştırma yöntemlerine göre çok boyutlu faydaları ve avantajları bulunmaktadır.

Bu araştırmanın motivasyon kaynağı, internet kaynaklarında ve sosyal medya platformlarında Türkiye’deki faizsiz finans sistemi ile ilgili paylaşılan Türkçe metinlerin duygu analizini gerçekleştirmektir. Araştırma kapsamında ilk olarak duygu analizi ile ilgili kavramsal çerçeve ortaya konmuş ve konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra, Türkiye’de faizsiz finans sistemi ile ilişkili olan kavramlarla veri seti oluşturularak, internet kaynaklarında ve sosyal medya platformlarında belirlenen kavramlara ait anahtar kelimeleri barındıran Türkçe paylaşımlar taranmış ve bu metinler duygu analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Son olarak bulgular ortaya konularak yorumlanmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmanın Konusu

Bu araştırmanın konusu, faizsiz finans sistemi ile ilgili internet kaynaklarında ve sosyal medya platformlarında paylaşılan Türkçe metinlerin duygu analizi üzerine odaklanmaktadır. Bu

kapsamda, Türkiye’deki faizsiz finans sistemi ile ilgili internet kaynaklarında ve sosyal medya platformlarında paylaşılan Türkçe metinler, pozitif, negatif veya nötr şeklinde yapılan gruplandırma ile incelenerek araştırma sonuçları ortaya konulacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, geleneksel yöntemler (anket, mülakat vs.) kullanılarak genellikle mevcut ve/veya potansiyel müşterilerin Türkiye’deki faizsiz finans sistemine yönelik algılarının, bilgilerinin ve düşüncelerinin araştırıldığı çalışmalardan farklı olarak; günümüz koşullarında en önemli bilgi kaynaklarından biri olarak kabul edilen internet kaynaklarında ve sosyal medya platformlarında faizsiz finans sistemine yönelik paylaşımların, bahsi geçen mevcut ve/veya potansiyel müşterilerin algılarına, bilgilerine ve düşüncelerine muhtemel etkilerini, metin düzeyinde duygu analizi yöntemi ile tespit etmek ve elde edilen sonuçlardan hareketle çözüm önerilerinde bulunmaktır. Özetle bu araştırma; mevcut ve/veya potansiyel müşterilerin faizsiz finans sistemine yönelik algıları, bilgileri ve düşünceleri bir sonuç olarak kabul edildiğinde, bu sonuçları doğuran sebeplerin neler olabileceğinin tespitini amaçlamaktadır.

Araştırmanın Önemi

Türkiye’deki faizsiz finans sistemi ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, sisteme yönelik algı, bilgi ve düşüncelerin, geleneksel yöntemlerle (anket, mülakat vb.) ortaya konulduğu görülmüş, bu araştırmaların kapsamı/kitlesi sınırlı kalmış ve benzer sonuçlar ortaya konulmuştur. Örneğin, yapılan birçok araştırmada hane halkının, katılım bankası çalışanlarının ve kurumsal banka müşterilerinin faizsiz finans sistemine yönelik algı seviyeleri araştırılmış ve algı seviyelerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Toraman, Ata ve Buğan, 2015; Özen, Şenyıldız ve Akarbulut, 2016; Dirican, 2016; Gönen, 2017; Yılmaz, Ekinci ve Önk, 2018). Başka araştırmalarda müşterilerin, üniversite öğrencilerinin ve hane halkının faizsiz finans sistemine yönelik bilgi seviyeleri incelenmiş ve bilgi seviyelerinin düşük olduğu tespit edilmiştir (Kaya, 2013; Gençtürk ve Çobankaya, 2015; Er, Mutlu ve Şahin, 2015; Tatlı, Varol ve Alakuştekin, 2017; Çömlekçi, 2017). Diğer araştırmalarda ise müşterilerin, akademik personelin ve Diyanet personelinin faizsiz finans sistemine yönelik düşünceleri ve tercih sebepleri araştırılmış ve düşüncelerinin ve tercih sebeplerinin dini hassasiyetten uzak olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özsoy, Görmez ve Mekik, 2013; Yıldırım ve Çakar, 2016; Mahmud, 2016; Türkan ve Arpacık, 2017; Durak, Bayat ve Arslan, 2017; Kızıltepe ve Yardımcıoğlu, 2017). Bu araştırmanın önemi; faizsiz finans sistemi ile ilgili internet kaynaklarında ve sosyal medya platformlarında paylaşılan Türkçe metinlerin, Türkiye’deki mevcut ve/veya potansiyel müşterilerin algılarına, bilgilerine ve düşüncelerine etkilerinin duygu analizi yöntemi aracılığıyla değerlendirilmesi ve böylece özgün bir şekilde faizsiz finans literatürüne katkı sağlayacak olmasıdır.

1. Kavramsal Çerçeve

Çalışma kapsamında faizsiz finans sistemine yönelik algıların, bilgilerin ve düşüncelerin farklı bir bakış açısıyla analiz edilmesinin, değerlendirilmesinin ve analiz sonuçlarından hareketle

yapılacak önerilerin, faizsiz finans sistemindeki durumun ve dikkate alınması gereken noktaların tespiti açısından özgün bir şekilde literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın temel hareket noktası olan, internet kaynaklarında ve sosyal medya platformlarında faizsiz finans sistemi ile ilgili Türkçe paylaşımların duygu analizi gerçekleştirilmeden önce, genel olarak duygu analizi ekseninde bazı kavramların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Çalışmanın bu bölümünde duygu analizi ile ilgili açıklamalara yer verilmektedir.

1.1. Duygu Analizi

Teknolojinin gelişmesiyle, verilerin işlenmesi ve analiz edilmesi ile ilgili farklı yöntemler/araçlar geliştirilmiş ve bu analiz yöntemleri/araçları giderek popüler hale gelmiştir. Bu analiz yöntemlerinden biri de farklı araçlarla yapılan ve herhangi bir konuda kişinin duygusunun metinden çıkarılarak analiz edildiği ve yorumlandığı duygu analizi yöntemidir. Başka bir ifadeyle duygu analizi, insanların bir olay, kişi, kurum, ürün veya hizmet hakkındaki her türlü (pozitif, negatif veya nötr) duygularının, saklı olduğu metinden çıkarıldığı çalışmadır.

Duygu analizi, temelde bir metin işleme işlemidir ve bu işlemin amacı, ilgili metinlerin ifade ettiği duygunun sınıfının (pozitif, negatif veya nötr) belirlenmesidir (Seker, 2016, s. 21). Duygu analizinin yapılabilmesinin temel şartı, ilgili metinlerin belirli dilbilgisi kurallarına uygunluğunu sağlamaktır. Aksi takdirde söz konusu metinlerin analizinin sonucunda anlam ve vurgu duygusu tespiti zorlaşmaktadır. Bu analiz, el ile gerçekleştirilebileceği gibi bilgisayar tabanlı algoritmalar ve makine öğrenmesi yoluyla da gerçekleştirilebilir (Akba, 2014, s. 4). Yapılan duygu analizi sonucunda kişilerin bir konu hakkındaki algıları, bilgileri ve düşünceleri belirlenmiş olmaktadır. Bu bağlamda duygu analizi, kurumların ürün ve hizmetleri hakkındaki müşteri tutumlarını ortaya koyabilir, bir kurumun piyasaya süreceği yeni bir ürün veya hizmet için pazar araştırması yapmasında kullanılabilir veya film izleyecek bir kişinin yapılan yorumlardan hareketle film izlemesinde yönlendirici etki yapabilir. Ancak duygu analizinde kullanılacak pozitif, negatif veya nötr verilerin çok olması, bu analizin tek tek el ile gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, duygu analizinin makine öğrenmesi ile çeşitli araçlar üzerinden gerçekleştirilmesi daha hızlı ve verimli olmaktadır (Kaynar, Görmez, Yıldız ve Albayrak, 2016, s. 235).

1.2. Makine Öğrenmesi

Makine öğrenmesi, bilgisayarların tıpkı insanlar gibi öğrenmelerini ve davranmalarını sağlayan ve öğrenmeyi gözlem ve gerçek dünya ile etkileşimden sağlanan veri ve bilgilerle destekleyerek zaman içinde geliştirmeye olanak tanıyan bir bilimdir (Faggella, 2019). Makine öğrenmesi, bilgisayar biliminde yapay zekâ ile bağlantılı olan ve mevcut teknolojilerin arka planında bulunan önemli teknolojilerden biri olarak kabul edilmektedir. Makine öğrenmesi, akademik amaçlı kullanılmasının yanı sıra endüstriyel amaçlı da kullanılabilir. Bu sistem, haber metinlerinin sürekli izlenmesine ve analizine olanak vererek, yatırımların daha etkili bir şekilde yapılmasına imkân tanımaktadır (Atan ve Çınar, 2019, s. 4). Makine

öğrenmesi, makine öğrenme algoritmalarına dayanmakta, söz dizimi ve dil özellikleri kullanılarak duygu analizinin metin sınıflandırma problemini çözmekte kullanılmaktadır (Amanet, 2017, s. 22). Makine öğrenme algoritması olarak genellikle Naive Bayes, Maksimum Entropi, Karar Ağaçları ve Destek Vektör Makineleri gibi sınıflandırma yöntemleri kullanılmaktadır (Parlar, Saraç ve Özel, 2017, s. 1).

1.3. Duygu Analizi Düzeyleri

Duygu analizi düzeyleri/alt çalışma alanları, veri seti kapsamı ve veri setinden çıkarım yapılan bilgilere göre doküman seviyesinde, cümle seviyesinde ve özellik tabanlı düzeyde olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Doküman düzeyinde yapılan duygu analizinde, bir konu hakkındaki yorum ve inceleme yazısı ağır basan görüşe göre pozitif, negatif veya nötr olarak sınıflandırılmaktadır. Bu tür duygu analizi çalışmalarında daha fazla detaya inilmemekte ve metin sınıflandırması bir bütün olarak pozitif, negatif veya nötr şeklinde olmaktadır (Özyurt ve Akcayol, 2018, s. 670-671). Cümle seviyesinde yapılan duygu analizi, doküman düzeyinde duygu analizinde yapılanın aksine, metinlerin bir bütün olarak sınıflandırılmadığı çalışma alanıdır. Cümle seviyesinde yapılan duygu analizinde bir duygu ve düşünce pozitif, negatif veya nötr şeklinde sınıflandırılır. Nötr, duygu ve düşünce belirtilmeyen cümle anlamına gelmektedir (Yıldırım, 2018, s. 8). Bu tür analizde öncelikle her bir metnin duygu ifade edip etmediği tespit edilir ve duygu ifade etmesi halinde pozitif veya negatif olarak sınıflandırılır. Özellik tabanlı düzeyde ise bir yorum ve inceleme yazısı hakkında en kapsamlı bilgiye ulaşılmaya çalışılır (Özyurt ve Akcayol, 2018, s. 671). Başka bir ifadeyle, özellik tabanlı düzeyde duygu analizinde sadece bir ürüne yönelik pozitif ve negatif yorumlar değil, daha spesifik olarak ürünün özelliklerine yönelik yapılan yorumlar ve inceleme yazıları dikkate alınır.

1.4. Duygu Analizinin Avantajları ve Dezavantajları

Duygu analizi, anketler, röportajlar ve gözlemler gibi geleneksel araştırma tekniklerine göre daha hızlı, daha basit, daha ucuz ve gerçek zamanlı bilgi sağlamaktadır. Buna ek olarak geleneksel araştırma yöntemlerinde olduğu gibi ölçülebilirlik ve nesnellik avantajlarını da sunmaktadır (Rambocas ve Gama, 2013, s. 15). İş analitiği ve makine öğrenimi çözümlerinin parçası olan duygu analizi, kurumların ticari faaliyet alanlarında uygulandığında birçok avantaj sağlamaktadır. Kurumlar, insanların çevrimiçi ortamdaki yorum ve incelemelerini bu analize tabi tutarak ürün ve hizmetleriyle ilgili mevcut durum analizi yapabilir ve bu sayede çevrimiçi geri bildirimleri takip edebilirler (Ziora, 2016, s. 240). Mevcut ve potansiyel müşterilerin uzun bir dönem boyunca ürünlere ve hizmetlere nasıl tepkiler verdiklerini anlamak, kurum yönetiminin stratejik olarak daha ilgi çekici içerik planlamasına ve gerekli önlemleri almasına yardımcı olacaktır. İnternet kaynaklarındaki ve sosyal medya platformlarındaki duyarlılığın izlenmesi, müşteri hizmetleri temsilcilerinin ürün ve hizmet şikayetlerini hızlı bir şekilde öğrenmesine ve çözüme kavuşturmasına imkân sağlayacaktır. Kurum, duygu analizi ile internet kaynaklarındaki ve sosyal medya platformlarındaki memnuniyetsizliği yakından takip edebilecek ve bunlara etkin bir şekilde yanıt vererek

olumsuz duyguların diğer insanlar arasında da yayılmasını önleyebilecektir (“TERRIFICDATA”, 2017). Duygu analizinin hızlı, kapsamlı ve diğer araştırma yöntemlerine (anket, mülakat vs.) göre daha az maliyetli olması, müşterilerle ilişkilerin ve kurumsal itibar yönetiminin maliyetlerini düşürebilecek ve böylece kurumlara ekonomik katkısı olabilecektir. Duygu analizi, teknolojinin gelişmesine paralel olarak geliştirilmekte ve yeni uygulama alanlarının ortaya çıktığı bir konu olarak güncelliğini korumaktadır.

Duygu analizinin pek çok avantajı olduğu gibi dezavantajları da bulunmaktadır. Özellikle kısa cümleler ve metin parçaları duygu analizi için yeterli derecede güvenilir olmayabilir. En önemli ve üzerinde en çok durulan dezavantajı, paylaşılan metinlerin ironi, mizah ve alay vb. içeriğe sahip olması durumunda, ayrıntılı bir şekilde duygu analizinin zor olabilmesidir. Bu metinler duygu analizini yanıltabilmektedir (“TYPELY”, 2018). Genel olarak duygu analizi araçları, herhangi bir metni duygu ve düşünce açısından analiz etmede iyi bir iş çıkarsa da şimdilik mükemmel değildir. Fakat gelişen teknoloji ile paralel olarak duygu analizi araçları da geliştirilmektedir. Yakın bir gelecekte duygu analizinin dezavantajları yerini avantajlara bırakabilir.

2. Literatür Taraması

Son yıllarda internet kaynaklarındaki ve sosyal medya platformlarındaki paylaşımlar üzerinden duygu analizi araçları vasıtasıyla çeşitli konularda duygu analizi araştırmaları yapılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde söz konusu araştırmalara ulusal ve uluslararası çalışmalar şeklinde ayrı ayrı, özet olarak yer verilmektedir.

Tablo 1: Duygu Analizi ile Çeşitli Konularda Yapılmış Araştırmalara İlişkin Literatür Özeti (Yazarlar Tarafından Oluşturulmuştur)

YAZAR(LAR)	YIL	ARAŞTIRMA ALANI	ARAŞTIRMA KONUSU	ARAŞTIRMA BULGULARI
ULUSAL ÇALIŞMALAR				
Atan ve Çınar	2019	Borsa İstanbul	BİST 30 şirketleri ile ilgili 2014 yılı haber verilerinin duygu analizi ve şirket değerleri arasındaki ilişki.	Finansal piyasalarla ilgili yayınlanan haberler ve bunların duygu tonları ile finansal değerler arasında karşılıklı ilişki vardır.
Kızılkaya	2018	Cumhurbaşkanlığı ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri	24 Haziran seçimleriyle ilgili tweetlerin duygu analizini seçim sonuçları ile karşılaştırma.	Genel olarak seçim sürecinde yaratılan olumsuz algılar duygu skorlarının sonuçlarla örtüşmemesine yol açmıştır.
Çetinkaya ve Ceng	2018	Black Friday Etkinliği	Black Friday etkinliği ile ilgili tweetlerin tüketici sinizmi bağlamında duygu analizi.	Tüketicilerin Black Friday ile ilgili duygularını negatif (%71,84) olarak dile getirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.
Yıldırım	2018	Hava Durumu, Hafta Günlerine Göre Paylaşım ve Survivor Programı	3 farklı konu başlığında atılan tweetler üzerinden duygu analizi gerçekleştirmek.	Kış aylarında atılan tweetlerin duygusu negatif, bahar ve yaz aylarında atılan tweetlerin duygusu pozitif. Cuma,

				cumartesi, pazar günleri atılan tweetlerin duygusu pozitif. Survivor programı tweetlerinin duygusu negatif.
Önden ve Calli	2018	Apple ve Samsung Resmi Twitter Yardım Masası	Ürünler ile ilgili sorun yaşayan müşterilerin markalar ile etkileşimleri ve bu etkileşimlerin içeriğinin duygusal değişimi olarak ele alınması.	Markalar, kendilerine çevrimiçi yardım masaları üzerinden iletilen talep ve şikayetleri ivedilikle çözmüşler ve sorun yaşamış müşterilerini mutlu etmişlerdir. Bu müşterilerin sadık müşterilere dönüştükleri sonucuna varılmıştır.
Akın ve Şimşek	2018	Bir Televizyon Kanalındaki Programlar	TV programları ile ilgili Kasım-Haziran 2017 tarihlerinde atılan tweetlerin duygu analizi ve reyting ile ilişkisi.	Programlar hakkında atılan pozitif ve nötr duygulu tweetlerdeki artışın reyting değerlerinde artışa sebep olduğu, negatif duygulu tweetlerdeki artışın ise reyting değerlerini düşürdüğü sonucu ortaya çıkarılmıştır.
Akın	2017	Borsa İstanbul	7 Yatırım Kuruluşunun raporları üzerinden duygu analizi yaparak, pay senetlerinin fiyatları ile raporlarda yer alan negatif-pozitif yorumlar arasındaki ilişkiyi ölçmek.	Yapılan analiz sonucunda, yatırım kuruluşlarının raporlarındaki negatif yorumlar ile pay senetlerinin fiyatları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.
Albayrak, Topal ve Altıntaş	2017	Bedelli Askerlik	Twitter üzerinden bedelli askerlik ile ilgili atılmış tweetlerin duygu analizi.	Tweetlerin %16 oranında pozitif, %5 oranında negatif ve %79 oranında nötr olduğu tespit edilmiştir.
Yıldırım ve Yüksel	2017	Telekomünikasyon Sektöründeki Bir Şirketin Hisseleri	Duygu analizi yoluyla belirlenen günlük duygu polarite değerleri ile hisse fiyatı hareketinin yönü arasında günlük bazda korelasyon analizi.	Araştırma konusu olan iki veri seti arasında negatif ve orta düzeyde bir bağıntıya rastlanmıştır.
Kocak, Polat ve Kocak	2016	Havayolu Ulaşımı	Twitter kullanıcılarının havayolu ulaşımı ile ilgili yorumlarının derlenerek duygu analizi çalışmasının yapılması.	Analiz sonucunda havayolu pazarına yönelik duygu kutupları %28 pozitifdir. Mevcut ve potansiyel yolcuların daha çok negatif yargılarda bulunması, ucuz değil-hiç-rötar kelimelerinin etiket bulutunda ön plana çıkmasıyla açıklanabilmektedir.
Beyhan	2014	3 GSM Firması	Firmalar ile ilgili tweetlerin duygu analizini firmaların satış verileri, reklam ve	Duygu analizi ile elde edilen sonuçlar ve oranlar, firmaların gerçek satış değerlerine paralel

			pazarlama stratejileri ile değerlendirmek.	çıkıştır. Reklam filmleriyle ilgili tweetler genel anlamda negatiftir.
ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR				
Rusydia, Firmansyah ve Marlina	2018	Mikrotekafül	İnsanların Endonezya’daki ve Malezya’daki mikrotekafül sektörüne yönelik duygularını makale, dergi ve diğer yazılar üzerinden analiz etmek.	Endonezya’da mikrotekafül ile ilgili duygu analizinin sonuçları; %52 pozitif, %28 negatif, %20 nötr duygu. Malezya’da mikrotekafül ile ilgili duygu analizinin sonuçları; %62 pozitif, %23 negatif, %15 nötr duygu.
BrandsEye	2017	Güney Afrika Bankaları	Güney Afrika’daki 5 banka ile ilgili sosyal medya platformlarından veri toplamak ve duygu analizi yaparak bankaları karşılaştırmak.	Diğer bankalarla karşılaştırıldığında, Capitec en çok tercih edilen/pozitifliği en yüksek banka olmuştur. Bunu FNB takip etmiştir. Standart Banka ve Absa, genel olarak en az tercih edilen/pozitifliği en düşük bankalar olmuştur.
BrandsEye	2017	Birleşik Krallık Bankaları	İngiltere’deki 6 banka müşterilerinin bankaları hakkında ne düşündüklerini 323.000 sosyal medya paylaşımının duygu analizini yaparak ortaya koymak.	Tüketiciler sırasıyla en fazla hizmet eksikliği, sorunların çözümünde gecikmeler ve dolandırıcılık konularında paylaşım yapmışlardır. Müşteriler, online bankacılık uygulamaları, ATM’ler ve müşteri çağrı merkezine erişim vb. konusunda şikayetçilerdir.
Afolabi, Ezenwoke ve Ayo	2017	Nijerya’da Bankalar	Nijerya’daki 5 büyük banka ile ilgili Facebook ve Twitter metin içeriklerini analiz ederek sosyal medya rekabet analizi yapmak ve sosyal medya verilerini yararlı bilgiye dönüştürmek.	Araştırmadan elde edilen sonuçlar göstermiştir ki metin madenciliği ve duygu analizi sosyal medya verileri üzerinden fevkalade ve önemsiz olmayan bir rekabet avantajı sağlamakta ve bankalara çeşitli fırsatlar sunmaktadır.
Enevoldsen ve Hansen	2017	Danimarka Gazeteleri	Danimarka gazetelerindeki politik önyargıları nesnel olarak değerlendirebilmek için duygu analizinin kullanılıp kullanılmayacağını incelemek.	Araştırma sonucunda gazetelerde bulunan ön yargıların daha nesnel ve niceliksel bir şekilde ölçülebilmesi için otomatikleştirilmiş bir duygu analizinin kullanılabileceği ileri sürülmüştür.
Gupta, Simaan ve Zaki	2016	Küresel Mali Krizde Başarısız Olan 52 Kamu Bankası	Finansal metinsel duyguların analizi ile banka başarısızlıklarının ne ölçüde tahmin edilebileceğini belirlemek,	Pozitif ve negatif duygular üzerinden banka başarısının ve başarısızlığının %80 doğruluk payıyla tahmin edildiği görülmüştür. Pozitif duyguların

			bir bankanın sağlamlığını metinsel duyarlılık analizi kullanarak değerlendirmek.	negatif duygulara göre daha güçlü bir tahmin gücü içerdiği ortaya çıkmıştır.
Raicu ve Türkeş	2016	Dijital Bankacılık	Dijital bankacılık ortamında müşterinin davranışını değerlendirmede fikir madenciliği ve duygu analiz yöntemlerine dayanan bir yaklaşım sunmak.	Dijital devrimin fırsatlarla geldiği ve değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiş ve bankaların dijitalleşmesinin gerekliliği ve olası etkileri ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Duygu analizinin dijital ortamda önemli faydalar sağlayacağı ifade edilmiştir.
Dickinson ve Hu	2015	Microsoft, Walmart, Goldman Sachs ve Cisco Systems	4 firma hakkında Twitter’da yapılan paylaşımların duygu analizini yaparak analiz sonuçları ile bu firmaların hisse senetlerinin fiyatları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak.	Analiz sonucunda normalize edilmiş duygu analizinin sonuçları ile firmaların hisse senedi fiyatlarındaki değişimler arasında ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. İlişkiler firmalar açısından farklılık göstermektedir.
Nopp ve Hanbury	2015	Bankacılık Sistemindeki Risk Değerlendirmesi	Metinsel verilerin (mektup, rapor vs.) duygu analizinin bir bankanın riske yönelik tutum ve düşüncelerini ölçüp ölçemediğini incelemek.	Yapılan analiz sonucunda metinsel verilerin duygu skorları 2002 ile 2014 arasındaki büyük ekonomik olayları iyi bir şekilde yansıtmaktadır.
Greaves, Ramirez-Cano, Millett, Darzi ve Donaldson	2013	İngiltere’deki Hastaneler	Hastaneler hakkında 6412 çevrimiçi paylaşımın diğer geleneksel yöntemlerden farklı olarak duygu analizini yapmak ve hastaların tecrübelerini ortaya koymak.	Bu çalışma ile hastaların sağlık bakım tecrübeleri hakkında çevrimiçi yorumların, yeni bir yaklaşımla, duygu analizinin makul bir doğruluk derecesiyle mümkün olduğu ortaya konulmuştur.
Rao ve Srivastava	2012	Dow Jones Borsası Endüstri Endeksi, NASDAQ 100 Endeksi ve 13 Teknoloji Firmasının Hisse Senedi Fiyatı	Söz konusu endekslerin ve teknoloji firmalarının hisse senedi fiyatlarının yönü ile Twitter duygu analizi sonuçları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak.	Duygular pozitif ve negatif olarak sınıflandırılmış ve bu analiz sonuçları ile hisse senedi fiyatlarının ve endekslerin hareket yönü arasında yüksek bir korelasyon ilişkisi tespit edilmiştir.

Literatür özeti incelendiğinde, söz konusu araştırmaların çeşitli sektörlerde/alanlarda yapıldığı ve araştırma verilerinin genellikle Twitter platformundan elde edildiği görülmektedir. Ülkemizde yapılan araştırmalar incelendiğinde genel olarak bankacılık sistemi, özelde faizsiz finans sistemi ile ilgili bir duygu analizi çalışmasına rastlanılmamıştır. Bu durum, faizsiz finans sistemi açısından bir dezavantaj olarak değerlendirilebilir.

3. Faizsiz Finans Sistemi ile ilgili İnternet Kaynaklarındaki ve Sosyal Medya Platformlarındaki Türkçe Paylaşımların Duygu Analizi

Bu bölümde, araştırma kapsamında kullanılan duygu analizi yöntemi hakkında bilgi verilecek ve analiz sonucunda elde edilen sonuçlar yorumlanacaktır.

3.1. Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada, Türkiye’de faizsiz finans sistemi ile ilgili kavramlar, özellikle markalara hizmet sağlamak amacıyla web tabanlı hizmet veren “www.mediatoolkit.com” tarafından makine öğrenmesi ile oluşturulmuş algoritma kullanılarak, cümle seviyesinde duygu analizine tabi tutulmuştur.

Bu sistem, araştırılmak istenen kavramları kelime veya hashtag (etiket) olarak içeren sosyal paylaşımları, istenilen internet kaynaklarında ve sosyal medya platformlarında taramaya, taranan verilerin gösterimine ve analizine olanak vermektedir. Elde edilen veriler, oluşturulmuş algoritmayla, metin içerisinde kullanılan kelimelerin yansıttığı duygu durumları ile eşleştirilerek; pozitif, negatif veya nötr olarak değerlendirilmekte ve bunun neticesinde araştırılan kavramlar hakkında duygu analizi ortaya konmaktadır.

Araştırmada, literatürde faizsiz finans sistemi ile ilişkili çokça karşılaşılan genel kavramlar, bu kavramlarla ilişkili olduğu düşünülen anahtar kelimeler kullanılarak veri seti oluşturulmuş (bkz. Tablo 2), Ocak 2019’da internet kaynaklarındaki ve sosyal medya platformlarındaki paylaşımlar taranmış ve araştırmanın sonuçları elde edilmiştir. Veriler, internet kaynakları olarak, Türkiye’deki haber siteleri, kurum siteleri, forum siteleri ve bloglardan; sosyal medya platformları olarak ise yaygın olarak kullanılan Twitter, Instagram, Facebook ve YouTube’dan elde edilmiştir.

Tablo 2: Kavramlar ve İlişkili Anahtar Kelimeler / Veri Seti (Yazarlar Tarafından Oluşturulmuştur)

No	Kavramlar	Anahtar Kelimeler
1	İslam Ekonomisi	İslam Ekonomisi, İslami Ekonomi, İslam İktisadı, İslami İktisad, İslami İktisat, #islamekonomisi, #islamiekonomi, #islamiktisadı, #islamiiktisad, #islamiiktisat
2	Katılım Bankası	Katılım Bankası, Katılım Bankacılığı, Katılım Finans, #katılımbankası, #katılımbankacılığı, #katılımfinans
3	İslami Banka	İslami Banka, İslami Bankacılık, İslami Finans, #islamibanka, #islamibankacılık, #islamifinans
4	Faizsiz Bankacılık	Faizsiz Banka, Faizsiz Bankacılık, Faizsiz Finans, #faizsizbanka, #faizsizbankacılık, #faizsizfinans
5	Kar Payı	Kar Payı, Karpayı, Kar Zarar Ortaklığı, Gelir Ortaklığı, Katılma Hesabı, #karpayı, #karzararortaklığı, #gelirortaklığı, #katılmahesabı
6	Tekafül	Tekafül, İslami Sigorta, Katılım Sigorta, Faizsiz Sigorta, #tekafül, #islamisigorta, #katılımsigorta, #faizsizsigorta
7	TKBB	TKBB, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, #tkbb

Kullanılan yazılım neticesinde elde edilen verilerin analizi otomatik olarak yapılmış ve daha sonrasında kullanıcıya sağlanan arayüz sayesinde, tüm paylaşımlar araştırmacılar tarafından tek tek incelenmiş ve hatalı duygu atanması durumları minimize edilmeye çalışılmıştır. Şöyle ki, Şekil 1 incelendiğinde, kullanılan yazılım algoritması, faiz oranlarındaki düşüşü pozitif bir duygu olarak değerlendirmiştir. Fakat, “katılım bankası” ile “faiz” kelimesinin bir arada kullanılması, negatif bir duygu oluşturmaktadır. Bu gibi kelimeleri içeren ve yazılımın pozitif olarak değerlendirdiği birçok sosyal paylaşım düzeltilerek sonuçlar elde edilmiştir. Bunun yanında, Şekil 2’deki paylaşımlara benzer durumda olan ve doğrudan bir duygu yansıtmaktan ziyade, kurumların işe alım ilanları, gerçekleştirilen ziyaretler, eğitim programları hakkındaki bilgiler vb. paylaşımları, kullanılan yazılım pozitif duygu olarak değerlendirmiştir. Fakat, bu tür içeriklere sahip sosyal paylaşımlar nötr olarak düzeltilerek sonuçlar elde edilmiştir. Şekil 3’te de pozitif duygu olarak değerlendirilen sosyal paylaşımlara örnek verilmiştir.

Şekil 1: Duygu İfadesi Negatif Olarak Değerlendirilen Sosyal Paylaşım Örnekleri

Kuveyt Türk Konut Kredisi Faiz Oranı Yüzde 0.98 Olarak Güncellendi!
İş İlanları ve Ekonomi Haberleri 3 months ago
Kuveyt Türk katılım bankası konut finansmanı kar payı 0.98 olarak revize edildi. Kuveyt Türk 0.98 Konut Kredisi Veren Bankalar Arasında Katıdıl Kimler 0.98 Faiz Oranı İle Konut Kredisi Kullanacak?
REACH: 24,865 INTERACTIONS: 3 ENGAGEMENT RATE: N/A INFLUENCE: 7/10

BDDK Katılım bankacılığı ürünleri ile ilgili bugün yeni bir yönetmelik yayımladı. İngiliz borsacılarına komisyon ödenmesi karşılığı yapılan (faizcilikten ibaret) Teverruku mevzuata koydu. İlgililer ve buna fetva verenler şu Teverrukun mahiyetini bir bileler...
Servet Bayındır 25 days ago
REACH: 3,312 INTERACTIONS: 193 ENGAGEMENT RATE: N/A INFLUENCE: 3/10

Şekil 2: Duygu İfadesi Nötr Olarak Değerlendirilen Sosyal Paylaşım Örnekleri

Kuveyt Türk Katılım Bankası Banka Memuru Alım İlanı Yayımladı
İş İlanları ve Ekonomi Haberleri 3 months ago
Kuveyt Türk Katılım Bankası Banka Memuru Alım İlanı Yayımladı Kuveyt Türk Katılım Bankası çeşitli pozisyonlarda görev vermek üzere banka memuru alımı yapacağını ilan etti. Banka tarafından yayımlanan ilana dair... Kuveyt Türk Katılım Bankası Banka
REACH: 25,345 INTERACTIONS: 7 ENGAGEMENT RATE: N/A INFLUENCE: 7/10

Bosna Hersek'teki Katılım bankasından TKBB'ye ziyaret
katilimanaliz.com 3 months ago
- "BBI (Bosna Bank International) Hakkında" Bosna Bank International, hem BH'de hem de bu bölgede İslami finans ilkelere ... Bosna Bank International şu anda Bosna Hersek'te İslami Bankacılık için lokomotif görev görmektedir. Türkiye ile yakın
REACH: 1 INTERACTIONS: N/A ENGAGEMENT RATE: N/A INFLUENCE: 1/10

Şekil 3: Duygu İfadesi Pozitif Olarak Değerlendirilen Sosyal Paylaşım Örnekleri

Tarım Kredi'den faizsiz üretim modeli
huriyet.com.tr 3 months ago
) Genel Müdürü Fahrettin Poyraz, Katılım bankacılığı ... "TARIMDA KATILIM BANKACILIĞI KEŞFEDİLMELİ" çiftçilerden ... Biz Vakıf katılım bankası ile örnek olsun diye bir proje ... katılım bankası'nın Türkiye'nin katılım bankası olmaya
REACH: 78,750 INTERACTIONS: N/A ENGAGEMENT RATE: N/A INFLUENCE: 10/10

Katılım fonları da TMSF güvencesi altında
memurlar.net 3 months ago
Birikten yapılan açıklamada, özel finans kurumlarının (ÖFK), tasarruf sahiplerinden "özel cari hesap ve katılma hesabı" adı altında topladıkları fonların, başlangıçta TMSF veya başkaca bir sigorta sisteminin kapsamına girmediği hatırlatıldı.
REACH: 1,808 INTERACTIONS: N/A ENGAGEMENT RATE: N/A INFLUENCE: 8/10

Veri dönemi olarak, bankaların dönem sonu işlemlerinin tamamlanıp, finansal başarılarının değerlendirildiği ve özellikle ülkemizde Emlak Katılım Bankası ve Tarım Kredi Katılım Bankası kurulmasının gündemde olduğu Ocak ayı (01.01.2019-31.01.2019) seçilmiştir.

3.2. Araştırma Sorusu

Bu araştırmanın sorusu; “Türkiye’de faizsiz finans sistemi ile ilgili “İslam Ekonomisi”, “Katılım Bankası”, “İslami Banka”, “Faizsiz Bankacılık”, “Kar Payı”, “Tekafül” ve “TKBB” kavramlarının yer aldığı sosyal paylaşımların duygu analizi sonuçları nasıldır?” şeklindedir.

3.3. Araştırma Bulguları

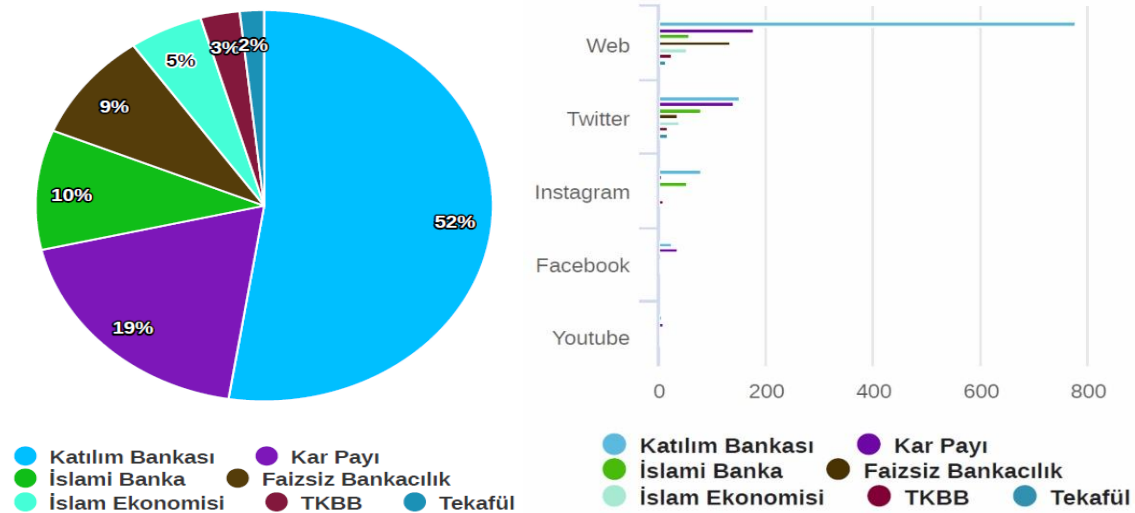
Faizsiz finans sistemi ile ilişkili veri setinde yer alan kavramları ve anahtar kelimeleri içeren internet kaynaklarındaki ve sosyal medya platformlarındaki toplam paylaşım sayısı 1.981’dir. Bu paylaşımlar ile ulaşılan toplam gösterim sayısı, 07.02.2019 tarihi itibarı ile 283.872’dir (Tablo 3).

Tablo 3: Kavramlarla İlgili Toplam Veri ve Görüntülenme Sayısı

Kavramlar	İslam Ekonomisi	Katılım Bankası	İslami Banka	Faizsiz Bankacılık	Kar Payı	Tekafül	TKBB	TOPLAM
Veri Sayısı	103	1.040	196	179	374	34	55	1.981
Toplam Görüntülenme								283.872

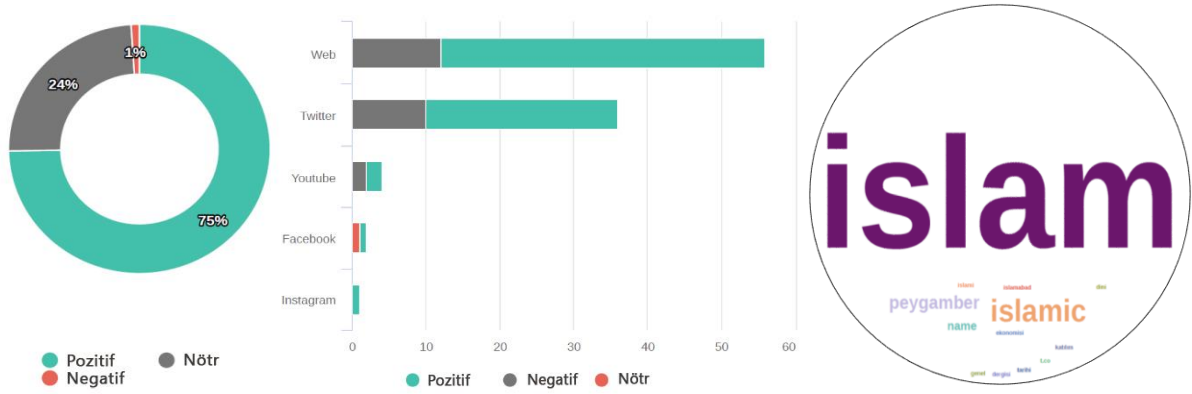
Toplam veri içerisinde “Katılım Bankası” kavramı ile ilgili paylaşımlar %52 ile en büyük paya sahipken, “Tekafül” ile ilgili paylaşımlar ise %2 ile en küçük paya sahiptir. Bunun yanında, araştırma verilerini oluşturan paylaşımlar çoğunlukla internet kaynaklarında yer alırken, sosyal medya platformları arasında en fazla paylaşım Twitter üzerinden yapılmıştır (bkz. Grafik 1).

Grafik 1: Kavramlara Ait Paylaşım Oranları ve Paylaşım Kanalları

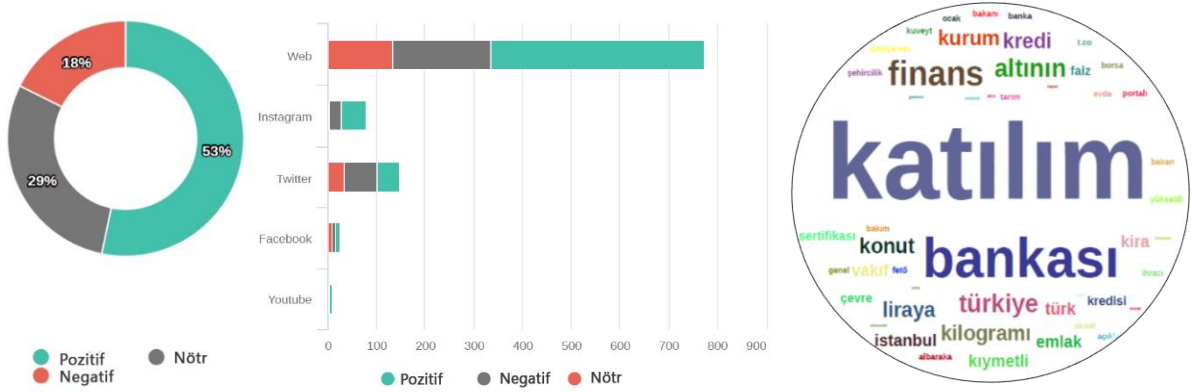
Verilerin genel durumundan sonra, araştırmanın konusunu oluşturan, faizsiz finans sistemi ile ilgili kavramlara ait paylaşımların duygu analizleri tek tek ortaya konulacaktır.

Grafik 2: İslam Ekonomisi Kavramı ile ilgili Paylaşımların Duygu Analizi ve Kelime Bulutu

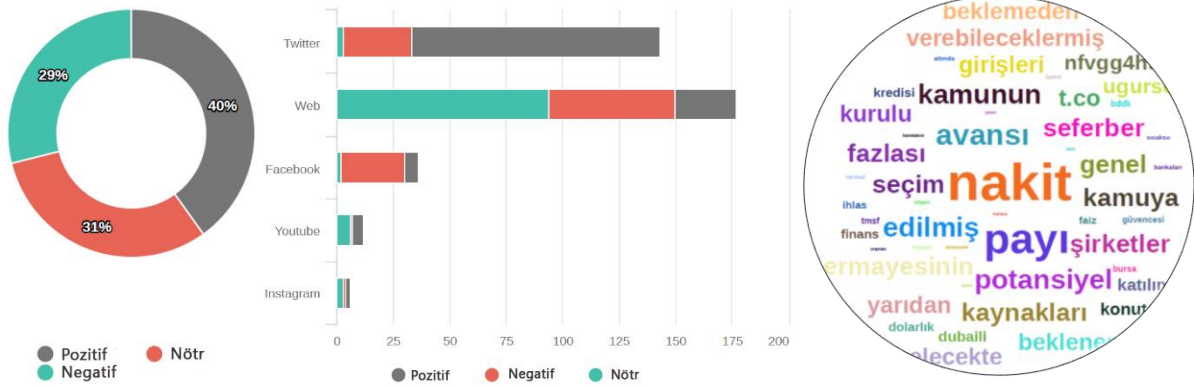
Faizsiz finans sisteminin dayanağı olarak “İslam Ekonomisi” kavramı ile ilgili içeriğe sahip paylaşımlar incelendiğinde; Tablo 3’ten de görüleceği üzere toplam paylaşım sayısı 103’tür. Grafik 2 incelendiğinde; bu paylaşımların büyük kısmının internet kaynaklarında ve Twitter’da yapıldığı ve paylaşımların %75 oranla pozitif duygu yansıttığı görülmektedir. Negatif duygu yansıtan sosyal paylaşımların oranı %1’dir. Söz konusu 103 paylaşımında en çok kullanılan kelimeler, kullanım sıklığına göre kelime bulutu ile gösterilmiştir.

Grafik 3: Katılım Bankası Kavramı ile ilgili Paylaşımların Duygu Analizi ve Kelime Bulutu

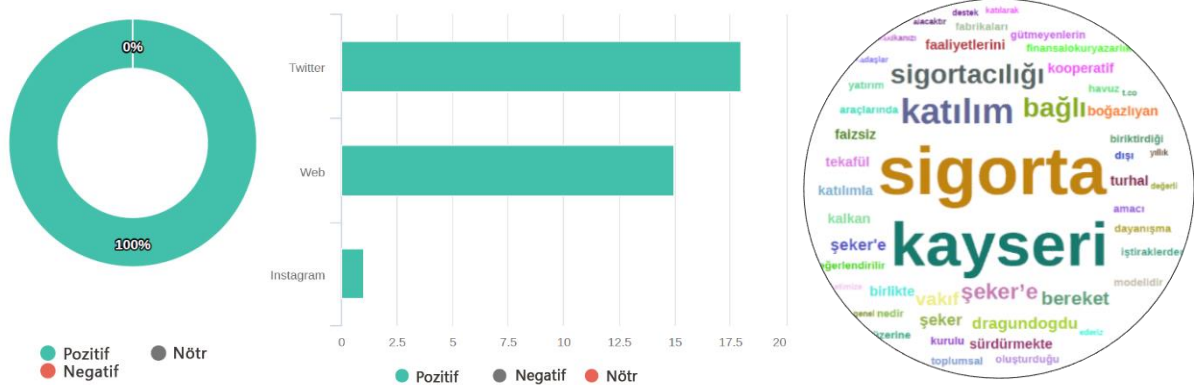
“Katılım Bankası” kavramı ile ilgili içeriğe sahip paylaşımlar incelendiğinde; Tablo 3’ten de görüleceği üzere toplam paylaşım sayısı 1.040’tır. Grafik 3 incelendiğinde; bu paylaşımların büyük kısmının internet kaynaklarında ve Twitter’da yapıldığı ve paylaşımların %53 oranla pozitif duygu yansıttığı görülmektedir. Negatif duygu yansıtan paylaşım oranı %18’dir. Söz konusu 1.040 sosyal paylaşımında en çok kullanılan kelimeler, kullanım sıklığına göre kelime bulutu ile gösterilmiştir.

Grafik 6: Kar Payı Kavramı ile ilgili Paylaşımların Duygu Analizi ve Kelime Bulutu

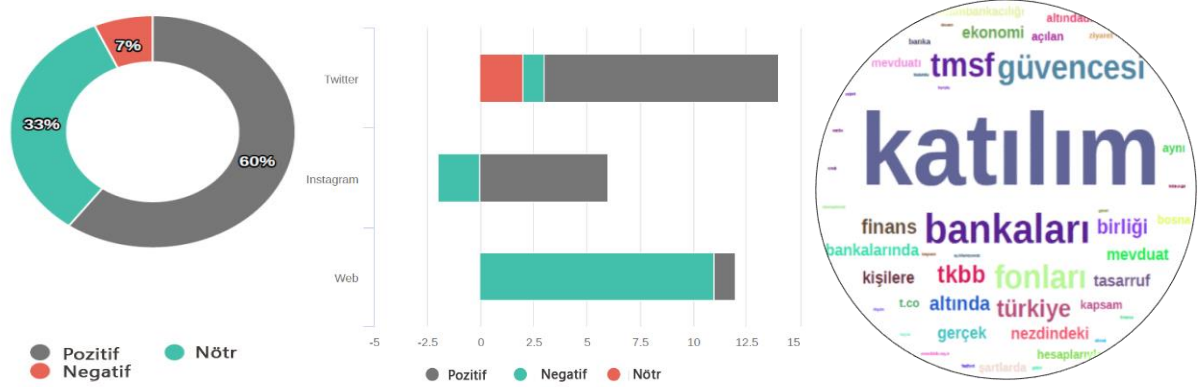

“Kar Payı” kavramı ile ilgili içeriğe sahip paylaşımlar incelendiğinde; Tablo 3’ten de görüleceği üzere toplam paylaşım sayısı 374’tür. Grafik 6 incelendiğinde; bu paylaşımların büyük kısmının internet kaynaklarında ve Twitter’da yapıldığı ve paylaşımların %29 oranla pozitif duygu yansıttığı görülmektedir. Negatif duygu yansıtan paylaşım oranı %31’dir. Söz konusu 374 paylaşımında en çok kullanılan kelimeler, kullanım sıklığına göre kelime bulutu ile gösterilmiştir.

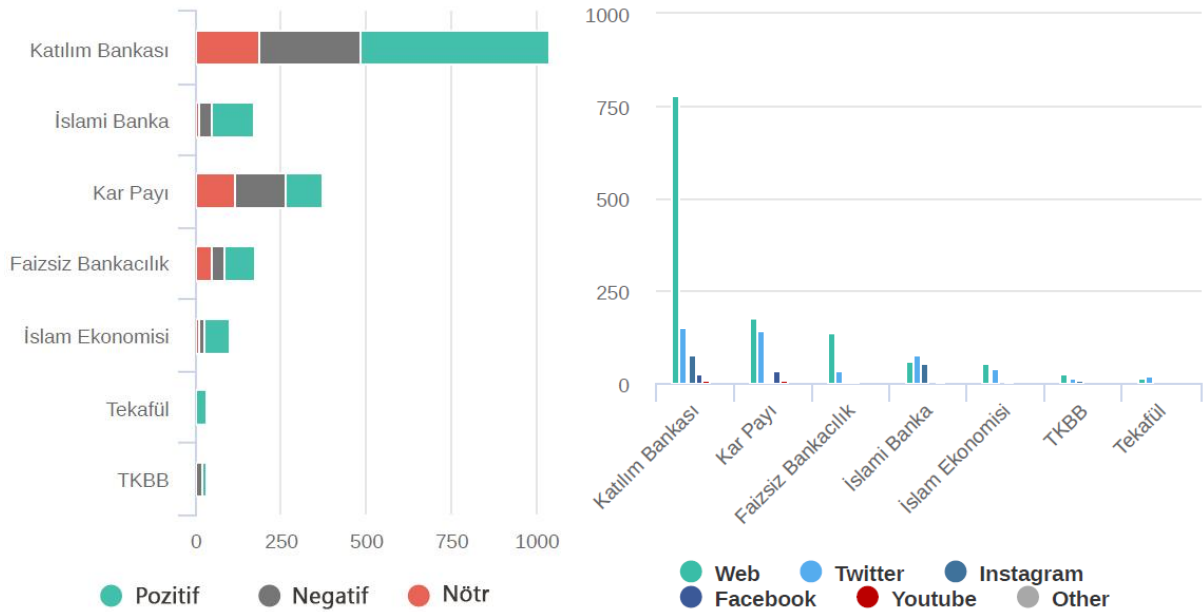
Grafik 7: Tekafül Kavramı ile ilgili Paylaşımların Duygu Analizi ve Kelime Bulutu

“Tekafül” kavramı ile ilgili içeriğe sahip paylaşımlar incelendiğinde; Tablo 3’ten de görüleceği üzere toplam paylaşım sayısı 34’tür. Grafik 7 incelendiğinde; bu paylaşımların büyük kısmının Twitter’da ve internet kaynaklarında yapıldığı ve paylaşımların %100 oranla pozitif duygu yansıttığı görülmektedir. Söz konusu 34 paylaşımında en çok kullanılan kelimeler, kullanım sıklığına göre kelime bulutu ile gösterilmiştir.

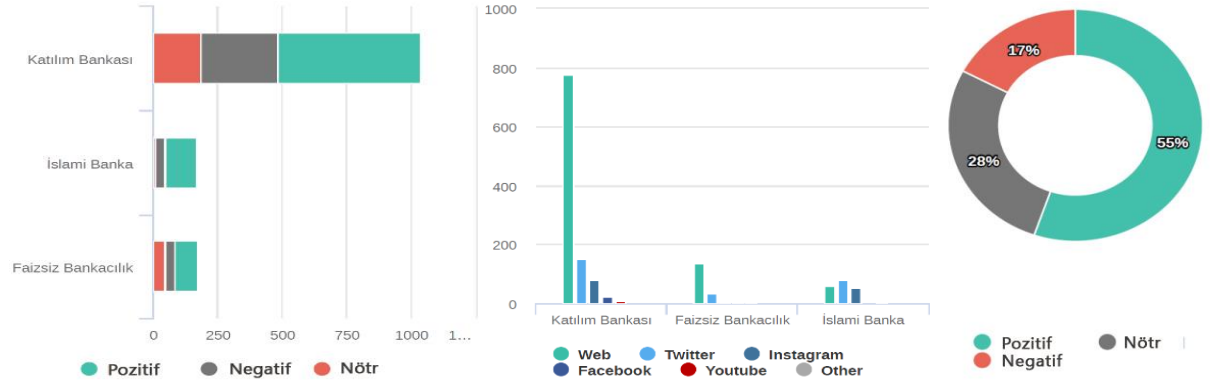
Grafik 8: TKBB Kavramı ile ilgili Paylaşımların Duygu Analizi ve Kelime Bulutu

“TKBB” kavramı ile ilgili içeriğe sahip paylaşımlar incelendiğinde; Tablo 3’ten de görüleceği üzere toplam paylaşım sayısı 55’tir. Grafik 8 incelendiğinde; bu paylaşımların büyük kısmının Twitter’da ve internet kaynaklarında yapıldığı ve paylaşımların %33 oranla pozitif duygu yansıttığı görülmektedir. Negatif duygu yansıtan paylaşım oranı %7’dir. Söz konusu 55 paylaşımında en çok kullanılan kelimeler, kullanım sıklığına göre kelime bulutu ile gösterilmiştir.

Grafik 9: Tüm Kavramlara Ait Paylaşımların Duygu Durumları ve Paylaşım Kanalları

Grafik 9’da faizsiz finans sistemi ile ilgili belirlenen tüm kavramlara ait paylaşımların duygu durumları ve paylaşım kanalları yer almaktadır. Hakkında en fazla paylaşımın yapıldığı kavramın “katılım bankası” olması, faizsiz finans sistemi içerisinde en bilinen ve kullanımı en yaygın olan kavram olmasından dolayı beklenen bir sonuçtur. Ayrıca, benzer nitelikteki bir diğer sonuç da yine katılım bankalarınınca kullanılan “kar payı” kavramıyla ilgili paylaşımların ikinci sırada yer alıyor olmasıdır.

Grafik 10: Faizsiz Finans Sisteminde Bankalar için Kullanılan Kavramların Bir Arada Değerlendirilmesi

Grafik 10'da faizsiz finans sistemi içerisinde faaliyet gösteren bankalar için kullanılan "katılım bankası", "İslami banka" ve "faizsiz bankacılık" kavramlarını içeren internet kaynakları ve sosyal medya platformlarında yer alan metinlerin birlikte değerlendirilmesi gösterilmektedir. Paylaşımlarda en çok "katılım bankası" kavramının kullanıldığı ve bu paylaşımların çoğunluğunun web sitelerinde yer aldığı görülmektedir. Aynı zamanda bu üç kavram bir arada değerlendirildiğinde, metinlerin yansıttığı duyguların %55'inin pozitif olduğu anlaşılmaktadır.

4. Sonuçlar ve Öneriler

Finans sistemi içerisinde özellikle "faiz" hassasiyeti olan kişilere finansal aracılık hizmeti sunmak amacıyla konvansiyonel sistemden farklılaşan faizsiz finans sistemi, ülkemizde 2005 yılından önce "Özel Finans Kurumları" adıyla temsil edilmiş, 2005 yılında ise banka statüsü kazanmaları ile kendilerini konvansiyonel rakiplerinden farklılaştıracak bir kavrama ihtiyaç duymuşlardır. Bu kavram, "katılım" olarak belirlenmiş ve faizsiz finans sistemi içerisinde hizmet veren tüm bankalar ortak karar ile "katılım" kavramını kullanmışlardır.

Günümüzde "katılım bankası" kavramının "İslami ilkelerle, faizsiz işlem yapan bankayı akla getirdiği" bir gerçektir. Bu durum, son yıllarda ülkemizde kamuya ait konvansiyonel bankaların "katılım" kavramını kullanarak, faizsiz finans sistemi içerisinde de yer almalarıyla görülebilmektedir. Bununla birlikte "katılım" kavramı, faizsiz finans sistemindeki tüm bankalar tarafından kabul edilmiş ve kullanılmış olsa da bu bankaların "İslami" veya "faizsiz" bankalar olarak da anıldığı görülmektedir.

Faizsiz finans, İslam ekonomisi sisteminin bir parçası olarak düşünülebilir. Dolayısıyla, genel bir değerlendirme yapılmak istenildiğinde, İslam ekonomisinin ve faizsiz finansın birlikte ele alınması daha doğru sonuçlar verecektir. Araştırmada da bu düşünceden hareketle, İslam ekonomisi kavramı ile faizsiz finans sistemi ve bu finans sistemi çerçevesinde kullanılan kavramlar birlikte ele alınmıştır. Araştırma kapsamında yapılacak analiz için internet kaynaklarında ve sosyal medya platformlarında ilgili kavramların yer aldığı Türkçe metinler toplanmış ve metinlerin duygu analizi yapılmıştır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, 2005 yılından sonra faizsiz finans sisteminde kullanılmaya başlanan “katılım” kavramı ile birlikte, piyasada “İslami” ve “faizsiz” kavramları da kullanılmaktadır. Grafik 10’da her üç kavram ile ilgili paylaşım sayısı ve kavramlara yönelik duygu durumları birlikte gösterilmiştir. Grafik 10 incelendiğinde “katılım bankası” kavramını içeren metin sayısının en fazla, “İslami banka” ve “faizsiz bankacılık” kavramlarını içeren metin sayısının ise daha az ve birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. “Katılım bankası”, “İslami banka” ve “faizsiz bankacılık” kavramlarının yer aldığı metinlerin duygu analizi sonuçları incelendiğinde “faizsiz bankacılık” kavramını içeren metinlerin %29’unun, “İslami banka” kavramını içeren metinlerin %4’ünün ve “katılım bankası” kavramını içeren metinlerin ise %18’inin negatif duygu barındırdığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre oransal olarak en fazla negatif duygu içeren metinler “faizsiz bankacılık” kavramı ile ilgili iken, en az negatif duygu içeren metinler ise “İslami banka” kavramı ile ilgilidir. Bu durum, finansal piyasalarda uzun zamandır yer alan konvansiyonel bankaların faizli işlem yapmalarının, banka kavramı ile faizin bir arada algılanmasının ve insanların faizsiz banka olgusunun gerçekleşmesine karşı önyargı barındırmalarının bir sonucu olarak yorumlanabilir. Aynı zamanda, Şekil 1’de görüldüğü üzere, “katılım bankaları”nın basında yer alan haberlerde “faiz” kavramı ile bir arada anılmasının, insanlarda olumsuz önyargı oluşturduğu söylenebilir. Grafik 10 incelendiğinde, “katılım bankası”, “İslami banka” ve “faizsiz bankacılık” kavramlarının bir arada ele alınması durumunda, internet kaynaklarındaki sosyal medya platformlarındaki tüm metinlerin %55’inin pozitif duygu barındırdığı görülmektedir. Sonuç olarak, faizsiz finans sistemini temsil eden ticari kurumların hem banka olarak hem de birden çok kavramla birlikte anılmasının, insanlarda aynı kurumla ilgili farklı duygulara yol açtığı söylenebilir. Diğer bir bakış açısı ile, faizsiz finans sistemini temsil eden ticari kurumların “katılım” kavramı ile tanımlanabileceği düşüncesi, bu kavramın yerine toplum nezdinde “İslami” ve “faizsiz” gibi farklı kavramların kullanılmasından anlaşılacağı üzere, tam olarak karşılık bulamamıştır. Başka bir ifadeyle “katılım” kavramının tam olarak ne ifade ettiğinin anlaşılabilmesi için, bu kavramın bazı diğer kavramlarla desteklenmesi/açıklanması gerekmektedir.

Banka ile faiz kavramının bir arada algılandığının bir göstergesi de “kar payı” kavramını içeren metinlerin duygu analizi sonuçlarında görülmektedir. Analiz sonucuna göre “kar payı” kavramını içeren metinler, %29 oranla pozitif duygu yansıtırken, %31 oranla negatif duygu yansıtmaktadır (bkz. Grafik 6). Ayrıca, “faizsiz bankacılık” kavramını içeren metinler de %29 oranında negatif duygu yansıtmaktadır (bkz. Grafik 5). Her iki sonuç birlikte değerlendirildiğinde, banka ve faiz kavramının birlikte algılanmasının, insanlarda “kar payı” ile “faizsiz bankacılık” kavramlarına yönelik olumsuz bir önyargıya yol açtığı söylenebilir.

Bu araştırma göstermektedir ki; Türkiye’de faizsiz finans sistemine karşı önyargıların temel sebeplerinden biri, faizsiz finansı temsil eden “özel finans kurumları”nın 2005 yılında “banka” statüsüne geçmesi ile birlikte başlayan kavramsal kargaşadır. İslam ekonomisine karşı negatif bir duygu durumu söz konusu değilken, aynı durum katılım bankaları için söylenememektedir. Çünkü, “faiz” hassasiyeti olanlara yönelik İslami bir alternatif olmayı

amaçlayan bu kurumlar, özgün kimlikte bir yapı oluşturamamış ve “banka” kavramını taşımaları da konvansiyonel rakiplerine benzetilmelerine sebep olmuştur. Dolayısı ile katılım bankaları bu önyargıları aşip kendi sistemlerini anlatmakta büyük güçlükler çekmektedir. İslami temellere dayanan faizsiz finans sistemindeki kurumlar, sömürü mantığıyla ortaya çıkan konvansiyonel rakiplerinden; üretimi, paylaşımı ve ahlaki değerleri ön planda tutacak şekilde ayrışmalıdır. Bu farklılığın göstergesi olarak en azından “banka” terimi yerine “finans” teriminin kullanılması daha doğru olacaktır. Aynı zamanda, konvansiyonel rakipleri ile aynı çerçevede düşünülmesinin diğer bir sebebi olarak da yine konvansiyonel rakiplerinin “faiz oranları”na yakın “kar/katılma payı oranları” ile finansman sağlamaları ve mevduat toplamalarıdır.

Katılım bankaları bu önyargıları ortadan kaldırmak ve özgün kimliklerine kavuşabilmek üzere, günümüzde özellikle internet kaynaklarında ve sosyal medya platformlarında etkin bir şekilde yer almalı, yanlış ve eksik bilgileri tespit ederek düzeltilmesini sağlamalı ve özellikle basın mensuplarının veya haber sitelerinin haberleri oluştururken, daha özenli olmaları ve doğru kavramsal terminolojiyi kullanmaları yönünde bilgilendirme çalışmaları yapmaları gerekmektedir. Çünkü, faizsiz finans sistemi ile ilgili yanlış kavram kullanımı, toplum nezdinde negatif duyguların oluşmasına sebep olabilmektedir.

Dolayısıyla, katılım bankalarının 2025’teki %15 pazar payı hedefine ulaşmaları için mevcut ve potansiyel müşteri kitlesini iyi değerlendirebilmeleri, insanların algılarının, bilgilerinin ve düşüncelerinin ne olduğunu bilmeleri/analiz edebilmeleri önemlidir.

Kaynakça

- Afolabi, I. T., Ezenwoke, A. A., & Ayo, C. K. (2017). Competitive Analysis of Social Media Data in the Banking Industry. *Int. J. Internet Marketing and Advertising*, 11(3), 183-201.
- Akba, F. (2014). Duygu Analizinde Öznitelik Seçme Metriklerinin Değerlendirilmesi: Türkçe Film Eleştirileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Akın, B., & Şimşek, U. T. (2018). Sosyal Medya Analitiği İle Değer Yaratma: Duygu Analizi İle Geleceğe Yönelim. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(3), 797-811.
- Akın, N. U. (2017). Türkiye Borsası İçin Duygu Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Albayrak, M., Topal, K., & Altıntaş, V. (2017). Sosyal Medya Üzerinde Veri Analizi: Twitter. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22, 1991-1998.
- Amanet, H. (2017). Türkçe Sosyal Medya Metinlerinde Duygu Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Atan, S., & Çınar, Y. (2019). Borsa İstanbul'da Finansal Haberler İle Piyasa Değeri İlişkisinin Metin Madenciliği ve Duygu (Sentiment) Analizi İle İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 74(1), 1-34.
- Beyhan, H. D. (2014). Sosyal Medya Üzerinden Metin Madenciliği ve Duygu Analizi İle Pazar Değerlendirme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- BrandsEye. (2017). *South African Banking Sentiment Index*. BransEye.
- Çetinkaya, Ö. A., & Ceng, E. (2018). Türkiye'deki Black Friday Etkinliğinin Tüketici Sinizmi Bağlamında Bir Değerlendirmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(4), 167-180.
- Çömlekçi, İ. (2017). İslami Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Katılım Bankaları Müşterileri Üzerine Bir Araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(63), 1423-1439.
- Dickinson, B., & Hu, W. (2015). Sentiment Analysis of Investor Opinions on Twitter. *Social Networking*(4), 62-71.
- Dirican, C. (2016). Katılım Bankacılığının Gelişiminde Nakit Yönetimi Hizmetlerinin Etkileri ve Anket Çalışması ile Banka Çalışan Algısının Analizi. *Maliye Finans Yazıları*(105), 223-242.
- Durak, İ., Bayat, M., & Arslan, H. M. (2017). Banka Seçiminde Müşteri Tercihleri: Katılım Bankaları Üzerine Amprik Bir İnceleme. *The Journal of Social Science*, 1(2), 60-70.
- Enevoldsen, K. C., & Hansen, L. (2017). Analysing Political Biases in Danish Newspapers Using Sentiment Analysis. *Journal of Language Works*, 2(2), 87-98.

- Er, B., Mutlu, M., & Şahin, Y. E. (2015). Daha Bilgili, Daha Doğru: İslami Finans Okuryazarlığı Üzerine Bir Araştırma. *International Congress on Islamic Economics and Finance* (s. 1-22). Sakarya: Beşiz Yayınları.
- Faggella, D. (2019, Ocak 28). *What is Machine Learning?* Şubat 08, 2019 tarihinde Emerj: <https://emerj.com/ai-glossary-terms/what-is-machine-learning/> adresinden alındı
- Gençtürk, M., & Çobankaya, F. T. (2015). Katılım Bankalarının Batı Akdeniz Bölgesindeki Farkındalık Düzeyinin Tespiti. *Bankacılar Dergisi*(93), 82-105.
- Gönen, İ. (2017). Katılım Bankalarının Finans Sektörü İçindeki Yeri ve Katılım Bankalarına Yönelik Müşteri Algısı Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Greaves, F., Ramirez-Cano, D., Millett, C., Darzi, A., & Donaldson, L. (2013). Use of Sentiment Analysis for Capturing Patient Experience From Free-Text Comments Posted Online. *Journal of Medical Internet Research*, 15(11).
- Gupta, A., Simaan, M., & Zaki, M. J. (2016). When Positive Sentiment Is Not So Positive: Textual Analytics and Bank Failures. Available at SSRN: Social Science Research Network 2773939.
- Kaya, R. (2013). Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankalarının Tercih Nedenleri ve Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Kaynar, O., Görmez, Y., Yıldız, M., & Albayrak, A. (2016). Makine Öğrenmesi Yöntemleri ile Duygu Analizi. *International Artificial Intelligence and Data Processing Symposium* (s. 234-241). Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Kızılkaya, Y. M. (2018). Duygu Analizi ve Sosyal Medya Alanında Uygulama. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kızıltepe, K., & Yardımcıoğlu, F. (2017). Diyanet Personelinin Faiz Hassasiyeti Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 172-225.
- Kocak, B. B., Polat, İ., & Kocak, C. B. (2016). Twitter Kullanıcılarının Havayolu Pazarına Yönelik Duygu Kutuplarının Belirlenmesi: Bir Fikir Madenciliği Örneği. *PressAcademia Procedia*, 2(1), 684-691.
- Mahmud, F. L. (2016). Türkiye'de Müşterilerin Katılım Bankacılığını Tercih Etme Nedenleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nopp, C., & Hanbury, A. (2015). Detecting Risks in the Banking System by Sentiment Analysis. *Proceedings of the 2015 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing* (s. 591-600). Lisbon: Association for Computational Linguistics.

- Önden, A., & Calli, M. K. (2018). Markaların Sosyal Medya Yardım Masası Hesaplarına Yapılan Şikayetlerin Analizi: Yüksek Teknoloji Ürünleri Üzerine Bir Çalışma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(4), 554-574.
- Özen, E., Şenyıldız, L., & Akarbulut, K. (2016). Faizsiz Bankacılık Algısı: Uşak İli Örneği. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 2(4), 1-19.
- Özsoy, İ., Görmez, B., & Mekik, S. (2013). Türkiye’de Katılım Bankalarının Tercih Edilme Sebepleri: Ampirik Bir Tetkik. *Yönetim ve Ekonomi*, 20(1), 187-206.
- Özyurt, B., & Akcayol, M. A. (2018). Fikir Madenciliği ve Duygu Analizi, Yaklaşımlar, Yöntemler Üzerine Bir Araştırma. *S.Ü. Müh. Bilim ve Tekn. Derg.*, 6(4), 668-693.
- Parlar, T., Saraç, E., & Özel, S. A. (2017). Comparison of Feature Selection Methods for Sentiment Analysis on Turkish Twitter Data. *Signal Processing and Communications Applications Conference (SIU), 2017 25th* (s. 1-4). Antalya: IEEE.
- Raicu, I., & Türkeş, M. C. (2016). An Opinion Mining and Sentiment Analysis Approach for Evaluating Customer Satisfaction in a Digital Banking Environment. *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, 2(18), 1-16.
- Rambocas, M., & Gama, J. (2013). *Marketing Research: The Role of Sentiment Analysis-Working Paper*. Porto: FEP ECONOMICS AND MANAGEMENT.
- Rao, T., & Srivastava, S. (2012). Analyzing Stock Market Movements Using Twitter Sentiment Analysis. *Proceedings of the ASONAM 201* (s. 119-123). IEEE Computer Society.
- Rusydiana, A. S., Firmansyah, I., & Marlina, L. (2018). Sentiment Analysis of Microtakaful Industry: Comparison of Indonesia and Malaysia. *International Journal of Nusantara Islam*, 6(1), 20-34.
- Seker, S. E. (2016). Duygu Analizi (Sentimental Analysis). *YBS Ansiklopedi*, 3(3), 21-36.
- Tatlı, H., Varol, A., & Alakuştekin, A. (2017). Katılım Bankacılık Hizmetlerinde Tüketici Tercihlerini Etkileyen Faktörler: Bingöl’de Bir Uygulama. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 9(2), 65-80.
- TERRIFICDATA. (2017, Haziran 7). *TERRIFICDATA*. Şubat 09, 2019 tarihinde <http://terrificdata.com/2017/06/07/benefits-sentiment-analysis-social-media/> adresinden alındı
- Toraman, C., Ata, H. A., & Buğan, M. F. (2015). İslami Bankacılık Faaliyetlerine Yönelik Müşteri Algısı Üzerine Bir Araştırma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 14(4), 761-779.
- Türkan, Y., & Arpacık, M. (2017). Din Görevlilerinin Katılım Bankacılığına Bakış Açısı: Bingöl İlinde Bir Uygulama. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 233-244.
- Typely. (2018, 19 Ocak). Şubat 09, 2019 tarihinde Typely: <https://typely.com/blog/making-use-of-sentiment-analysis/> adresinden alındı

- Yıldırım, İ., & Çakar, R. (2016). Katılım Bankacılığı Kullanımı Etkileyen Faktörlere Yönelik Bir Araştırma. *Global Business Research Congress*. 2, s. 552-563. İstanbul: PressAcademia Procedia.
- Yıldırım, M., & Yüksel, C. A. (2017). Sosyal Medya İle Hisse Senedi Fiyatının Günlük Hareket Yönü Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Duygu Analizi Uygulaması. *UIİİD-IJEAS*, 2017 (22. UPK Ahmet Hamdi İslamoğlu Özel Sayısı)(22), 33-44.
- Yıldırım, S. (2018). Twitter Verileriyle Duygu Analizi ve Türkçe Duygu Kütüphanesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, T., Ekinci, S., & Önk, K. (2018). Kobi'lerin Katılım (İslami-Faizsiz) Bankalarının Faaliyetlerine Yönelik Tutumlarının Tespit Edilmesine Yönelik Bir Araştırma. *International Journal of Academic Value Studies*, 4(18), 54-69.
- Ziora, L. (2016). The Sentiment Analysis as a Tool of Business Analytics in Contemporary Organizations. *Studia Economiczne*(281), 234-241.

The Evaluation of Interest-Free Finance System in Turkey within the Context of Sentiment Analysis

Extended Abstract

With the rapid development of technology, traditional communication tools have been abandoned, the internet sources (news sites, corporate sites, forums, blogs etc.) and social media platforms (Twitter, Instagram, Facebook, YouTube etc.) have become the channels that people from all segments use intensively. By interacting with each other, people can share their perceptions, knowledge and opinions on any subject on the internet sources and social media platforms. The internet sources and social media platforms, where people share their feelings and thoughts intensively, constitute important sources of information. The information potential of these sources, where social sharing is made, provides an important advantage to the institutions that are interested in the sentiments and thoughts of their target groups and who want to give direction to their strategies by taking this information into consideration. Nowadays, survey or interview method is usually preferred to determine the sentiments and thoughts of people about an institution / sector / product. However, reaching these target groups through these methods can be time consuming and costly.

It is relatively faster and less costly to collect information from the target audience of an institution / sector / product through the internet sources and social media platforms. In addition, the fact that the internet sources and social media platforms that almost everybody uses are a great source of data is a significant advantage compared to other methods. This large data source can be analyzed using various analysis methods. One of the methods of analysis of data collected from the internet sources and social media platforms is the sentiment analysis. By using machine learning, the sentiments reflected by the statements in the texts shared regarding any institution / sector / product on the internet sources or social media platforms are analyzed through the sentiment analysis where data set is analyzed with different algorithms. According to the analysis results, it is possible to have an idea regarding the perception towards an institution, sector or product, the extent of information pollution and prejudices, and the precautions to be taken. Texts of the shares on the internet sources and social media platforms are analyzed by means of the sentiment analysis tools and these shares are classified as positive, negative or neutral feelings. Thus, the sentiment analysis of an institution / sector / product is made and the sentiments and thoughts of the target group can be learned and used to guide the strategies. In general terms, the sentiment analysis, which is performed via many objective data, has multidimensional benefits and advantages compared to other research methods.

In Turkey, a lot of researches were made on the interest-free finance system. In these researches, the survey and interview methods were used in general, and this situation caused the researches in question to be limited to a certain audience. In addition, the subjects and results of these researches were generally similar to each other. Unlike the other researches conducted, in this research, the sentiment analysis of many Turkish texts shared on the internet

sources and social media platforms related to the interest-free finance system in Turkey was executed on a sentence level through www.mediatoolkit.com. The subject of this research is to focus on the sentiment analysis of the Turkish texts shared on the internet sources and social media platforms related to the interest-free finance system in Turkey. This research aims to determine the causes of the outcomes when the perceptions, knowledge and opinions of current and/or potential customers towards the interest-free finance system are accepted as an outcome. The importance of this research is that it evaluates the effects of the Turkish texts related to interest-free finance system shared on the internet sources and social media platforms on the perceptions, knowledge and opinions of the current and/or potential customers in Turkey through the sentiment analysis method, and thus, it will originally contribute to the interest-free finance literature.

Within the scope of this research, first of all, conceptual framework related to the sentiment analysis was presented and literature review was conducted. For the analysis, the concepts which were frequently encountered in the literature about the interest-free finance system were identified, and all the texts were scanned together with the data set including the key words related to these concepts. The data of this research consisted of 1981 Turkish texts shared on the internet sources and social media platforms related to the interest-free finance system in January 2019. In the analysis, the shares including the concepts related to the interest-free finance system were classified as positive, negative and neutral, the results were interpreted, and suggestions were proposed. According to the result of the research, the fact that "participation banks" are mentioned together with the concept of "interest" in the news in the press constitutes a negative prejudice against these institutions in people. Moreover, the fact that commercial institutions representing the interest-free finance system are referred to both as a bank and with more than one concept causes different feelings about the same institutions in people.

İktisad Meselesine Usûlî Bir Bakış¹

Takî El-Osmanî

Çeviri: Ozat Shamshiyev**

DOI: 10.25272/ijisef.620110

Type: Translation

Öz

İslam dini, iktisad konusunda, ifrat ve tefritten uzak mutedil bir yol izlemiştir; bir yandan geçim temini ile rızık elde etmenin insanın müstağnî kalamayacağı husus olduğunu kabul ederken, öte yandan, insanın maîşet talebini hayatının aslî amacına dönüştürmesini tasvip etmemiştir. Bundan dolayıdır ki, Kur'ân ayetlerinin bir yandan ruhbanlığı yerdığını görürken; diğer yandan Allah'ın lütfunu ummayı emrederek, ticaretle uğraşmayı "Allah'ın fazlını istemek" olarak isimlendirdiğine şahitlik ederiz. İslamî anlayışa göre iktisad, Allah (c.c.) tarafından bazı doğal dinamiklere tevdi edilmiş bir nizamdır. Söz konusu dinamiklerin başında şüphesiz, arz-talep dengesi gelmektedir. İslam iktisadı, ferdî mülkiyeti inkar edercesine sınırlandıran sosyalist ekonomi ile bireyin mülkiyeti ve iktisap hakkı noktasında hiçbir kuvvet ve kudret tanımayan kapitalist ekonomi anlayışlarından farklı olarak vasat bir yol takip etmektedir.

Anahtar kelimeler: İslam iktisadı, Sosyalizm, Kapitalizm, Usûlî Mukayese.

¹ Bu makale, Muhammed Takî el-Osmanî tarafından, *Sahîh-i Müslim* üzerine yapılan *Tekmiletü Fethi'l-Mülhim* isimli çalışmanın alışverişler bahsine yazılan mukaddimenin çevirisidir.

**Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Hukuku Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi, ozshamshiyev@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9385-7235>

1. Giriş

1.1. İslam'da İktisad Meselesi

İktisad ve maîşet meselelerine geçmeden önce İslam iktisadını diğer iktisad nazariyelerinden ayıran temel noktaya dikkat çekmemiz gerekmektedir. Bu nokta-i fârika şudur ki, İslam, dünya menfaatlerini tümünden terk etme ve geçim temini için çalışıp çabalamayı hoş görmeme noktasında ruhbanlığa karşı gelerek, insanın iktisadî alanda çalışmasını mübah, hatta yerine göre müstehab veya vâcip kabul etmekle beraber, her şeye rağmen ekonomik gelişmeyi ve yükselişi insan hayatının gayesi olarak görmediği gibi, iktisad olayını da insanın en temel problemi olarak görmez. İşte burada, İslamî iktisad ile materyalist iktisad arasındaki en temel fark ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, maddeci (materyalist) iktisad, "maîşet" meselesini insan için asıl hedef addetmekte, malı-mülkü ve müreffeh hayatı insanoğlunun dünya hayatında yapabildiklerinin tamamı için asıl gaye ve temel hedef olarak belirlemekte, insanın kendi ve diğer insanların refah seviyesini yükseltmekten başka amacı olamayacağını iddia etmektedir.

İslamî iktisad ise, bir yandan geçim temini ile rızık elde etmenin insanın müstağnî kalamayacağı husus olduğunu kabul ederken, öte yandan, insanın maîşet talebini hayatının aslî amacına dönüştürmesini yasaklamıştır. Bundan dolayıdır ki, Kur'ân ayetlerinin bir yandan ruhbanlığı yerdiğini görürken; diğer yandan Allah'ın fazlını talep etmeyi emrederek, ticaretle uğraşmayı "Allah'ın fazlını istemek" olarak isimlendirdiğine; malı "hayır" olarak ifade ettiğine; gıdaları "rızkın tayyib (tertemiz) olanları", giyim-kuşamı "Allah'ın ziyneti", evi ise "huzur" olarak dile getirdiğine tanıklık ederiz. Fakat bununla beraber, bir başka açıdan dünya hayatından "geçici bir meta" olarak bahsederek birçok ayet-i kerimede dünyayı zemmettiğine de şahitlik ederiz.

Elbette bu, [nasslar arasındaki] bir çelişki veya tutarsızlık değildir. Bunun temel espirisi şudur ki, Kur'ân, maîşet araçlarının tamamını, insanın hedef tuttuğu temel gayesine giden yolda geçmek durumunda olduğu birer merhale olarak görür. İnsanın temel gayesi, Allah'ın rızasına ve âhîret yurdundaki ebedî mutluluğa giden yolu kolaylaştıran ahlakî erdemlerdir. Şüphesiz ki, insanın hakikî problemi ve asıl hedefi bu mutluluğa erişmekten ibarettir. Mutluluğa erişmek, dünya hayatının zorlu ve engebeli yollarına uğramadan söz konusu olamayacağına göre, dünya hayatında ihtiyaç duyacağımız araçları tahsîl etmek durumundayız.

Öyle ise, dünya nimetleri, insan hayatı için gerçek karargâhına varmak üzere bir köprü ve geçit konumunda olduğu sürece, "Allah'ın fazlı", "hayır", "Allah'ın ziyneti" ve "huzur" gibi anlamlara gelir. Şayet insan, yolunu şaşırır, dünya hayatının güzelliklerine kendini kaptırarak hayal ve kuruntuların tutsağı olur da asıl hedefini unutarak araçları amaç hâline getirirse, işte o zaman söz konusu araçlar, Kur'an-ı Kerim'in diliyle, birer "geçici meta", "fitne" ve "düşman" hâline gelir. Nitekim, Yüce Allah (c.c.) şu ayet-i celilede, bu mânayı (dünya ve âhîret dengesi) açıkça dile getirmiştir: *"Allah'ın sana verdiklerinde âhîret yurdu için çabala; fakat, dünya hayatından nasîbini de unutma!"*²

² Kasas, 28/77.

1.2. Sermaye ve Mülkiyetin Hakikati

İslam iktisadı konusunda önem arz eden noktaların ikincisi, tabiatı ne olursa olsun sermayenin gerçek anlamda Allah'ın mahlûku ve mülkiyeti olduğu, insanoğlunun sahip olduklarının ise gerçekte Allah'ın bir bağıışı olduğudur. Nitekim Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır: *“Onlara Allah'ın size verdiği maldan verin!”*³ Kur'ân-ı Kerim, bir başka yerde bunun sebebine şöyle işaret etmiştir: İnsanın, bir şeyi üretme, varlığa getirme noktasında, mânileri ortadan kaldırmak için çaba sarf etmekten öte yapacağı bir şey yoktur. Çalışmalarının meyve (ürün) vermesi, gayretinin netice doğurması ise ancak Allah'ın emriyle mümkündür. Zira, insanın, toprağa tohumu atıp taş ve benzeri engelleri izâle etmekten başka kudreti dâhilinde olan bir durum yoktur. Tohumun büyümesi, fidan olduktan sonra ağaca dönüşmesi, ancak Allah'ın kudretiyle meydana gelmektedir. Cenâb-ı Hak (c.c.) buyuruyor ki, *“Ektiklerinize hiç baktınız mı! Onları yerden siz mi bitiriyorsunuz, yoksa Biz miyiz bitiren?!”*⁴ Bir başka ayette ise şöyle buyurur: *“Kudretimizle kendileri için hayvanlar yarattığımızı, onların da (sadece) o hayvanlara mâlik olduklarını görmezler mi?!”*⁵

Yukarıdaki ayetler, sermaye ve onun mülkiyetinin hakikatine dair temel noktayı aydınlatmaktadır. O temel nokta, hangi şekilde olursa olsun sermaye ve servetin Allah'ın mülkü olduğu, onu insana rızık olarak verenin yine Allah olduğu gerçeğidir. Bu anlamda, mal (servet) Allah'ın mülkü olduğuna göre, insan, ancak İslam şeriatine göre belirlenen özel yollarla bu servetin mâliki olabilmektedir. İnsana, mal üzerindeki tasarruf hakkını veren Allah olduğuna göre, mal üzerindeki tasarruf noktasında insanın Allah'ın ahkâmına boyun eğmesi gerekmektedir. Dolayısıyla insan, birtakım şeylere mâlik olup onlar üzerinde tasarruf yetkisine sahip olmasına rağmen, onları kullanma ve tasarrufta bulunma noktasında mutlak hürriyeti hâiz değildir. Aksine, Allah'ın hükmü ve emrine teslimiyet göstermesi, hadlerini çiğnememesi ve kânunlarına uyarak mal varlığını ancak Allah'ın emrettiği yerlere harcaması, yasakladığı yerlerden de çekmesi îcab etmektedir. Yüce Allah (c.c.), bu gerçeği şu kavliyle açıklamıştır: *“Allah'ın sana verdiklerinde âhiret yurdu için çabala; fakat, dünya hayatından nasibini de unutma! Allah'ın sana ihsanda bulunduğu gibi sen de iyilik yap! Yeryüzünde fesad çıkarmaya yeltenme!”*⁶

İşte bu ayet, İslam'a göre mülkiyet felsefesini îzâh ederek şu hükümleri özetlemektedir:

1. İnsan elinde servet adına ne varsa, hepsi Allah'ın insana verdiği lütfudur.
2. İnsan, sahip oldukları üzerinde tasarruf ederken gayesi olan âhireti unutmamalıdır.
3. Servet, Allah'ın rızık olduğu içindir ki, onda Allah'ın emirlerine göre tasarruf edilmelidir. Bu da iki şekilde mümkündür:

³ Nûr, 24/33.

⁴ Vâkıa, 56/58-59.

⁵ Yâsîn, 36/71.

⁶ Kasas, 28/77.

Birincisi, Allah'ın insana, malını başkasına infak etmeyi emretmesiyle olur. Bu, kesinlikle uyulması gereken bir buyruktur. Çünkü Allah, malı üzerinde mülkiyet yetkisi vererek, insana ihsanda bulunmuştur. Bu nedenle, başkasına iyilik yapmasını emretmeye hakkı vardır.

İkincisi, söz konusu malla ilgili herhangi bir tasarrufu yasaklamasıyla olur. Bu da, Allah'ın insana, toplumsal bir problem veya yeryüzünde fesada sebebiyet verecek bir konuda malını sarfetmesine izin vermemesidir.

İşte bu, İslam'ın mülkiyet nazariyesini kapitalizm ve sosyalizmden ayıran en bariz karakteristik özelliğidir. Bilindiği üzere, kapitalizmin aslı, vâkıada materyalizme dayanmaktadır. Materyalizme göre ise insan, kendi malı ve serveti hususunda yegâne otorite sahibidir. Malının kullanımına ve tasarrufuna başka hiçbir kuvvet veya kudret karışamaz. O, malı hususunda dilediği gibi davranmaya sonuna kadar hak sahibidir. İşte tam da bu noktada Kur'ân-ı Kerim, Şuayb (a.s.) kavminin *"Babalarımızın taptıklarını terk ederek mallarımızda dilediğimizi yapmaktan alıkoyan senin namazın mı?!"*⁷ sözüne işaret ederken böyle bir zihniyeti zemmetmiştir. Çünkü, Şuayb (a.s.) kavmi, malın, bir rızık veren kimse olmadan gerçek anlamda kendilerinin mülkü olduğuna itikad ettikleri zaman, *"bizim malımız"* ifadesini kullanmışlar; *"mallarımızda dilediğimizi yapmak"* diyerek de malları üzerinde tam mülkiyet ve tasarruf sahibi olduklarını iddia etmişlerdir. Bu söylem, böyle bir anlayışın kaçınılmaz bir sonucudur. Şuayb (a.s.)'ın kavminin açığa vurduğu bu düşünce, kapitalizmin de can damarı ve ruhudur. Kur'ân-ı Kerim, malı doğrudan insana nisbet eden düşünceyi, servet ve varlığın gerçek anlamda Allah'a ait olduğunu haykıran bir düşünceyle değiştirerek, kapitalizm felsefesini yıkmış⁸ ve hemen arkasından *"size verdiği (mallar)..."*⁹ diyerek özel mülkiyeti tamamen inkar eden sosyalizmin köküne balta vurmuştur.

Şimdi, İslam iktisadının kapitalist ve sosyalist düzenlerden ayrılan yönlerini ve her bir felsefenin diğerinden ayrılan özelliklerini zikretmeyi uygun görüyoruz:

Kapitalizm: Hiçbir kayıt veya sınır tanımayan ferdi mülkiyet ilkesini ortaya koymaktadır.

Sosyalizm: En azından üretim araçlarında bireysel mülkiyeti reddederek, şahsın özel mülkiyetini inkâr etmektedir.

İslam: Şahsın özel mülkiyetini kabul eder; fakat, onu bütün hadlerden bilâkayıt bırakarak fesada yol açmasına izin vermez.

2. İslam İktisadı ile Modern İktisad Sistemleri Arasında Usûlî Açıdan Bir Mukayese

Yukarıda verilen iki mukaddimededen sonra, İslam iktisadı ile modern ekonomi düzenleri arasındaki temel (usûlî) farkları, bu düzenlerin temel ilkelerini ve İslam'a göre yanlışlıklarını ortaya koymaya çalışacağız.

⁷ Hûd, 11/87.

⁸ *"Onlara Allah'ın size verdiği maldan verin!"* (Nûr, 24/33.) ayetine işaret etmektedir. (çev.)

⁹ *"الذي آتاكم..."* (Nûr, 24/33.)

2.1. İktisadla İlgili Meseleler

Bilinmelidir ki, her bir iktisadî düzenin çözmesi gereken dört tane temel problemi (mesele) vardır. Bunlar, iktisatçıların terminolojisinde *tercihler*, *kaynakların kullanımı*, *gelir dağılımı* ve *gelişim meseleleri* olarak isimlendirilmektedir.

Tercihler meselesi, toplumun zarureti ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere gerekli üretim kaynaklarının *doğru bir biçimde düzene konmasını* ifade etmektedir. Buna göre, muhtelif cinsteki ziraat ürünlerini ekmeye uygun arazileri olan ve değişik üretim sektörlerinde kullanılacak doğal kaynaklara sahip olan bir ülke, arazilerini ihtiyaç duyulan ziraat ürünleri için kullanabilmek ve fabrikalarını da zarurî olan ürünlere yönlendirebilmek için, ihtiyaç ve zaruret durumuna göre birtakım tercihler yapmak zorundadır. Örneğin, buğday ve pirinç üretme kabiliyetine sahip bir ülke, aynı zamanda kahve ve tütün üretebiliyorsa, vatandaşlara daha verimli olacak şekilde bu ürünler arasında bir sıralamaya gitme suretiyle tercih yapmalıdır.

Kaynakların kullanımı problemi, gerekli ürünleri elde edebilmek için üretim araçlarının *doğru miktarlarda* seferber edilmesinin sağlanmasını ifade etmektedir. Buna göre, iktisadî refahı amaçlayan her ülke, ilgili kaynakları, belirlemiş olduğu üretim politikasına göre kullanmalı; kaynakları, topluma daha faydalı ve daha kazançlı olacak şekilde değişik üretim alanlarına taksim etmelidir. Örneğin, buğday üretimi için ne kadar arazi gerekli olacağını, pirinç ve şeker kamışı üretiminde ne kadar arazi kullanılacağını, elbise üretimi için kaç tane fabrika tesis edileceğini, şeker ve ilaç üretimi için ne kadar fabrikaya ihtiyaç duyulacağını vb. net belirlemelidir. Bütün bunlar, kaynakların gereksiz yerlerde zayi olmaması için, toplumun ihtiyacına göre ve birinci aşamada belirlenen tercihlere göre yapılmalıdır.

Gelir dağılımı meselesi, doğal kaynakları kullanarak belli bir miktarda maddi kazanç sağladığımız takdirde, bu varlığı vatandaşlar arasında ne şekilde dağıtacağımızı, gelir dağılımı hususunda neyi ölçü alacağımızı ifade etmektedir.

Gelişme problemi ile iktisatçıların kastettikleri, her bir toplumun, gerçekleştirdiği üretim faaliyetinde aynı seviyede kalmaksızın, sanayi endüstrisinin bütün sektörlerinde yeni şeylerin üretimi ile yeni metotların geliştirilmesi için yükseliş kaydetmesinin gerekliliğidir. Binâenaleyh, bir ülkede AR-GE ve gelişim politikalarını düzenleyen bir mekanizmanın olması kaçınılmazdır.

Yukarıda bahsedilen dört mesele, her bir ekonomik düzenin muhatap olduğu dört temel problemdir. Günümüz iktisad sistemleri, bu problemlerin çözümü noktasında farklılık arz etmektedir. Biz, devam eden satırlarda söz konusu olan dört meseleyi iktisadî düzen itibarıyla ele almaya çalışacağız.

2.2. Kapitalist Ekonomi Nazariyesi

Kapitalizm düşüncesi der ki, alabildiğine fazla gelir ve kâr elde etmesi için, toplumun her bir ferdine maîşet kesbetme noktasında mutlak serbestlik tanımadıkça ekonomik bir düzenden

bahsedilemez. Ancak öyle yaptığımız zaman, bahsi geçen dört problem tabîi olarak çözüme kavuşacak ve kendiliğinden bir iktisadî düzen kurulacaktır.

Kapitalistlerin ifadelerine göre bunun tafsilatı şöyledir: İktisadî düzenin temelini oluşturan iki doğal güç vardır. Bunlar, “arz” ve “talep”tir. Arz, tüccarın, satmak üzere malını piyasaya sürmesini ifade ederken, talep, o malı satın almak üzere müşterinin piyasa gelmesidir. Meşhur iktisad kanunlarından birine göre arz, talepten fazla olduğu sürece fiyatlar düşer; arz talepten az olduğu zaman ise fiyatlar artar. Örneğin, çarşıda aynı tarzda dikilmiş [aynı cinsten] 1000 tane elbise mevcut olup da bu elbiseye talip olan müşteri sayısı ancak 700 kişiyi buluyorsa, elbise fiyatının düşüş kaydedeceği kesindir. Çünkü, arz fazla talep ise azdır. Şayet [aynı örnekte], müşteri sayısı 1000’i geçerse, talebin arzdan fazla olması hasebiyle doğal olarak fiyatlar yükselecektir.

Buna göre insan, geçimini temin etme hususunda tam bir hürriyete sahip olduğu sürece, daha fazla gelir elde edebilmek için, sadece çokça rağbet edilen ve talebi fazla olan malı piyasaya arz eder. Zira, şayet kendisine fazla ihtiyaç duyulmayan ve az talep edilen bir malı piyasaya sürerse, yüksek fiyata satabilmesi imkansız olur. Neticede, kârı da düşük olur. Dolayısıyla insan, ayakta kalabilmek için toplumun ihtiyaç duyduğu şeylerin üretimine yönelerek ihtiyaç duyulmayan şeylerden uzak durma mecburiyetindedir. İşte bu, arz ve talep gibi iki gücün tabiatına bağlı olarak meydana gelmekte olan [bir durumdur].

Kapitalistler derler ki, iktisadî faaliyetlerle hareketliliğin tamamını düzenleyen bu iki güçtür. Tercihler, kaynakların kullanımı gibi problemleri halleden de, söz konusu iki güçtür. Mesela, tercihler problemi söz konusu olduğu zaman, maksimum gelir elde etme serbestiyetine sahip bir kişi, sadece en çok talep edilen ve en çok ihtiyaç duyulan malın üretimini tercih eder. Hâkeza, kaynakların kullanımı meselesinde de, kaynaklarını, ancak geliri en yüksek olan şeylerin üretimi için kullanır. [Malumdür ki,] bir malın talebi artmadıkça getireceği kâr yüksek olmaz; toplumun ihtiyacı olmadıkça o mala olan talep de artmaz. Örneğin, talebe nisbetle daha fazla ayakkabı üretilirse, fiyatların düşeceği âşikârdır. Hatta, üretim maliyetinden daha aşağı düşmesi muhtemeldir. Hâl böyle olunca, bazı üreticilerin üretimden çekilmesi de kaçınılmazdır. [Üreticilerin piyasadan çekilmesi], arzın azalmasıyla fiyatların yeniden yükselmesini beraberinde getirecektir. Hatta, üreticilerin büyük çoğunluğu ayakkabı üretiminden vazgeçerse, ayakkabı fiyatları aşırı yüksek seviyelere ulaşacaktır. Bu da, sektörün haricindeki üreticilerin, yeniden ayakkabı sektörüne atılmasına sebep olacaktır. İşte böyle bir tecrübe, piyasada ancak ihtiyaç ve talep miktarı kadar ayakkabı arzı söz konusu oluncaya kadar, istikrar ve denge noktasını yakalayana dek devam edecektir. İstenilen seviye de, budur.

Gelir dağılımı meselesine gelince, kapitalistlere göre, gelir dağılımını düzene koyan da yine arz ve talep dengesidir. Şöyle ki, gelir ve kazancı hak eden, *toprak*, *para*, *iş* ve *yatırımcı* olmak üzere üretkenliğin ana unsurlarıdır. *Toprağın* geliri, kira; *paranın* geliri, faiz veya fayda; *işin* geliri, ücret; *yatırımcının* geliri ise, kârdır. Kira, faiz, ücret ve kârın miktarını belirleyen ise, ancak arz-talep dengesidir. Buna bağlı olarak, toprak ve arazilere karşı talep, bunlara olan arzdan fazla olursa, kira ücreti yüksek olur. Talep az ise, kiralar düşük olur. Aynı şekilde, para

ve mala olan rağbet, arzdan daha fazla olursa malın ve paranın getirisi daha yüksek olur. Aksi takdirde, para ve malın sağlayacağı kazanç seviyesi düşük olur. İşçilik olgusunu da bunlara kıyas edin. Eğer işe olan talep, yani işçilere olan rağbet, piyasada mevcut bulunan işçilerin sayısından daha fazla olursa, maaş seviyesi yüksek olur. Şayet işçilere olan talep az ise, ücretler ve maaşlar düşük olur. Görüldüğü üzere, arz ve talep dengesi, gelirin düzenli olarak dağıtılmasını da sağlamaktadır.

Gelişme meselesine gelince, o da aynı minvâl üzere gerçekleşmektedir. Demek oluyor ki, her bir birey, mümkün olduğu kadar para kazanma ve gelir elde etme imkanına sahip olunca, insanların rağbetini kazanma suretiyle fiyatın artışını sağlamak üzere, yeni şeyler ve yeni âletler icad etmek için bütün eforunu sarf eder, vargücüyü çalışır. Böylece, maksat gerçekleşir ki, o da gelişme ve yükselmedir.

İşte yukarıda bahsedilenler, kapitalist ekonominin temel felsefesidir. Bu felsefenin esaslarını özetlemek isterseniz, şunlar üzerine bina edildiğine dikkat çekmelisiniz:

1) *Temellük serbestisi*: Gerek üretim, gerekse tüketim malları olsun, bütün ticarî malların mutlak mâliki, hiçbir teklif ve ilzama tâbi olmaksızın insan fertleridir.

2) *Ekonomik serbesti*: Bireylerin, devlet tarafından hiçbir müdahale olmaksızın, kendi projelerini icrâ etme ve mallarını yatırımda kullanma hakkına sahip olmalarıdır. Buna göre, iktisadî düzenleyen ve kontrol eden tek güç, piyasadır. Bir açıdan üretici güçlerle üretim unsurları arasındaki rekabet, diğer açıdan istedikleri ürüne sahip olma uğrunda tüketiciler arasındaki mücadele, serbest ekonominin en bariz özelliklerindedir. Bu hâdise, aynı zamanda, piyasanın istikrar bulmasıyla bütün insanlığın maslahatının gerçekleşmesinin garantisidir.

3) *Kâr hürriyeti*: Kapitalist sistemde kâr, iş sahibi ile işi organize eden tarafın emek ve projelerini gerçekleştirmelerine mukabil tahakkuk eden bir ücrettir. Dolayısıyla, bu hürriyetin devlet tarafından hiçbir şekilde sınırlandırılması söz konusu değildir. Zira kapitalist ekonomi, ücretlendirme mekanizması ile arz-talep kuvvetini, iktisadî hareketliliğe otomatik olarak yön veren ve kontrol eden aktif bir faktör olarak görmektedir. Bu nedenle, hükümetin hiçbir müdahalesine ihtiyaç duyulmamaktadır.

2.2.1. Kapitalist Ekonominin Tenkidi¹⁰

Kapitalist düşünce, temel ilkesinde isabetli olmuşsa da, o ilkenin tatbiki noktasında hataya düşmüştür. Temel ilke, bir iktisadî düzenin, planlamayla değil, arz ve talep gibi doğal dinamiklerle kurulabileceğidir. Bu, bizim de itiraz etmeyeceğimiz gayet tabii bir ilkedir. Fakat kapitalist sistem, bu ilkeyi, istediği kadar para kazanma noktasında fertlere herhangi bir şart veya kayıt getirmeksizin, sonsuz bir hürriyet tanıma suretiyle uygulamıştır. Bu mutlak hürriyetin, arz ve talep kanununu kısıtlamaya sebebiyet vereceği, böylece ilk başta ortaya koyduğu fitrî nizamın fesada uğrayacağı gerçeğini gözden kaçırmıştır. Bunu îzah etmek gerekirse, bir ferdin, mümkün olduğu kadar çok kâr ve gelir elde etme yolunda mutlak

¹⁰ Bu başlık, orijinal metinde “İslam Nokta-i Nazarından Sosyalizmin Eleştirisi” konusundan sonra yer almaktadır. Çeviri metninde, konuların akışı ve anlam bütünlüğünden dolayı buraya alınmıştır.

hürriyeti olduğu zaman, kendisi için ribâ, kumar, tekellilik, tahminle satış ve daha fazla kâr getirebilen bütün yolların kapısı açılır. O halde, zengin olabilmek için piyasayı tahakkümü altına alarak, fiyatlar hususunda monopoli kurmak meşrulaşmakta ve piyasada zenginlerin razı olmayacağı bir fiyattan, onların işçiler için tayin ettikleri dışında bir maaştan bahsetmek imkansız hâle gelmektedir. Çünkü, piyasanın kralları ve hâkimleri, ellerinde sermayesi bulunan zenginlerdir. Arz ve talep dengesini felç edenler, onlardır. Zira, arz ve talep dinamiği, ancak müşterinin istediği kişiden [ve istediği fiyata] mal alabildiği, tâcirlerin de hür bir şekilde rekabet etmesinin söz konusu olduğu bir serbest piyasada çalışır. Piyasaya bir şahsın veya bir şirketin hegemonya kurması durumunda ise, müşterinin sadece o kişiden veya o şirketten mal alma dışında bir seçeneği yoktur. Böylece, [bir kişinin] tahakkümü, fiyatlara yön verme noktasında arz ve talep güçlerini etkisiz hâle getirmektedir.

[Piyasanın kaosa girmesi], kapitalizmin iftiharla bayraktarlığını yaptığı mutlak hürriyetin hâkim olduğu bir ortamda meydana gelmektedir. Çünkü insan, ancak böylesi bir hür ortamda, riba, kumar, ihtikar veya tahminle satış gibi yöntemlerden istediğine başvurarak kantar kantar para kazanma imkanına sahip olur. Bu kantarlar sayesinde, piyasayı ele geçirecek büyüklükte fabrikalar ve işyerleri kurar ve küçük iş adamlarına, kendi seviyesine yükselmesi için fırsat tanımaz. Şayet başkası onun derecesini yakalarsa, onunla ticarî anlaşmalara girerek ortaklık kurar. Bu da, bütün malların birtakım iş adamlarının elinde mahsur kalmasına yol açar. Neticede, müşterilerle tüketicilerin fiyatlara yön verme noktasında talep gücünü kullanmaları için seçme hürriyeti diye bir şey kalmaz. Hâl böyle olunca, kapitalist bir düzende serbest piyasa olgusundan, arz ve talep dengesinden veya rekabet ortamından bahsedilebilir mi? Kapitalist ekonomide bu kavramlar, sadece satırlara hapsedilmiş, gerçek hayatta ne sesi ne de eseri olan birer nazariye olarak yer almaktadır.

Şu husus vuzuha kavuşmuş bulunmaktadır ki, kapitalist ekonomi, ana ilkesini, neticede o ilkeyi yıkacak şekilde uygulamaya koymuş; arz-talep dengesini, etkinliği küçük bir dairede mahsur kalan birer felçli gibi zayıf düşürmüştür. Bunun neticesi olarak, bir hayli ekonomik hasar baş göstermiştir:

Birincisi: İnsanlardan bir azınlık grup, tedavülde olan malları hâkimiyeti altına geçirmiştir. Bu azınlık, kendi ölçüyle sınırlı kalmamış, uluslararası çapta bir güç hâline gelmiş, yurtdışı bankalarının ve uluslararası şirketlerin hisselerine sahip olmuştur. Söz konusu şirketler aracılığıyla ve elindeki ekonomik güç sayesinde, devletlerin siyasetine karışmıştır. Ayrıca bu azınlık, farklı düşünce akımlarına tesir ederek onları kapitalizmin hamurunda yoğurma suretiyle ekonomik azgınlığını güçlendirmek için değişik medya araçlarını da ele geçirmiştir.

İkincisi: Bu düzene göre, tam hürriyet sadece sermaye sahiplerine aittir. Fakirlerin, zenginlerin iradesine boyun eğmekten başka hakları yoktur.

Üçüncüsü: Bu sistemde, üretim faaliyetleri, toplumun hayrına olan şeylere değil, getirisi daha fazla olan unsurlara yönlendirilir. Şayet, tiyatro ve dans alanlarının inşa edilmesinde yüksek kâr söz konusu olursa, elzem olan bazı ihtiyaçların ihmal edilme pahasına da olsa, bütün araçlar oraya sarf edilme yönünde tercihler yapılır.

2.3. Sosyalist Ekonomi Nazariyesi

Sosyalist ekonomi düzeni, kapitalist iktisadın tam kaşısında yer almaktadır. Sosyalist nazariye der ki, ekonomik düzen, akli ve idraki olmayan arz ve talep güçlerinin eline bırakılmamalıdır. Zira bu ikisi, birer kör kuvvettir. Arz ve talep vasıtasıyla ekonomik istikrarı yakalayana kadar, iktisadî krizlere ve büyük zararlara düçâr oluruz. Ne yazık ki, arz ve talep gücü, bastığın zaman üretimi durduran, bir daha bastığın zaman üretimi yeniden aktif hâle getiren bir otomatik düğmeye sahip değildir. Düşünülenin aksine, üretim faaliyetlerinin değışebilmesi, zaman isteyen uzun bir süreçtir. Bu süreç esnasında, kaynakların gereksiz yerlere harcanması söz konusu olabilmektedir. Hâl böyle olunca, şayet toplumun ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılayabilecek bir ekonomik düzenden bahsedilecekse, üretim kaynakları, özel mülkiyetle bireylerin hâkimiyetine teslim edilmemelidir. Bilakis, tamamen devletin eli ve kontrolü altında bulunmalıdır. Çünkü, iktisad politikalarını (economic planning) yürüten, toplumun ihtiyaçlarını ve bu ihtiyaçların miktarlarını belirleyen, sonra da söz konusu ihtiyaçları karşılamak adına üretim kaynaklarını doğru biçimde kullanmak durumunda olan, devlettir. Böylece, üretim faaliyetinin her bir aşamasının, [devletin belirlediği] iktisad politikalarına uygun olarak meydana gelmesi mümkün olmaktadır. Öyleyse, ekonomik anlamdaki tercihleri takdir eden, kaynakların kullanımını kontrol eden ve işçilerin maaşını belirleyen unsur, devlettir. Şöyle ki, [devletin] bütün kaynakları hükümetin elinde olduğu zaman, vatandaşlara sadece alın teriyle çalışmak düşmektedir. Ne kadar çalışırlarsa, o kadar ücret hak ederler: Kâr, fayda, faiz, veya kira gibi şeylere ihtiyaç kalmamaktadır. Vatandaşlar arasında gelir dağılımı ise, sadece ücretlendirme ve maaş suretinde meydana gelmektedir. Kâr, faiz ve kira bedeli gibi olayların tamamı, sosyalizm felsefesine göre tamamen yasaktır. Zira, sosyalist ekonomiye göre bir ürünün kıymeti, ancak o ürün için harcanan iş ve emeğin bedelidir. Kapitalist piyasada, satıcı ile kiraya verenin, harcadıkları emekten fazla olarak “kâr”, “faiz” veya “kira ücreti” adı altında istedikleri bedel ise, İngilizcesi “surplus value” olmak üzere, “kıymet fazlası” olarak isimlendirilmektedir ki, sosyalistlere göre mutlak bir zulümdür.

2.3.1. İslam Nokta-i Nazarından Sosyalizmin Eleştirisi

Kuşkusuz, sosyalist ekonomi, düşüncesinin ilk adımlarında bile yanılıya düşmektedir. Dememiz o ki, yukarıda bashedilen toplumsal meseleler, herhangi bir hükümetin plan [veya projesiyle] çözülebilecek [basit olaylar] değildir. Bu meselelerin, devletin planlamasına havâle edilmesi, insan fıtratına aykırıdır. Zira, insanın herhangi bir iktisadî alana/eyleme meyletmesi, tabiatına ve fıtratına göre değışkenlik arz edebilen bir durumdur. Şayet, [bu konuda] onu devletin ilzâmı altına sokarsak, kendi tabiatıyla fıtratından uzaklaşmış yapay bir varlık hâline gelecektir. Bu, tıpkı her ülkede gördüğümüz gibi, fitrî uyum ve aralarındaki ilişkilere göre evlilik vuku bulan gençlerle kızların durumuna benzemektedir. Doğal olarak meydana gelmekte olan bu evlilik düzeninin, bazen, onların arasında birtakım münâkaşalara sebep olabildiğine de şahit olmaktayız. Buna rağmen, akıldan nasibini almış hiç kimse, söz konusu münâkaşaları engellemek adına, falan gencin falan kızla evleneceğine, falan kızı ancak falan gencin nikahlayabileceğine karar verecek şekilde bir devlet planlamasının olmasını düşünemez. Şayet devlet, her şeye rağmen böyle bir şey yapmaya kalkışırsa, insanın fıtratına

ve tabiatına aykırı bir durum olacağı âşikârdır. Bu nizam, tamamen insanlararası münasebetler temelinde cereyân etmektedir ki, hükümetin veya haricî bir planlama sisteminin müdahalesi düşünülemez.

Aynı şekilde, iktisadî düzenin de haricî planlamalara tâbi olmaksızın aynı minvâl üzere ilerlemesi gerekmektedir. [Bir planlamaya tâbi olmasının], birçok zararı söz konusudur:

Birincisi: Bu, bütün üretim araçlarının devletin elinde bulunmasını gerektirecektir. Devlet erkânı ise, ne meleklerden ne de mâsum insanlardan teşekkül etmektedir. Devleti yönetenler de, diğer insanlarda gördüğümüz gibi, aynı duyguları, arzuları ve amaçları taşıyan küçük bir insan topluluğundan oluşmaktadır. Şayet bu topluluk, halkın maslahatlarından sarf-ı nazar ederek, ekonomik kaynakların tamamını kendi heveslerini tatmin etmek üzere seferber etmek isterse, yeryüzünde devâsâ bir fesad meydana gelecektir.

İkincisi: Ekonomik planlama, ne kadar net yöntemlere ve modern metotlara sahip olursa olsun, toplumun gerçek ihtiyaçlarını asla karşılayamayacaktır. Çünkü, ihtiyaçlar gün be gün değişmekte, devletin projesi ise senede [en fazla] bir veya iki kere tatbika konu olmaktadır. Böyle bir planlama, sene boyunca yenilenmekte olan açığı nasıl kapatabilecektir? Sürekli değişen ihtiyaçları tespit edip, onların çözümü için çalışmalar yapmak, yine zaman isteyen bir süreçtir. Dolayısıyla, kapitalizme yöneltilen itirazın aynısı, sosyalizmin de karşısına dikilecektir.

Üçüncüsü: Bu planlanmış düzen, devletin despot ve [zalimâne] uygulaması olmaksızın yürümez, yürüyemez. Zira bu program, bireye, hoşnut olmadığı bir işi yüklemeyi, tabiatıyla bağdaşmayan bir hizmete zorlamayı gerektirecektir. Neticede, vatandaşın maslahatıyla projenin maslahatı arasında bir kavga durumu söz konusu olacaktır.

3. İslam'ın İktisad Anlayışı

İslam dini, iktisad konusunda, ifrat¹¹ ve tefritten¹² uzak mutedil bir yol izlemiştir. “Ekonomik düzen”, “arz ve talep dengesi”, “piyasa döngüsü” gibi ifadeler, ne Kur’an-ı Kerim’de ne de Nebevî Sünnette emsaline rastlayacağımız tabirlerdir. Bununla birlikte, Kur’an, sünnet ve İslam fıkhnının incelenmesi sonucunda ortaya çıkan netice şudur ki, İslam, ekonomik düzeni belli bir planlamaya göre yürütmekten uzaktır. İslam’ın benimsediği anlayışa göre, iktisadî nizam, Allah (c.c.) tarafından bazı doğal dinamiklere tevdi edilmiştir. Nitekim, Yüce Allah (c.c.), “dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz taksim ettik; birbirlerine iş gördürmeleri için kimini kimine derecelerle üstün kıldık...”¹³ buyurarak maîşetin taksimini Zât-ı Zü'l-Celâllerine nispet etmiştir. Bu, ekonomik düzenin [gerçekte] Allah’ın (c.c.) yed-i kudretinde bulunduğu işaretlerindedir. Fakat, aynı zamanda birtakım doğal güçler vardır ki, insanların maîşetlerini tanzim eder. Bu güçleri, arz ve talep güçleri şeklinde de ifade edebiliriz. Zira, kiminin ihtiyacını kimine bağlayarak satıcıyı müşteriye; müşteriye de satıcıya muhtaç

¹¹ Kapitalizme işaret (çev.)

¹² Sosyalizme işaret (çev.)

¹³ Zuhruf, 43/32.

kılan yine Allah (c.c.)'tır. Bunların, birbirinden bağımsız kalması asla söz konusu değildir. Nitekim Allah (c.c.), “birbirlerine iş gördürmeleri için” ifadesiyle buna işaret etmiştir.

Aynı şekilde, Rasulullah (s.a.s.)'ın hadislerinde de bunu teyit eden [ifadeleri] görebiliriz. Enes (r.a.)'ın O (s.a.s.)'ndan rivayet ettiğine göre, “İnsanlar, ‘Ey Allah'ın Elçisi (s.a.s.)! Fiyatlar aşırı yükseldi, sen bize narh koymaz mısın?!’ derler. Rasulullah (s.a.s.) buna cevaben, ‘Sıkan/daraltan, genişlik veren ve [herkesin] rızıkını tayin eden Allah (c.c.)'tır. Ben, sizden birinin benden, bir mal veya kan adına alacağı hakkı olmadığı halde Allah'ın huzuruna varmak isterim’ der”.¹⁴ Bu haberi, Ebû Davud, Tirmizî, İbn Mace ve Dârimî olmak üzere tamamı, *buyû'* bahsinde rivayet etmişlerdir. İmam Tirmizî, bu hadisin sahih olduğuna hükmetmiştir. Hadisi, İmam Ahmed de *el-Müsned* (III, 156, 286)'inde nakletmiştir. Metin, Ebu Davud'a ait olmak üzere, “*Fiyatlandırma*” bâbında Ebu Hüreyre (r.a.) yoluyla gelen Ebu Davud ve Ahmed b. Hanbel'in bir başka rivayetine göre, “Bir kişi Allah Rasulüne (s.a.s.) gelerek ‘Ey Allah'ın Rasulü! Bizim için fiyatları belirle!’ der. Hz. Peygamber (s.a.s.), ‘Ben ancak dua ederim’ diye cevap buyurur. Sonra bir başkası daha gelir, ‘Ey Allah'ın Rasulü! Fiyatları belirle!’ der. Allah Rasulü (s.a.s.), ‘[Fiyatları] indiren ve yükselten, Allah (c.c.)'tır. Ben, hiç kimseye haksızlık etmeden Allah'a kavuşmak isterim.’ der.” Bu haberin isnadı hasendir.¹⁵

Ebu Saîd el-Hüdrî (r.a.) tarikiyle gelen bir başka rivayette, “Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminde fiyatlar çok yükseldi. İnsanlar, ‘Bizim için fiyatları bir düzene koysan!’ dediler. Hz. Peygamber (s.a.s.) dedi ki: ‘Düzene koyan veya fiyatları belirleyen Allah (c.c.)'tır. Mal veya can hususunda hiç birinize zulmetmiş olmadan aranızdan ayrılmak isterim” denmiştir. Rivayet silsilesi hasen seviyesinde olan bu hadisi, Ahmed b. Hanbel *Müsned*'inde nakletmiştir.

Asbağ b. Nebâte'nin Hz. Ali (r.a.)'den naklettiğine göre, “Ey Allah'ın Rasulü (s.a.s.), bizim için fiyatları düzelt! dendiğinde Hz. Peygamber (s.a.s.), ‘Fiyatın iniş-çıkışları, Allah'ın kontrolündedir. Ben, sizden birinin, benden, yapmış olduğum bir haksızlığı talep eder hâlde Allah'ın huzuruna varmak istemem” der. Bu eseri, İmam Bezzâr *Müsned*'inde nakletmiştir.¹⁶ el-İclî, Asbağ b. Nebâte 'nin güvenilir bir râvi olduğunu dile getirmiştir. Onun bu hadisi, yukarıda geçen şevâhidlerle teyit edilmiş bulunmaktadır.

Görüldüğü üzere, Rasulullah (s.a.s.) yukarıdaki hadislerde, narh koyma faaliyetini Allah'a nisbet etmektedir. Bu, fiyat kontrolünün, devlet tarafından belirlenen bir politikaya göre gerçekleşmeyeceğini göstermektedir. [Fiyatların seyri], yalnızca Allah'ın takdirinde bir durumdur. Şurası kesindir ki, Allah'ın narh koymasından maksat, doğal olarak fiyatları belirleyen bu fitrî mekanizmanın Allah (c.c.) tarafından yaratılmış olmasıdır. Öyleyse, zikri geçen hadis, İslam dininin arz ve talep dengesi tarafından yönetilen bir piyasayı kabul ettiğine ve piyasaya müdahale etmenin, dünya hayatında câri olan Allah'ın kanunlarının tabîi akışına

¹⁴ Ebu Davud, 3451; Tirmizî, 1314; İbn Mace, 2200; Hâfız *et-Telhîs* (III, 14, 1185 no. hadis)'te, hadisin senedinin, İmam Müslim'in şartlarına uyduğunu dile getirmiştir.

¹⁵ Ebu Davud, 3450; Ahmed b. Hanbel, II, 337, 373; İbn Hacer, *et-Telhîs*, III, 14.

¹⁶ *Keşfü'l-Estâr 'an Zevâidi'l-Bezzâr* (II,85, 1263 no'lu hadis)'da geçtiği üzere el-Bezzâr, bu haberi *Müsned*'de nakleder. Bu hadisi büyük muhaddisler tezyif etmişlerdir (*Mecma'u'z-Zevâid*, IV, 99.).

aykırı bir hareket olduğuna delalet etmektedir. Yine, gerek devlet tarafından gerekse piyasada aktif olan iş adamları tarafından, [piyasaya] dışarıdan yapılan bütün müdahalelerin bir haksızlık olduğuna delalet etmektedir. Bunu, İmam Müslim, Tirmizî ve diğer muhaddislerce rivayet edilen Câbir b. Abdullah (r.a.)'ın Rasulullah (s.a.s.)'tan naklettiği şu hadis teyit etmektedir: "Bir şehirli, bir bedevînin malını satmaya yardımcı olmasın! Bırakın! Allah (c.c.), insanları birbiri sayesinde rızıklandırır." Bu hadiste, Araplar'ın en fasîhi olan Hz. Peygamber (s.a.s.), Allah (c.c.)'ın bazı insanları bazı insanlar vasıtasıyla rızıklandırıldığını, yani satıcıyı müşteri vasıtasıyla, müşteriye ise satıcı aracılığıyla rızıklandırıldığını dile getirmiştir. O hâlde, hiç kimsenin bu ilahî nizama karışarak fiyatları kendi tahakkümü altına almaya hakkı yoktur. Hadis, piyasa düzeninin, değiştirilmesi câiz olmayan doğal bir nizam olduğuna işaret etmektedir. Buna göre, birinci hadis (narh koyma hadisi), devletin serbest piyasaya müdahalesini yasaklarken; ikinci hadis (Câbir hadisi), kimi iş adamlarının, doğal akışını değiştirecek şekilde piyasaya karışmasını engellemektedir. Netice itibariyle, her iki müdahale de yasaklanmıştır.

Anlaşıyor ki, İslam, sadece piyasanın tabii akışına devam etmesini ve bu akışı engelleyecek herhangi bir durumun ortaya çıkmamasını hedeflemektedir. Ne yazık ki, piyasanın tabii seyirinin devamı, varlıklı insanların dilediklerini yapmak üzere serbest bırakıldığı bir ortamda mümkün görünmemektedir. Çünkü mutlak hürriyet, yukarıda da değindiğimiz üzere, piyasa düzenini alt üst edecek tekelleşmelere sebebiyet verecektir. [Piyasanın doğal serencamı], insanların [ticarî] muameleleri birtakım şartlarla kayıtlı ve sınırlarla çevrili olduğu zaman söz konusudur. Nitekim İslam, kapitalizmde bir realite olduğu gibi, bireylerin hürriyetinin piyasa ve toplumun hürriyetinden üstün gelmesini önlemek adına birtakım şartlar ve sınırlandırmalar getirmiş ve insan fertlerini, piyasa ve toplumun hürriyetine kefil olan bazı hükümlere tâbi kılmıştır. Bu hükümler: ribâ, kumar ve tahminle satış gibi olayların haram kılınmasıdır. Zira bunlar, mal ve servetin sadece zenginlerin elinde birikmesine götüren araçlardır. Nitekim, insanlık tarihi, kapitalistlerin azgınlığının bu araçlarla meydana geldiğine tanıklık eder. Çünkü sermaye sahiplerinin, [her zaman] bu fiiller aracılığıyla kantar kantar mal kazanarak, serbest piyasayı linç edecek biçimde piyasaya hükümranlık ettikleri bir vakıadır.

Tekelcilik, ticaret kervanlarını şehrin dışından kaşılama şeklinde yapılan alışveriş (*telakki'l-celeb*), şehirlinin köylü adına satışı ve diğer fâsid/bâtıl alışveriş nevelerinin yasaklanması, yine bu cümledendir. Çünkü bunların tamamı, piyasanın doğal vaziyetini değiştirmeye, arz ve talep dengesini bozmaya ve belli bir grubun fiyatlara hâkim olmasına götüren sebeplerdir.

Bezzâr, Ahmed b. Hanbel, Ebu Ya'lâ ve Taberanî (r.a.)'nin İbn Ömer (r.a.)'tan naklettiğine göre Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her kim buğday/veya herhangi bir yiyecek konusunda ihtikâr yaparsa, Allah (c.c.)'tan berî olmuş, Allah (c.c.) da ondan berî olmuştur. Her kimsenin tarlası olduğu halde, bir Müslüman orada aç vakit geçirirse, Allah'ın ahdi onlardan berî olmuştur." [Daha detaylı bilgi için], *Keşfü'l-Estâr 'an Zevâidi'l-Bezzâr ve Mecma'u'z-Zevâid'e* başvurunuz.

Hâkezâ, iş adamları arasında örgütlemeye dayalı ticarî işbirliği kurmanın yasaklanması da, [İslam'ın sınırlama getirdiği] hükümlerendir. Zira böyle örgütlemeler de, fiyatların dizginini sayılı tüccarların elinde bırakma suretiyle piyasanın doğal düzenini bozan unsurlardır. Nitekim fukaha, fiyatlar üzerinde monopoli kurma amacıyla, tacirlerin kendi aralarında işbirliği yapmalarına mücadele edilmemesi gerektiğini; onlar, her ne zaman fiyatlar üzerinde iş çevirirlerse, piyasayı normal vaziyetine döndürünceye kadar İslam devletinin narh politikasıyla müdahalede bulunması gerektiğini açıkça beyan etmişlerdir. [Konuyla ilgili daha geniş malûmat için], *el-Hidâye'nin kısımet (taksimat)* bahsine müracat ediniz.

Zekat, sadaka çeşitleri, kurban, keffaretler, nafaka ve mirasla ilgili meseleler, İslam'ın [iktisada ilişkin] öngördüğü ahkâm çeşitlerindedir. Bunlar, servet ve sermayenin varlıklı insanlardan, toplumun yoksul insanlarına doğru akışını sağlayan vasıtalarıdır. Böylece, İslam'da, tekel ve karaborsacılığa giden yolların önüne sed çekilmiş; infak kapıları tamamen açık bırakılmıştır. Bundaki hikmet, Kur'an-ı Kerim'in diliyle "*tâ ki, içinizdeki zenginler arasında elden ele dolaşan bir tekel hâline gelmesin*"¹⁷ ayetinin işaret ettiği anlamdır.

Sonuç olarak İslam, bireyin [ekonomik] hürriyetine belli bir yere kadar itibar etmiş; fakat, toplumun hürriyetini tercih ederek ona üstünlük atfetmiştir. İslam, arz ve talep gibi doğal dinamikleri kullanarak piyasayı, tabîi seyrine devam eden serbest bir sistem hâline getirmeyi; piyasanın dizginini belli grupların eline geçirme suretiyle, arz ve talep dengesini etkisiz hâle getiren monopoli olgusunun önüne geçmeyi hedeflemiştir. Bu uğurda, [malî] muamelelerin birçok çeşidini yasaklayan hükümler teşri etmiş, ihtikar olayının başgöstermesi durumunda İslam devletinin piyasaya el atmasını tecviz etmiştir. Bu bağlamda, kapitalizmden farklı olarak, İslam'ın iktisad anlayışını, iktisap/kazanç hürriyetini mutlak bir hürriyet addetmeyen bir düşünce olarak özetleyebiliriz.

İslam, genel olarak iktisadî faaliyet ve aktivitelerde üç çeşit kontrol mekanizmasını meşru kabul etmiştir:

1) *Dinin müdahalesi*: Bir müktesibin (kazanç elde eden), ribâ, şans oyunları, tahminli satış, fâsid/bâtıl alışveriş çeşitleri gibi gayri meşru bir yoldan kazanç sağlamasının dinen yasaklanmış olduğunu ifade etmektedir.

2) *Devletin müdahalesi*: Narh koyma hadisinde geçtiği üzere İslam, normal hâlindeyken, devletin piyasaya müdahale etmesine mücadele etmez. Bununla birlikte, fıkıh kaynaklarında ifade edildiği üzere, şayet bir kimse piyasayı ele geçirmeye çalışsa veya serbest piyasa üzerine kendi hegemonyasını kurmaya yeltense devletin müdahale hakkı doğar. Bunun dayanağı, Ma'kil b. Yesâr (r.a.)'ın Hz. Peygamber (s.a.s.)'den rivayet ettiği şu hadis-i şeriftir: "Kim, aşırı yükseltme amacıyla Müslümanların fiyatlarına burnunu sokarsa, onu, başaşağı cehennemin büyük bir kısmına atmak Allah (c.c.)'ın hakkıdır." Bu haberi, Hâkim (2214 no'lu hadis), Beyhakî (VI, 30), Taberanî (XX, 479), Ahmed b. Hanbel (V, 27) vd. nakletmiştir (*Kenzü'l-Ummâl*, Bâbü'l-İhtikâr, IV, 56, 5440 hadis). Yine, Hz. Ömer (r.a.), Hâtib b. Ebî Belta'a'ya demiş ki, "Ya

¹⁷ Haşir, 59/7.

fiyatı yükselteceksin ya da pazarı terk edeceksin!” Hadisi, İmam Mâlik (1352. hadis), Abd b. Hümejd ve Beyhakî rivayet etmiştir (*Kenzü’l-Ummâl*, IV, 104, 882. hadis). [Hz. Ömer’in bu uygulaması], piyasa düzenine aykırı bir durum gözlemlediği zaman, devletin olaya karışabileceğine delalet etmektedir.

3) *Ahlakî kontrol*: İslam’da, iktisadî olayların ahlakî hükümlerden uzak olduğu düşünülemez. Zira, bahsettiğimiz gibi, mümkün olduğu kadar fazla para kazanabilmek, insanın asıl hedeflerinden değildir. Bundan dolayıdır ki İslam, Müslümanlara, başkalarıyla muamelede iyiliğe sarılmayı, kendilerinin çok ihtiyaçları olduğu hâlde özgecilik yapabilmeyi, kâr elde etmek adına rekabet etme yerine infak konusunda yarışmayı aşılabilir. Kur’an-ı Kerim ve sünnette, buna benzer sayamayacağımız kadar ahlakî hükümler yer almaktadır. Burası, onların hepsini tek tek ele almak için elverişli değildir. Şu kadar var ki, İslamî hükümler ve öğretiler kâmil bir şekilde uygulandığı müddetçe, toplumda, talihsiz kapitalist sistemin hiçbir izi kalmaz; sosyalist veya kömünist bir iktisad düzenine asla ihtiyaç duyulmaz; ekonomik düzen, zulüm, merhametsizlik ve nefsâniliğin söz konusu olmadığı âdil bir atmosfere bürünür. Tefvik Allah (c.c.)’tandır.

